insancıl Aylık Kültür Sanat Dergisi

Sayı 367 - Şubat 2021

Salgın (Kovid-19 virüs) nedeniyle dergimiz dijital ortamda hazırlanmıştır.

İnsancıl
Aylık Kültür Sanat Dergisi

Sayı: 367

Şubat 2021

ISSN 1300-4158

Sahibi ve Yazı İşleri Sorumlusu
Berrin TAŞ

Genel Yayın Yönetmeni
Sayıl Cengiz GÜNDOĞDU

Teknik Hazırlık
Tasarım
Hüray KILIÇ

Düzelti
Özden ÖZÜTEMİZ

İletişim

(0212) 249 80 19

e-posta

insancildergisi@hotmail.com

www.insancil.com

Kumrulu Yokuşu Sk.
Yıldırımakın Apt. No:8
Da.:11 Cihangir-Beyoğlu
İstanbul

İnsancıl
hakemli bir dergidir.

- Felsefenin Gör Dediği: Felsefe Tarihi: Antropontolojik Okuma 56
- Hayat Üzerine
- Karşılaştırmalı Edebiyat
- Özgürlük Yerküreyi Kurtarıp Güzelleştirme Umudu ve İradesidir
- Yaralı Bir Asma Kütüğü
- Özsözler Günlüğü (14)
- Kemal Özer Buluşması (1)
- Hep Yolda

YILDIZ GÜNCESİ'nde

- Kazancı Bedih dinliyorum
- Ben maymunmuyum
- Tarih ilgilenmeyecek
- Durun; felsefe size ölmeyi öğretir
- Handan Hanım'ın gözyaşları
- Berrin Taş; Ben şu an şiir yazıyorum
- Murat Karahan; Sen yağmur ol Ben bulut

İÇİNDEKİLER

Sayıl Cengiz Gündoğdu	Kurşun Ali (Öykü)	1
Betül ÇOTUKSÖKEN	Felsefenin Gör Dediği: Felsefe Tarihi: Antropontolojik Okuma 56	2
Berrin TAŞ	İnsan (Şiir)	6
H.Haluk ERDEM	Hayat Üzerine (3)	7
Atila OĞUZ	Bir Başarabilsem (Şiir)	10
Tahir ŞİLKAN	Karşılaştırmalı Edebiyat	11
Hüseyin ŞAHİN	Cengiz Hoca'ya 2021 Mesajı (Şiir)	14
Temel DEMİRER	Özgürlük Yerküreyi Kurtarıp, Güzelleştirme Umudu ve İradesidir	15
Ebru TUTU	Bize Hakikat Gerek (Şiir)	19
Hasan AKARSU	Adnan Öztel'in Şiirleri Yaralı Bir Asma Kütüğü	20
Gökay ATAÇ	İş Hanı (Şiir)	22
Yusuf ÇOTUKSÖKEN	Özsözler Günlüğü (14) Kasım 2020	23
Ali TAŞ Adn.	Binbir Renk Binbir Çiçek "Yaşar Kemalli Anılar" (2)	25
Sevda TOPALOĞLU	Büyük İnsanlık (I-II-III) (Şiir)	30
Hayrettin GEÇKİN	Kemal Özer Buluşması (1)	33
Edibe ŞİRİN	Sevgili Şairim-Şairime Mektuplar (13)	37
Tamer UYSAL	Orhan Veli ve Garip Şiiri	41
Fehim YURDAL	Kaşıntı (Öykü)	47
	İnsancıl'a Mektup	49
Berrin TAŞ	Hep Yolda	50
Sayıl Cengiz GÜNDOĞDU	Yıldız Güncesi	57

KAPAK KONUSU

Emin KARACA (1949 - 2021)

Emin Karaca, 1949'da Denizli'nin Acıpayam ilçesi Yatağan kasabasında doğmuştur. İlk öğrenimine Yatağan'da başlayan *Emin Karaca,* lise eğitimini Aydın Lisesinde sürdürürken okuduğu kitaplar bahane edilerek okuldan uzaklaştırılır. 1967'de İstanbul'a gelen *Karaca,* 1968'de Bab-ı Ali'de gazeteciliğe başlar. Devrimci mücadeledeki yerini gençlik yıllarında alan *Emin Karaca* 1970'li yıllarda Kavel Kablo Fabrikasında çalışmıştır. 12 Mart 1971'de tutuklanır, yargılanır. 1974 affıyla hapisten çıkmıştır. 1980'de profesyonel gazeteciliğe başlar. Gazetecilikte sürekli basın kartı sahibidir. Araştırmacı gazeteciliğinin etkisi, yazılarına, çalışmalarına yansımıştır. Derinlemesine araştırmanın, ince ince değerlendirmelerinin ürünü eserler, bir toplum belleği, belgeliği olarak yazınımızda yerini almıştır. 1968 yılında *Hikmet Kıvılcımlı*'nın başında bulunduğu "İşsizlik ve Pahalılıkla Savaş Derneği"nde (İPSD) yer almış, 1970 yılında ikinci kez çıkan "Sosyalist Gazetesi"nde çalışmıştır. Türkiye Gazeteciler Cemiyeti üyesi olarak yarım yüzyılı aşan bir gazetecilik deneyimi vardır. Köşe yazısı dalında 1993 yılı "Musa Anter Gazetecilik Yarışması"nda birincilik, 2001 yılında "Cevdet Kudret Araştırma-İnceleme", 2006 yılında "Ayşenur Zarakolu Düşünce Özgürlüğü" ödülleri başta olmak üzere pek çok ödül almıştır. *Emin Karaca*, Türkiye Gazeteciler Cemiyetinin yayın organı "Bizim Gazete"de yazmayı sürdürüyordu. İki dönem, Türkiye Yazarlar Sendikasının genel sekreterliği görevini de yürütmüş bulunan, araştırmacı-gazeteci, yazar *Emin Karaca*, dünyaca yaşamış olduğumuz korona salgınında 12 Ocak 2021 günü yaşamını yitirdi.

Özenli araştırmacılığının ürünü olan kitapları arasında; *Cumhuriyet Olayı* (1995), *Milliyet Olay*ı (1995),*Türk Basınında Kalem Kavgaları* (1998), *Sintinenin Dibinde* (2000), *Sevdalınız Komünisttir: Nâzım Hikmet'in Siyasal Yaşam*ı (2001), *Sosyalizm Yolunda İnadın ve Direncin Adı: Kıvılcımlı* (2001), *12 Eylül'ün Arka Bahçesinde* (2001), *Ağrı Eteklerinde İsyan* (2003), *Aydın Doğan* (2003), *Eski Tüfeklerin Sonbaharı* (2004), *Kaybolan Babıali'nin Ardından* (2004), *150'likler* (2004), *Nâzım Hikmet Şiirinde Gizli Tarih* (2005), *Vedat Türkali Ansiklopedisi* (2006) *Birinci Mecliste Muhalifler* (2008), *Unutulmuş Sosyalist Esat Adil* (2008), *Tepeden Tırnağa Nâzım* (2010), *Nâzım Hikmet'in Aşkları* (2010), *Vaaay Kitabın Başına Gelenler* (2012) *Türk Edebiyatında Kavga* (2017), *Türk Edebiyatında Unutulmayan Kavgalar* (2019) sayılabilir.

Öykü

Kurşun Ali*

Sayıl Cengiz GÜNDOĞDU

Ali, yirmi yaşlarında uzun boylu, güçlü bir delikanlı... Liseyi bitirdi ama üniversite sınavlarında başarılı olamadı. Mahallesinde sol bir örgütün kurduğu bir dernek vardı.

Sol örgütün amacı yöresel gençleri yavaş yavaş örgütlemekti.

İşsiz güçsüz Ali derneğe gitmeye başladı. Dernekte film gösteriliyor, tiyatro sergileniyordu. Saz kursları da dövüş kursları da vardı. Ali'yi en çok dövüş kursları sardı... Ancak aile bu dernekten rahatsızdı... Ali'ye tez elden bir iş bulmak gerekiyordu... bu işi avukat olan dayısı buldu.

Ali antika dükkanında çalışacaktı. Sabah gidip dükkanı açacak, antika satışı yapacaktı. Ancak küçük bir sorun vardı. Sahteydi antikalar.

Hafta sonu patron geldi... Hiç satış olmayışına şaşırdı. Ali,

- Satış olmaz, bunlar sahte dedi...

- Müşteri nerden bilecek sahte olduğunu dedi patron.

- Ali, ben söylüyorum deyince,

Patron;

- Biz seni namuslu diye işe aldık, sen namussuz çıktın diye Ali'yi kovdu...

Ali'nin ikinci işi bir muhasebecinin yanındaydı. Muhasebeci aslında naylon denen fatura satıyordu. Ali bir haftada işi kavradı, ikinci hafta işe gitmedi...

Üçüncü işi bir emlakçıda oldu. Emlakçıda çalışığı ikinci gün iki kişi geldi... Sattın satmadın derken tartışma başladı emlakçıyla. Tartışma büyüdü... o iki kişi emlakçıyı dövmeye başladı... Ali kavgayı yatıştırmaya kalktı. Yumruklardan biri yüzüne gelince sinirlendi... iki adama da saldırdı... adamlardan biri yere düştü, silahını çıkardı, bir el Ali'ye ateş etti. Kurşun sıyırdı Ali'yi... ikinci el ateş edemedi. Ali atladı, adamı adamakıllı dövdü... İkincisi kaçmıştı.

Karakol, mahkeme, Ali aklandı. Ama şu gerçek ortaya çıktı. Ali arazi mafyasıyla çatışmıştı... O günden sonra Ali'nin adı Kurşun Ali'ye dönüştü.

Kurşun Ali, kısa zamanda arazi mafyasının lideri oldu... astığı astık, kestiği kestik lider. Buna en çok dernekteki arkadaşları şaşırdı... bir arkadaşı Kurşun Ali'yle görüşmeye gitti.

Arkadaşının "Ne oluyor" sorusunu şöyle yanıtladı Kurşun Ali,

- Namusumuzla adam gibi para kazanalım dedik, olmadı. Silahı elime alınca bütün kapılar açıldı.

- İyi ama dedi arkadaşı hani halkı aydınlatacaktık, kavgamız halk içindi...

- Boş bir kavga dedi Kurşun Ali, halk aydınlanmaz...

Bu konuşmadan altı ay sonra 12 Eylül darbesiyle faşist bir yönetim kuruldu... Sağsol örgütlere kan kusturdular. Soldan sağdan deyip elli kişiyi astılar.

İlk seçimde değil, daha sonraki seçimde Kurşun Ali iktidar partisinden milletvekili oldu.

** Yeni basılacak olan Kutup Yıldızı öykü kitabından.*

Felsefenin Gör Dediği:

Felsefe Tarihi: Antropontolojik Okuma 56

Betül ÇOTUKSÖKEN*

Tüm varoluşunu kendisiyle başkaları arasında sürdüren, "başka"ya açılmasını doğrudan başka insanlarla ya da yine doğrudan kendi seçimi olan başka yazarların yazarlığıyla edimselleştiren *Nermi Uygur,* hem bir okur olarak hem bir yazar olarak ve her ikisinin birlikteliğinde okur-yazar olarak, temelde kendine yönelir. Onun tüm yapıtını göz önünde bulundurduğumuzda artık şöyle bir yargıya kolaylıkla varabiliriz: *"Kendine yönelik ilgisini Denemeli Denemesiz'de[1] bu kez yazarlığıyla doğrudan doğruya bağlantılandıran Nermi Uygur, en ince ayrıntılarına kadar yazma uğraşının hesabını veriyor. Öteden beri hep bir 'entellektüel soyağacı'nın, kendi deyimiyle 'düşünce akrabaları'nın peşine düşen Nermi Uygur, 'okumak'la 'yazmak' arasında olduğunun farkındadır; her iki edim de onun yaşama gücüdür, yaşama kaynağıdır. Okumak da yazmak da 'dipten gelen' bir duruştur onun için; okumak da yazmak da 'başka'ya uzanmaktır aslında. 'Yazmak: açık-seçik bilincimle sallantısızca görüp yaşadığım; işleyişine tüm varlığımla tanık olduğum eylemlilik. Bilmediğim pekçok-yönü-katı-boğumu varsa da, hani hiç hiç bilmediğim birşey değil yazarlığım: Olanca varlığımı kımıldatan böylesi 'dipli oluşumun' ille de bilinçaltı türünden bir veri olması gerekmez ki. 'Veri'ye sığar mı yaşam! 'Altı' olan verisel bilinç türünden 'bir yer'e kapatılabilir mi yaşam? Bilinçmiş, bilinç-altıymış, aşar bu gibi şeyleri. Nitekim yazarlığı, tıpkı yaşam gibi, diplerden bir kaynaklanma diye anlamam, yaşamı gizli ve kurumsal birşey diye değil, apaçık bir somut gerçeklik diye duyduğumu belgelemekte. Kendi açımdan bakınca: yaşamak ne denli gizemse yazarlığım da öyle; yaşamayla birlikte yaratılmış bir gereksinim. Yazma işimi ancak böyle bilip yaşıyorum."[2] Baştan beri de Nermi Uygur'da saptadığımız gibi, felsefenin söylemi denemedir.[3] Denemeyle sağlanacak katkı bir 'özbükülüm'[4] olacaktır."*[5]

Okuma ve yazma öznenin arada oluşunu gözler önüne seren iki edim olarak karşımıza çıkıyor. Bir yandan kendini "başka"ya açma ya da "başka"ya açılma; dar, üstelik de niceliksel belirlemelere sığan bir durum olmadığı gibi, duruş ya da duruşların yalın, mekanik bir toplamı da değildir. "Durum-duruş", "karşılaşma-karşılama" içiçeliğinde, sarmal bütünlüğünde kendini vareden özne, özellikle yazma ediminde hem kendisidir hem kendisi değildir; hem tekili olanca ağırlığıyla yaşar, hem tekil olmayana, hatta tümel olana ulaşır. Temelde tümele ulaşmadığı takdirde kendi tekilliğini de düşünemez, dile dökemez. Çünkü ancak bu iki bağlam onu tümelle buluşturur; Düşünsel tümeller olarak kavramlar, dilsel tümeller olarak da sözcükler, terimler. Tekilliğini koruyan beden ve söylemdir yalnızca. Söylem de ancak denemede bu tekilliği yaşar ve yaşatır.

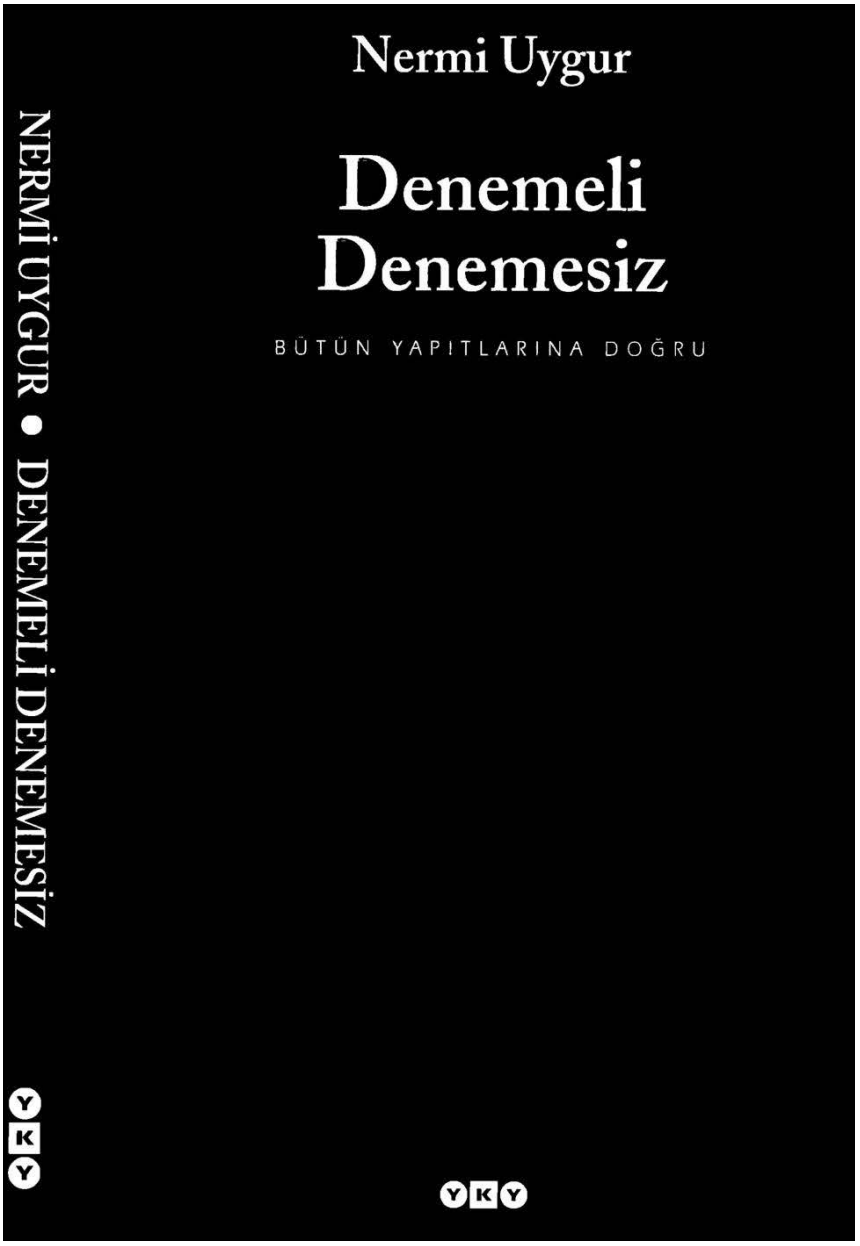

Kendine ve "başka"ya uzanışta tekillik içinde deneyimlenen yaşama dünyası aynı zamanda bir dolu benzetişle, "benzerlikler denizi" bağlamında "dokuma", "mimarlık", "oyun", "kazış", "akış", "bakış", "dalgıç", "savaş", "marangozluk", "geometri", "uçmak", "çağrı", "özgürlük"[6] olarak betimlenen denemede damıtılır. *Nermi Uygur*'un yazma serüvenine yönelirken tutunduğu temel kavramı denemedir; deneme her şeye, her varolana ayna tutar; onun yazarlığının özetidir. Şöyle özetler yazarlığını ayrıca: "*Deneme ile felsefenin ayırt edilmez bir öz ve biçimle birbiriyle kaynaştığı yazılardır benimkiler. İşte bundan, denemelerimi felsefenin ayrılmaz ögesi sanılan ağırlıktan kurtarma gibi bir işleme kaptırmam kendimi. Buna karşılık, denemeleri ille de felsefece bir kavram ve çıkarım ağıyla donatmaya da kalkışmam."*[7]

Söylemini tümüyle antropontolojik ögelerle dokuyan *Nermi Uygur,* düşünme, bilme yaşama ve söz edimleriyle dokuduğu deneme aracılığıyla, kendi varoluşunun hesabını verir açık-seçik olarak. Onun denemeci tavrıyla ortaya çıkan ya da denemeli söylemi tam anlamıyla, hesap verme çabasıdır; felsefi olan da bu değil midir; özellikle antropontolojik felsefe öznenin kendisi ve kendisi olmayan arasındaki duruşunun tüm katmanlarının olabildiğince açık-seçik bir yönelimle betimlenmesi çabası değil midir? "*Deneme denemedir; öyle ya, deneme, yazarın kendi kendisiyle konuşmasıdır (baştan beri birdeyime hep öyle ya) biryerden sonra açık-seçik biçimde yazarın okuruna seslenişidir deneme."*[8]

İnsan-dünya-bilgi/bilgi olmayan ilişkisini öteden beri denemenin söyleminde kuran *Nermi Uygur, Denemeli Denemesiz*'de denemeyi deneme yapan ya da yapanların ne olduğuna yönelir; bu, aynı zamanda öznenin kendisine neredeyse aracısız ola-

rak yönelmesidir; bu, bir *intentio recta*'dır.[9] "*Bir bilinç sanatıdır deneme: bilince bilinçli bilinç katmaya vermiştir özünü. Yaşamdan fışkırıp akan bir bilinç ırmağıdır. Mantık yönünden, kavramlar kotarmak, çıkarımlara sözgeçirmek gibi başarılar ortaya koymakla birlikte; anlayış yönünden, kişiye, topluma, kültüre, evrene ilişkin gözlemler gerçekleştiren öngörüler, açılımlar sağlar. Alışılmış türden kaygı ve işlemleri aşıp kıyıbucağıyla tüm yaşamı özgür anlam-verişlerle değerce bezeme uğraşıdır deneme. Yorucu çabalar, tehlikeli düşünüşler gerektirse de doyumsuz tatlar sunar. En önemli armağanı: olanın peçelerini birbir kaldıran bazı bilgisel işlemler sunması yanında, yeniye yönelik yargılar ve açılımlar yoğurmasıdır."*[10] Denemenin kendi üzerine bükülmesi, aslında yaşamın, bilincin, özetle insanın kendisine yönelmesi, kendisine bükülmesidir. Söz konusu bükülmenin ürünü olan deneme yazarlığı, insanı aynı zamanda tüm diğer varolanlardan ayrı kılar.

Okuma-yazma diyalektiğinde ya da karşılıklı varoluşunda insanın farklılığını ortaya koyan *Nermi Uygur*'un antropontolojik nitelikli felsefi söylemi, denemeye yaslanarak, bölük-pörçük oluşuyla, sonsuz-bitimsiz kendini yenileme, düzeltme, onarma çabasıyla yaşama dünyasını tüm iniş çıkışıyla, özgün yanlarıyla, ayrıntılarıyla, belirsizliğiyle, birdenbireliğiyle, değişkenliğiyle, yer yer mızıkçılığıyla yansıtır. "*Denemenin kendi üzerine bükülmesi, hem yazar hem okur açısından, nice bakışların durup durup vardırdığı nice bakmalar, birbirini izleyen bir-kez-daha bakmalar gerektirir. Bölük-pörçük açılımlardan açılımlara giderken, zaman zaman kendi üzerine bükülür nitekim denemelerim, böylece kendime bükülmüş olurum ben kendim de. Öyle ki, çoğun, deneme okuyanlar ile yazanların, "Ne gerek var yani, olmasa da olur!" diye sırt çevirdiği deneme bilinci, yaşama gündemimin başına oturuverir. Sağımda solumda aynı ilgiyi görmesem de, denemeden denemeye koşturmalarımı kesintiye uğratmayan bir heyecanla sarılırım deneme özbilincime."*[11]

Denemeyi deneme yapanın ne ya da neler olduğuna ilişkin bir çalışma olan *Denemeli Denemesiz*, *Nermi Uygur* izlekleri içinde sürdürülebilirliği en güçlü olan izleklerden birini içerir. Bu izlek, "ben-başkası ilişkisi" olarak ya da "başkasının beni" olarak özetlenebilir. Bu izlek burada artık "okur-yazar ilişkisi" ya da "yazar-okur ilişkisi" kılığına bürünür. Yazan da okuyan da denemenin öznesi ya da özne-nesnesidir. Deneme taşıdığı tüm özgül ayrımlarıyla ne salt edebiyattır ne salt felsefedir; o da tıpkı insan gibi, felsefe gibi arada olandır; her şeyle her şeyin arasında olandır. Aslında temelde bir bakıma imbiğinden geçen her şeyi, yöneldiği her şeyi, her varolanı, her durumu deneye, yanıla, olabildiğince evrensel kuşatımıyla, kıyıbucağıyla anlamaya, kavramaya çalışan bir düşünme ve dile getirme ustalığıdır; denemenin antropontolojik rengi tam da burada ortaya çıkar.

Deneme taşıdığı tüm bu özelliklerle dogmatik olanın tam karşısında yer alır; en uzak durduğu dogmatik olandır; deneme olup bitene, ileri sürülene *pro et contra*[12] yöntemiyle bakar. çünkü denemenin söylemi tekille tümel arasında yer aldığını tam bir farkındalıkla kavrar; "felsefenin gör dediği"yle buluşur: Başka bir deyişle "felsefenin gör dediği" denemede somutlaşır. "Deneme" kavramı üzerinden birçok felsefe sorununa, aslında kendisine ve kendisi olmayana yönelen *Nermi Uygur* gelişigüzel sergilenen kavramsallaştırmaların, dile getirmelerin örneklerini de gözler önüne serer; öyle ki yerel karşılaşmalarda karşılığını bulan sorunların denemenin kuşatıcı ışığında nasıl da anlaşılır kılındığının örneklerini verir. Antropontoloji açısından baktığımızda, bir "durum"[13] olarak ortaya çıkanlara ilişkin olarak geliştirilen "duruş"ların evrenselliğini ancak denemenin söylemi gözler önüne serer. "İşte Deneme!" dediği bir örnekle bu ileri sürüşünü çarpıcı bir biçimde ortaya koyar: "*Doğu-Batı ikilemi-*

ne giren tüm somut ve kavramsal karşıtlıkları aşar evrensel özce yayılımlı deneme."[14]

Tüm sorunlar temelde yereldir; ancak yanıtlar evrensel olmadıkça insan dünyasında yol alınamaz. Bu tekil-tümel geriliminin ne denli belirleyici olduğunu da ayrıca bize göstermektedir. Toprakları satın alma yoluyla ellerinden alınmak istenen bir Amerikan yerlisinin karşılaştığı yerel "durum"un, ne denli evrensel bir "duruş"u gereksindiğini açıkça ortaya koymaktadır aşağıdaki mektup:

"*Toprağımızı satınalma önerinizi, kuşkusuz, inceleyeceğiz. Benimseme kararı verirsek, bu, bir tek koşula bağlı olacak: beyaz insanın bu toprağın hayvanlarına kardeşi gibi davranması gerekecek.*

Ben yabanıl bir adamım; başkalarına özgü görgü törelerini anlamam. Beyaz insanın çayırda yürüyüşü sırasında önüne çıkan bin tane mandayı birden öldürüverdiğini, sonra da çürümeye bırakıp gittiğini gördüm. Ben yabanılım; nal isteyen atın, ancak yaşamak için canına kıydığımız mandadan daha önemli olabileceğine aklım ermez.

Hayvansız insan nedir ki? Tüm hayvanlar ortadan kalktı mı, yapayalnızlığı içinde ölüp gider insan. Çünkü hayvanların başına gelen insanın da başına gelmekle gecikmez. Herşey birbirine bağlıdır.

Çocuklarınıza, ayaklarınız altındaki dünya topraklarının atalarımızın küllerinden oluştuğunu öğretmek zorundayız. Toprağın zenginliğini ulusumuzun canına borçlu olduğunuzu bildirin ki, toprağa saygı duysunlar. Nitekim biz de çocuklarımıza, toprağın, hepimizin anası olduğunu öğretmekteyiz; sizinkiler de bunu böyle bilsin. Toprağın başına gelenler, o toprak çocuklarının da başına gelebilir. Toprağa tüküren insan kendine tükürmüş olur.

Biz şunu biliriz: taşı toprağıyla dünya insanın malı değildir, insan dünyanın bir parçasıdır. Biz şunu biliriz: ne varsa herşey aynı aileyi birbirine birleştiren kan bağıyla ayrılmazcasına birbiriyle birleşmiş gibidir. Herşey birbirine bağlıdır."[15]

Antropontolojik felsefi söylem deneme yoluyla, tekil-tümel diyalektiğini ya da gerilimini nasıl da somut bir biçimde ortaya koyuyor; yerelin sesi, evrensele çağrıyı içinde barındırıyor; ''felsefenin gör dediği"nin nabzı tam da burada atıyor!

* Prof. Dr. Betül Çotuksöken, Maltepe Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Felsefe Bölümü.

Dipnotlar

1- Nermi Uygur, *Denemeli Denemesiz*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1999.

2- Nermi Uygur, *Bütün Eserleri-II*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2017, s. 2430.

3- Ayrıntılı bilgi için bkz. Betül Çotuksöken, *Felsefi Söylem Nedir?*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 2010.

4- Nermi Uygur, *Agy.,* s. 2581.

5- Betül Çotuksöken, "Önsöz Yerine: Okur-Yazarlık Serüveninde 'Çözümleyici Felsefe'den 'Yaşama Felsefesi'ne Nermi Uygur" Nermi Uygur, *Bütün Eserleri II*, 1. Cilt, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2017, ss. 22-23.

6- Nermi Uygur, *Agy.*, ss. 2450-2452, s. 2475, s. 2500.

7- Nermi Uygur, *Agy.*, s. 2457,

8- Nermi Uygur, *Agy.*, s. 2475,

9- *Intentio recta*: Doğrudan ya da dolaysız yönelim.

10- Nermi Uygur, *Agy.*, 2017, s. 2581.

11- Nermi Uygur, *Agy.*, 2017, s. 2581.

12- *Pro et contra*: Lehinde ve aleyhinde

13- Söz konusu durumlar da çoğun insanların yol açtığı "durum"lardır üstelik; örneğin, doğal afet denilenler de dahil olmak üzere. Ayrıntılı bilgi için bkz. Betül Çotuksöken, Antropontoloji ya da İnsan-Varlıkbilgisi, İstanbul: Notos Kitap Yayınevi, 2018.

14- Nermi Uygur, *Agy.*, 2017, s. 2626.

15- Nermi Uygur, *Agy.*, 2017, ss. 2626-2627.

Berrin TAŞ

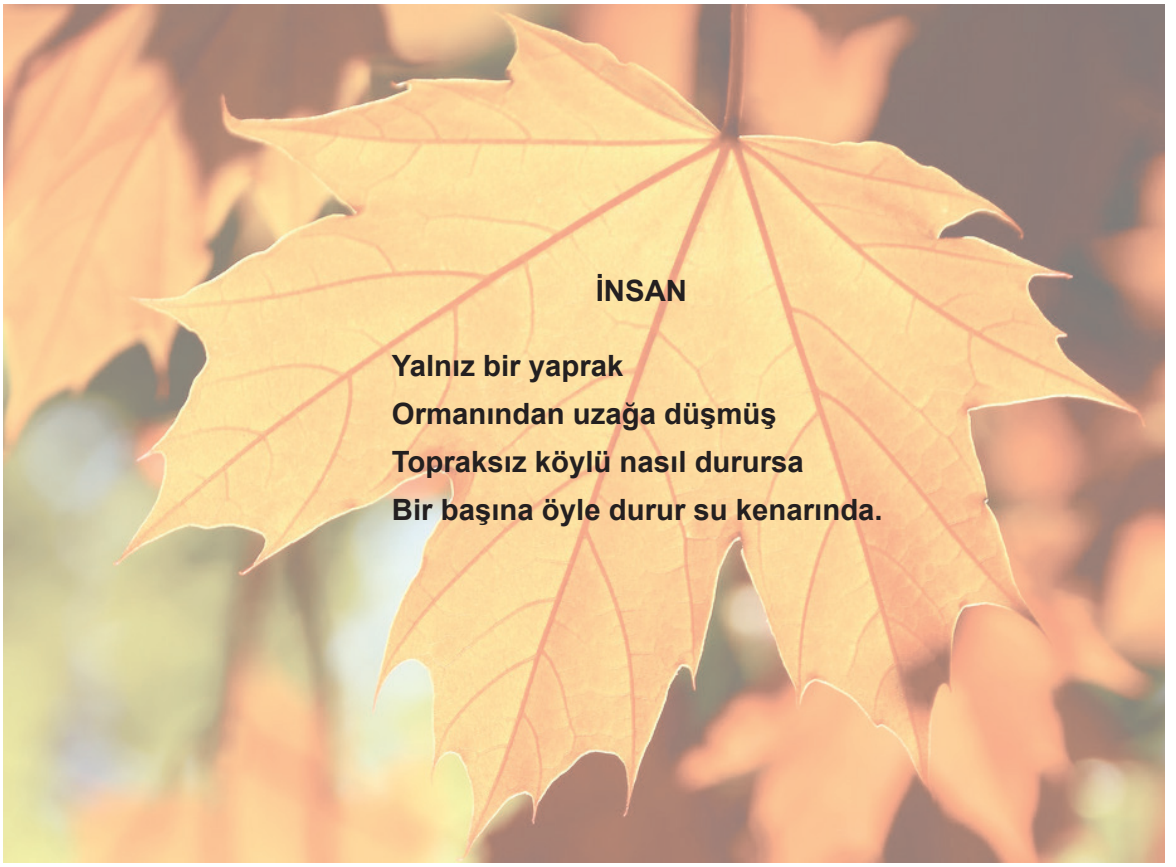

İNSAN

Yalnız bir yaprak
Ormanından uzağa düşmüş
Topraksız köylü nasıl dururşa
Bir başına öyle durur su kenarında.

Hayat Üzerine (3)

H. Haluk ERDEM

12 Ocak 2019 Kurtuluş Günü

O günün gecesi hatta 2 gün öncesinden hazırlıklar başlamıştı. Katı gıda almam yasaklanmıştı. Sadece çorba ve su ile idare ediyordum. Ameliyat süresince bağırsaklar içimde olmayacaktı ve boş olmaları gerekiyordu. Vücudum duruma hemen uyum sağlamıştı; çünkü dışarıdan getirilen bir zorunluluğa vücut çok kolay biçimde uyum sağlayabiliyor. Dışsal güdülenme, iradesi düşük insanları motive etmek için mükemmel bir yöntemdir. Ameliyat öncesinde yoğun bir telefon trafiği yaşadım. Arayanların iyi dileklerini duymak güzeldi. Aslında bir yanım kimsenin aramamasını istedi ama bir yanım destek almanın ihtiyacını duyuyordu. Artık telefon sesinden kulağım ağrıdı ve toplu teşekkür mesajı attım.

Ameliyata saatler kala ne yapıyorsam onu yaptım. Ablam ve Erdem ağabey gelmişti. Herkes telefonlarına gömülmüş, durumumla ilgili bilgi paylaşıyorlardı. Ben düşüncelere dalmıştım: Bu işin sonu var mıydı, yok muydu? Ameliyat bu işe son verecek miydi yoksa başka yollara mı girecektim? Bilinmeyen çok yön vardı. Kurtuluş günü olduğundan emin değildim. Kemoterapinin getirdiği karamsarlık hala üzerimdeydi. Her şeye erkenden sevinmemem gerektiğini hatırlamıştım. O gece rüya görüp görmediğimi hatırlamıyorum ama rahat uyumuştum.

Ameliyat sabahı ortam gerçekten de değişmişti. Gerginlik rüzgarları artmış, bir ciddiyet havası bürümüştü ortalığı. Herkes gereksiz bir şekilde düşüncelere dalmıştı. Bunu yüzlerinden okuyabiliyordum. Doktorlar ve hemşireler son hazırlıklarını yapıyorlardı. Bense bekliyorum işte öylesine. Ameliyat önlüğünü giymeden önce nedenini bilmediğim ama hoşuma giden şeyi yaptım. Banyoda kulaklıkla müzik dinledim. Müziğin teması son dövüşüne gidecek olan samuray müziğiydi ve dinlemesi güzeldi. İnsanın ruhunu uyandırıyordu ve o kadar kalabalığın içinde insanı kendisiyle baş başa bırakıyordu. Samuray ruhunu benimsedim. Kendimi tümörle yapılacak olan ölüm-kalım mücadelesine en önden koşarcasına giden süvari gibi düşündüm. Kemoterapi zamanında da ara sıra kemoterapiyi haçlı ordusuna benzetirdim. Onlar da kemoterapi gibi gittikleri yerleri yağmalamayı ihmal etmemişlerdi. Durumuma az çok benziyordu.

Müzik bittikten sonra, ameliyat önlüğünü giyip beklemeye koyuldum. Ameliyatı yapacak sevecen cerrah geldi ve beni anlımdan öptü. Ondan sonra odama gelen sedyeye

zıplayarak oturdum ve sakinleştirici verdiler. Film ondan sonra koptu. Tek hatırladığım ameliyathanede renkli bandanalı bir doktorun sol bileğime 4 tane iğne batırdığıydı. Gene karanlıktaydım ve bu karanlıkta 3.5 saat bekledim.

Uyandığımda odamdaydım. Üstümü haberim olmadan giydirmişler, belimde 15 cm uzunluğunda bir çizik, karnımda diren ve sonda, boynumda kateter ve bileklerimde 8 tane iğne izi, başımda ise annem ve birkaç kişi vardı. Uyanmadan önce annemin dediklerine göre ‘‘1, 2, 3, bacağımın kenarını kaşı ve duaların sayesinde oldu anne geldim hemen’’ gibi cümleleri geveleyerek söylemişim. Üstelik annemin elini defalarca öperek, minik bir göz yaşıyla sevimli bir tiple. Sonra sevdiklerim kendilerini tanıtır gibi sıra sıra ‘‘geçmiş olsun’’ dediler ve gittiler. Sonra Haluk Hoca’m da ellerinde 2500 yıldır hala güncel, düşünceleri her daim geçerli olacak Anadolu filozofları kitaplarıyla beni ziyarete geldi. Bana verdiği kitapların sayısını yedi olarak hatırlıyorum. Bence bu kitaplar bir uyarıydı. Hemen kanser dağını aşıp akademi dağına tırmanmam gereken türden bir uyarı. Bu uyarıya tam olarak uymam kesinlikle şarttı.

Artık başka bir kanala girmek istiyorum sabırsızlıkla.

Narkozdan sonraki iki günde tam ne yapıldı, zamanın neresindeydim, insan anımsayamıyor. Narkozdan sonra dikiş ağrıları pansuman temizlerken ortaya çıkan ağrılar derken vücudum kendini 4 gün içerisinde büyük oranda toparladı ve taburcu olmaya uygun görüldüm. Ha unutmadan; doktorların profesyonelliği, sevdiklerimin ve benim iradelerin birleşimi sayesinde çok başarılı bir ameliyat geçirmiş, ölümden uzaklaşmıştım. Hayata yakındım. Şimdi yapılması gereken tek şey iyileşmek ve biraz beklemekti.

Kadir’in çizimi

Sona Geliş

Yavaş yavaş sona geliyorum; çünkü, yapacak bir şey kalmadı. İyileşip patoloji sonucunu beklemeliyim. Bu sonuç beni yeni bir yola

sokacak. İyi bir yol mu, kötü bir yol mu hala bilemiyorum; ama, doktorlar iyi yolu ameliyat sırasında gördüklerini söylediler, çok mutlu oldum; ama gene nötr davranıyorum. Mutlu olmayı hak ettiğimi düşünüyorum, ne de olsa on ay boyunca ailemle birlikte çok acı çektik. Az sevindik, çok üzüldük. Kanserin getirdikleri oldu, götürdükleri de oldu ve hala önümde söz etmediğim bir yol var. O yol da: yeni bir hayata uyum sağlama yolu olacak. on ay içinde hep içime kapandım, daha da asosyal oldum, fazla hizmet göre göre tembelleştim, karamsarlaştım, erkenden sevinmemem gerektiğini anladım, her an her şeye hazır olup ona göre yaşamaya devam etmem gerektiğini anladım. Verilen kararların insanı o an değil de ileride etkileyeceğini anladım. Aileme ve Zümrüt teyzeme bir yönden de kızgınım; beni çok düşündükleri için çoğu şeyden uzaklaştırdılar, kendi içime kapanmamı daha da hızlandırdılar, izole ettiler enfeksiyon kaparım diye; ama bu kadarına da gerek yoktu. Canları sağ olsunlar bana çok iyi baktılar. Bir de kanser beni kişisel olarak eğitmişti; yani, daha olgun, daha düşünceli olmam gerektiğini hatırlatmıştı. Sağlığın her şeyden önce geldiğini, hayatın sevdiklerimizle birlikte yaşanan bir değer olduğunu acı bir şekilde anlatan öğretmendi kanser. Zamanın "İyi zaman ve kötü zaman" olarak ikiye ayrıldığını ve ikisinin de hayatta her zaman ying yang gibi bir düzen içerisinde olacağını gösterdi. Neden kanser olduğumu sanırım asla bilemeyeceğim. Çünkü kimseye bir zararım yoktu. Doğayı kirletmezdim, insanları üzmemeye gayret ederim. Etrafımda da o zamanlar pek kimse de yoktu. Ödemem gereken bir bedel de olabilirdi bu süreç. Duygusal olarak da yalnızdım. Derdim bir şekilde atanmaktı. Kanser ya beni öldürecekti ya da yaşama daha çok bağlanmamı sağlayacaktı. Kanser bana beş tane dost hediye etmişti. Kanser 2018 yılımı berbat etmişti ama 2019'a umut dolu başlamama sebep olmuştu. Her kötü olayın getirdiği iyi bir taraf var bu hayatta. Kanseri yenemezsiniz, kanseri doktorlar ve ilaçlar yener. Siz ise ondan kurtulursunuz ve bazen de kanserin sevdiğine geri dönme gibi kötü huyu da vardır. Umarım bir daha kimseye geri dönmez kanser. Bu yazdıklarım hiçbir zaman popüler başarı öyküsü kitapları tadında olmayacak ama bunca yaşadığım mücadeleye değer katıyor. Şimdilik mücadelede kazanan taraf benim ve düşman tamamen yok edilmek üzere. Kanserin Prometheus gibi küllerinden doğmasına asla izin vermeyeceğim. Size tavsiyemde şu: Hiçbir zaman doktora gitmekten çekinmeyin ve vücudunuzu iyice tanımaya çalışın. Düzenli check-up yaptırın. Doktora gitmekten korkmayın. Kan testleri yaptırın. Çünkü kanser hücreleri vücutta her gün üretilip yok ediliyor ve çok yaygınlaşmaya başladılar. En önemlisi de sakın ama sakın dert edinmeyin, dert sahibi olmayın, her şeyi çok kafaya çok takmayın. Her sorun elbet bir şekilde çözülüyor. Kanser dertlerinizden doğabilir ve bugün gülümseyen çiçek yarın ölüyor olabilir.

BİR BAŞARABİLSEM

Bir kalkabilsem ayağa
Yürüyebilsem
Düşebilsem
Düşlerimin ardına

Hayat yeniden doğar
Güneş bir başka
Gelip konar başıma
Sevdalı bulut

Sedirler kocamış
Beydağlarında
Taze portakal kokusu
Sarmış sokakları

Bir uzanabilsem
Dalından tutsam
Güneşi avuçlasam
Yıldız koparabilsem

Sularına dalıp
Düşlerimi yıkasam
Bir başarabilsem
Yeniden yaratmayı hayatı

Mavi gülüşü
Turuncu düşü
Bulaştırabilsem
Her bir yana

Su gibi akıp
Yıkabilsek
Karanlığın
Bentlerini seninle.

Karşılaştırmalı Edebiyat

Tahir ŞİLKAN

"*...Size her an bir pintilik hikayesi uyduruyorlar. Güya kendi evinizin halkı için size özel takvim bastırıp adamlarınıza bütün gün oruç, perhiz tutturmuşsunuz. Hamursuz'u dört kere tutturup halkın yemeğini kâr sayarsınız, peyniri şişenin dışından yalatırsınız, diyorlar."*

(Moliere- Azarya)

Balzac'ın *Eugenie Grandet* romanındaki cimrilik olgusunun olgusunun *Cevdet Kudret*'in *Sınıf Arkadaşları* romanı ile karşılaştırılması.

Cevdet Kudret, otobiyografik özellikler taşıyan, 'Süleyman'ın Dünyası' üst başlıklı üçlemesinde; Birinci Paylaşım Savaşı öncesinden başlayarak yaklaşık kırk yıllık bir sürecin öyküsünü anlatır. Süleyman'ın dar bir çevredeki öyküsü gibi görünse de; gerçekte İmparatorluktan Cumhuriyete geçişin yaşandığı süreçte, bütün toplumdaki değişim anlatılmaktadır.

Cevdet Kudret'in özellikle 'Sınıf Arkadaşları' romanında; Süleyman'ın dedesi olarak romanına kattığı 'İbrahim' karakteri ile, cömertlik-cimrilik kavramlarının hangi koşullarda ortaya çıktığını, nasıl şekillendiğini de gösterir.

Yazar, İbrahim karakterini ilk karısı Zehra'yı da katarak 'Süleyman'ın Dedesi' başlıklı bölümde anlatır. İbrahim'in çocukluğu, bahçıvan olarak çalıştığı konak, ilk evliliği, Ayşe'nin annesiyle evlenmesi ve 66 yaşında ölümüne kadar olan yaşamı bu bölümde ayrıntılı biçimde anlatılır.

İbrahim, yokluk içinde başlayan hayatını yine yokluk içinde bitirmek istemez. Yıllarca çalıştığı konaktaki kilerin önemini düşünerek, evindeki kilerin anahtarını kuşağında taşır. Her türlü yiyeceği kilerinde saklar ve oradan pek az şey çıkarır. Yazar, "*Savaş yılları yokluk yıllarıydı, İbrahim hasisti tamam ama şimdi hasis değil hasisten ileri bir şeydi"* diyecektir.

İbrahim'in karısı Ayşe'nin annesi, kocasına "*biz dört kişiyiz ama sen bana iki kişilik malzeme veriyorsun*" diye, sitem eder. Ancak, karşısındaki adam, benzerine zor rastlanacak kadar cimri bir insandır. Adamın ölürken sayıkladığı şey, kilerinin anahtarı, öleceğini anladığı zaman kendisini rahatlatan düşünce ise, kendisinden sonra geride kalanların da öleceğini düşünmektir.

İbrahim yere gömülü parasına, içi erzak dolu kilerine karşın hastalandığında; çok soğuk bir kış günü olmasına karşın gene de odasında ateş yaktırmaz. Karısına çay pişirtmediği gibi, kendisine iyi gelebilecek bir çorba bile istemez. Kilerinden çay, şeker, pirinç, yağ eksilir diye korktuğu için.

Süleyman'ın dedesinin tip-karakter olarak tanımlamamıza neden olan hasisliğini simgeleyen nesneler bele sarılan kuşak ve erzakların saklandığı kilerin anahtarıdır. 'Süleyman, dedesinin en çok kuşağını hatırlar' der, yazar; bu, göbekle göğüs arasında, vücudu ekvator gibi, kat kat saran beyaz ve yünden bir kuşaktır. Dedenin kuşağının bele sarılması Süleyman'ın belleğinden silinmeyecek bir ritüelle gerçekleşmektedir. İbrahim için diğer önemli nesne kilerin anahtarıdır. Anahtar, erzakın saklandığı kiler olarak kullanılan bölümü İbrahim'in tekeline sokan araçtır. Anahtar İbrahim'in kuşağında saklanmakta, günlük yenilecek şeyler, yemek malzemesi ancak İbrahim tarafından kullanılan anahtar ile alınabilmektedir. İbrahim ölünce, zorlukla açılan kuşağından çıkan eşyalar arasında en önemli eşya anahtar olacaktır. Süleyman'ın aklında kalan en önemli ayrıntı ölünün kuşağından alınan anahtarın büyükannesinin kuşağına girmesidir. Süleyman o günden sonra, anahtarla kuşak arasında hep gizli bir ilgi arayacaktır der yazar: "*Bir kuşağın çözülmesi, içindeki anahtarın alınması içindir.*"

İbrahim'in kuşağından kilerin anahtarı dışında; bir dilim beyaz ekmek, kağıda sarılı beyaz peynir, iki parça sucuk, bir elma...bir enfiye kutusu, sigara tabakası, para çantası ve yazma mendil çıkar.

Ayşe'nin üvey babası İbrahim'in ufak tefek olan ilk karısı Zehra'nın ölümü üzerine Ayşe'nin annesi ile evlenince, yeni karısının yirmi santim daha uzun olmasının, ayaklarının üç numara büyük olmasının masrafları artırdığını düşündüğü satırlarda insanı anlatmak için farklı nesneler kullanır.

Üvey baba İbrahim, evlendiği kadının ayağının büyüklüğünü, boyunun uzunluğunu (giyeceği elbiseye daha fazla kumaş gideceği, alınacak ayakkabının daha pahalı olacağı için) dert eden birisidir. Sofraya konacak iki fazla tabak üvey babayı alabildiğine mutsuz kılacaktır. İbrahim savaşın herkesin sofrasındaki kişi sayısını azaltırken, kendisinin sofrasındaki kişi sayısının ikiden dörte çıkmasını felaket olarak değerlendirecektir.

***

"Bu sınırsız zenginlik hırsı, bu değişim değeri, avcılık tutkusu, kapitalist ile cimride ortak bir yandır; ne var ki, cimri çılgın bir kapitalist olduğu halde kapitalist, akıllı bir cimridir."

Karl Marks

***

Eugenie Grandet, Balzac'ın dünyaca tanınmasının yolunu açan romanlardan biridir. Üzerine inceleme kitapları, tezler yazılan, unutulmaz karakterleri ile çok önemli bir romandır.

Eugenie Grandet, edebiyatta en iyi anlatılan cimrilik anlatılarından biridir. Öldüğünde, geride miras olarak on yedi milyon Frank bırakan bir adam, hastalanmasına yol açtığı karısının muayenesi için doktor çağırmak istemez. Nedeni, doktora verilecek vizite ücretidir.

Abisinin biricik oğluna kahvaltıda iki tane fazladan yumurta ikram edilmesi ve mahzendeki binlerce şişe şaraptan bir şişe açıldığı için karısını ve kızını azarlayan bir cimrilik. İnanılması güç bu cimrilik örneklerini görmek için bile okunacak bir kitap.

***

Eugenie Grandet, Fransız oyun yazarı *Moliere*'nin 17. yüzyılda yarattığı Harpagon karakteri kadar tanınmış değil belki ama bence onun kadar iyi anlatılmış bir cimri karakterin öyküsüdür.

Ancak romanın adı, *Moliere'*nin cimrisinden esinlenilen Monseir Grandet değil, Eugenie Grandet'dir. Çünkü, daha etkili, daha trajik, daha ilgi çekici olan Eugenie Grandet'in öyküsüdür.

Balzac, kendi yarattığı Monseir Grandet karakteri ile *Moliere*'nin Harpagon'u karşılaştırarak; "*Moliere cimriyi yarattı ama ben açgözlülüğü yarattım*" demiştir. İkisi de, yaratıcılarınca 'cimrilik' özelliğine ışık tutularak çok iyi anlatılmıştır. Farklılıkları da belirgindir; *Moliere*'nin cimrisi konusu alaycılık olan bir oyunun karakteridir. *Balzac*'ın cimrisinde insanı güldüren yanlar zaman zaman görülse de, *Balzac*'ın cimrisi, başka özellikleri de taşımaktadır.

***

Balzac, karakterlerinin tümünü seven bir romancıdır. Karakterlerinin bütün özelliklerini gözler önüne sermekten çekinmez. Yalnız temel karakterleri değil, romanda görünen herkesi, bütün karakterleri aynı sevgi dolu yaklaşımla anlatır. Fiziksel özelliklerindeki olumsuz nitelikleri anlatır ama sevecenliklerini göstererek nesnel davranır.

Balzac'ın karakterleri tutkularının peşinden sonuna kadar giden insanlardır. Roman içerisinde değişseler de, tutkuları değişmez. Monseir Grandet'in tutkusu altındır. Karısı Madam Grandet'in ki tanrı. Eugenie'nin tutkusu kısa bir süre görüp aşkla bağlandığı Charles... Charles'in tutkusu ise, toplumsal konumunu yükseltmektir. Balzac, romanda karakterlerin bu özelliklerini ustalıkla sergiler.

***

Cevdet Kudret'in anlattığı İbrahim ile *Balzac'*ın anlattığı Monseir Grandet pek çok benzer özellikler taşırlar. Osmanlı İmparatorluğu ile Fransa arasındaki gelişmişlik farkı ile İbrahim ve M. Grandet arasındaki servet uçurumu 'cimrilik' edilen nesneleri farklılaştırır. İbrahim torunundan bir zeytin tanesini esirgerken, M. Grandet yeğeni için fazladan bir yumurta pişirilmesini, bir şarap şişesinin açılmasını sorun yaparak karısını eleştirecektir. Ancak M. Grandet için vurucu darbe, kızına her doğum gününde armağan ettiği altınların yeğen Charles'e verilmesi olacaktır.

İbrahim ile M. Grandet'in zenginlik farkları ölmelerinden sonraki bıraktıkları serveti farklılaştırsa da; her ikisi de geride kalanların da öleceği düşüncesiyle "kısmen" rahattırlar. Ancak yine de M. Grandet geride bıraktıkları altınları kızına sayarak emanet ederek öbür dünyada eksiksiz talep edeceğini söylemekten geri durmayacaktır. İbrahim'in geride bıraktığı servet, ağzına kadar dolu bir kilerden ibarettir. M. Grandet, geride inanılmaz bir servet bırakacaktır. İbrahim'in bıraktığı "servet" bir yangında kül olup yok olacaktır. M. Grandet'in serveti kızına sevgilisini getirmese de istediklerini yapabilecek olanakları fazlasıyla verecektir. Fransa'da servetin nemalanmasını sağlayacak, Borsa sistemi Osmanlı İmparatorluğu'ndan ileridedir. Bu nedenle M. Grandet servetini hisse senedi, tahvil, vb. yollarla sürekli artırabilmiştir. İbrahim ise açlık ve yoklukla geçirdiği uzun yılların etkisiyle kilerini yiyecekle doldurmaktan başka bir şey yapamamıştır. "Sınıf" farkı, karakterlerin biriktirdikleri malları ve servetleri de farklılaştırmıştır.

Hem *Cevdet Kudret*'in İbrahim'i, hem de *Balzac*'ın M. Grandet'i yakınlarına karşı sevgi göstermekten yoksun kişilerdir. Sevmeyi, sevilmeyi bilmemektedirler. Sevgisiz bir yaşam sürdürerek ölmüşlerdir.

Cevdet Kudret'in romanında İbrahim bir temel karakter değildir. Buna rağmen *Cevdet Kudret*'in unutulmaz bir karakter yarattığını söylememiz gerekiyor. Aynı şekilde *Balzac*, üzerinden geçen iki yüzyıla yakın zamana karşın eskimeyen bir "cimri" karakter yaratarak, M. Grandet'i ölümsüzleştirmiştir.

Hüseyin ŞAHİN

CENGİZ HOCA'YA 2021 MESAJI

Yenisini sevmezsin bilirim Platonculuğun bile
En yeni düşüncelere açıktır eskiyi kovmak için
Nicelerini gördüm alt etmek isteyen düşüncede ve ideolojide seni
İçselleştirdiğin bilgiyi savunurken cengaverce
Yenildiğini görmedik şimdilik senin.
Ilık ılık esen rüzgarın da yorulmuşsundur yeni başladığımız bu 2021'in,
Lüks içinde bir hayatın olmadı.
Ilık ılık esen bir sabaha tercih ederdin biliyorum lapa lapa yağan karı
Ne yapalım ki sen de gördün bizim gibi küresel iklim ısınmasını
Ilık ılık esmesin, gürlesin istersin kışın tüm haşin rüzgarlarını.
Zorlukların üstesinden gelmeyi öğrettin, başta kendin yaşayarak
Kolay değil bir dergiyi ve atölyeyi bu kadar öğrenciyle sırtında taşıyarak
Uzak zamanlardan gelmiş olmanın ve insana ait olanı bilmenin verdiği yorgunlukla
Tuzakları birer birer aşarak geldiniz Berrin Taş'la.
Lüks içinde hiçbir zaman bir hayatın olmadı.
Ulu bir çınarın gölgesinde otursan eminim ki en çok Aristo ile bir kahve içmek istersin.
Olmalıydı elbet istediğin gibi her şey
Lapa lapa yağan karı eminim ki tercih ederdin şu 2021'in başında
Suni bile olsa yağdıramadık bir beyaz karı sana
Unutmadık, unutmayacağız bizler seni
Ne yaparsan yap güzel anılar bıraktın hayatlarımızda.

Özgürlük Yerküreyi Kurtarıp, Güzelleştirme Umudu ve İradesidir

Temel DEMİRER

"Yerçekimi nasıl cisimlerin özü ise, özgürlük de insanların özüdür."[1]

Jean Jacques Rousseau'nun, "*İnsanlar özgür doğar, ama her yerde zincire vurulmuş olarak yaşarlar,*" biçiminde tarif ettiği hâlin küresel bir despotlukta ifadesini bulduğu zorbalıkla yüz yüzeyiz…

Fyodor Mihayloviç Dostoyevski'nin, "*Sağımdan solumdan geçip duran, telaşla koşturan, her zaman aceleci, asık suratlı, endişeli insanlara katlanamıyordum... Neden hep üzgün, hep endişeli, telaşlıydılar? Nedendir, mutsuzluklarının suçu kimindir?*"[2] sorusuyla müsemma ve "Şimdi korku mevsimi"[3] diye tarif edilen terörün kollarında sarsılıyoruz!

Bu tabloyu en iyi *Ursula Kroeber Le Guin*'in şu satırları betimliyor: "*Burada devletlerden ve silahlarından, zenginlerden ve yalanlarından, yoksullardan ve sefaletlerinden başka bir şey yok. Burada doğru hareket etmenin, temiz bir yürekle hareket etmenin yolu yok. İçine kâr, zarar korkusu ve güç isteği girmeden yapabileceğiniz bir şey de yok. (…)*

Özgürlük yok…"[4]

Evet tam da böyle galiba! XXI. yüzyılda "özgür olmak", "olağan"a (denilene) boyun eğip; terliğini, pijamanı giyip, sıcak evinde oturarak sıradanlaştırılmış kötülüğe teslim olmak iken; yerküredeki tüm kötülükler; onlardan kurtulup, güzellikleri yaratma zorunluluğumuzun gerekçeleridir ya da olmalıdır.

Malum *Jean-Paul Sartre*'a göre, "Mahkûm olduğumuz şey"dir özgürlük.

Bunun elbette zorunlulukla devasa bir ilişkisi söz konusuyken; "*Özgürlük ve zorunluluk ilişkisini doğru olarak ilk ortaya koyan Hegel oldu. Ona göre, özgürlük, zorunluluğun kavranmasıdır. 'Zorunluluk ancak kavranılmadığı ölçüde kördür'. Özgürlük doğa yasaları karşısında düşlenmiş bir bağımsızlıkta değil, tam tersine bu yasaların bilinmesinde ve bu bilme sayesinde bu yasaların belirli amaçlar doğrultusunda planlı bir biçimde kullanılma olanağında yatar. Bu, hem dış doğa yasaları için, hem de insanın kendisinin maddi ve manevi varlığını yöneten yasalar için -gerçeklikte değil, olsa olsa tasarımımızda ayırabileceğimiz iki yasa sınıfı için de- geçerlidir. Bundan dolayı, irade özgürlüğü, ne yaptığına bilerek karar verme yetisinden başka bir şey değildir. Demek ki, belirli bir sorun üzerinde bir insanın yargısı ne kadar özgür ise, bu yargının içeriğinin belirliliğinin zorunluluğu da o kadar büyük olacaktır... Demek ki özgürlük, kendimiz ve dış doğa üzerinde, doğa zorunluluklarının bilgisi üzerine kurulu egemenlikten oluşur.*"[5]

Akıl, adalet, emek, eşitlik ve başkaldırı özgürlüğün vazgeçmesi mümkün olmayan yoldaşlarıyken; ne kadar çok tabu, baskı, yasak varsa; özgürlük de o kadar acil ve gündemdedir.

Yani özgürlük ihtiyaçtır; ihtiyaçtan doğar; *Henri Lefebvre*'in de işaret ettiği gibi: "*Özgürlük, ihtiyacın içinde ve ihtiyaç dolayısıyla doğar. Uygulanma fırsatı bulduğunda, bu sert gerçeğe nüfuz etmesini ve onu dönüştürmesini sağlayan çatlağı keşfeder. Nihayet, insan, eksik olan ihtiyaçtan yola çıkarak olasılıklar dünyasını keşfeder, bu olasılıkları yaratır, aralarından seçer ve gerçekleştirir. İnsan, tarihsellik olur. Bilinci kapanamaz. Bireysel bilinçler toplumsal bilinçlere, toplumsal bilinçler de bireysel bilinçlere açılır; insan bilinçlerinin çokluğu dünyaya açılır.*"[6]

Yani eşitlikten arî ele alınması mümkün olmayan özgürlük; bir insan için tüm insanlar kadar vardır.

Düşüncesini açıklayamadıktan, farklılığını ortaya koyamadıktan sonra hiçbir özgürlükten söz edilemezken; birlikte yaşamanın, kardeşleşip, ortaklaşmanın temeli özgürlükleri genişletip, derinleştirmektir.

* * * * *

"*Bir köle olarak yaşamaktansa, özgürlük savaşçısı olarak ölmek daha iyidir*," diyen *Yılmaz Güney*'in uyarısını "es" geçmeden unutulmamalı; insan(lık) için eğer temel bir etik ilkesi varsa, o da eşitlikçi-özgürlüktür.

Özgürlük, fedakârca sorumluluklar gerektirirken; onun için yaşamak akıntıya, ölüme inat yaşamaktır; *Che Guevara*'nın, "*İki şeye hakkım var: özgürlük ve ölüm. Birine sahip olamazsam ötekini isterim, çünkü kimse beni canlı tutsak edemez,"* vurgusundaki üzere...

Özgürlüğün en büyük düşmanı egemenler kadar, düzenin manipüle ettiği hâlinden memnun kölelerdir!

Kapitalist yabancılaşmanın köleleştirip, sürüleştirdiği yığınlar açısından "*Özgürlük ancak her şey anlamını yitirdiği zaman ortaya çıkabilir; çünkü anlam, ne tür olursa olsun, yalnızca ideolojik bir kabuktur,*" *Jean-Paul Sartre*'ın da altını çizdiği üzere!

* * * * *

Yalanın, kandırma ile yanılgının etkisi altındaki insan(cık)ların özgürlüklerinden vazgeçtikleri suskunluğun orta yerinde en büyük tehlike özgürlükler konusunda "mış" gibi yapan tulûattır.

Korkunun egemenliğine gönüllü köleliğin "özgürlük diye" pazarlanması, sunulmasıdır. Oysa ki özgürlük, egemen yalan(lar)dan bağımsız yaşamak, kopmaktır!

Şöyle bir anımsayın: Hep korkutulduk; hâlâ da korkutuluyorken özgürlük(ler) öcü, umacı ya da yasak meyvedir!

Ancak tüm yasaklara, yasakçılara rağmen son insan ölene dek, özgürlük de mücadelesi de asla yok edilemeyecektir. Çünkü bu mücadeleyi engellemeye çalışanlar, özgürlüğün galebe çalacağı kaygısıyla kavrulanlardır.

Ve insanlar uğruna ölümü göze aldıkları sürece, özgürlük yok olmayacaktır. Bu yolda sadece insan zekâsına, iradesine ihtiyacımız varken; özgürlük olmadan hayatın anlamı yoktur.

* * * * *

Hepimizin, herkesin hakkıdır özgürlük; onu savunanların ödedikleri bedelin ağırlığı göz ardı edilmemelidir.

Ve de özgürlük gelecek umudu olmaktan öte şu "an"ken; eğer korkmayı reddedersen ve köle olmamaya karar verirsen; o zaman zincir(ler)in kırılır.

Komutan Yardımcısı *Marcos*'un ifadesiyle, "*Özgürlük şafak vakti gibidir. Kimileri gelmesini beklerken uyur, ama kimileri de uyanık kalır ve ona ulaşmak için gecenin içinden yürür"*ken; ölüm korkusunu aş(a) mayanlar için özgürlük yoktur ve "*Özgürlük içinde yoksa, hiçbir yerde yok demektir," Fernando Pessoa*'nu ifadesiyle…

Evet, evet "*Önce özgürlüğünüzün peşine düşün. Olumsuz düşüncelerinizden, korkularınızdan, bağımlılıklarınızdan, ilerlemenizi engelleyen her şeyden özgürleşin,*" notunu düşen *Stefano D'Anna*'nın altını çizdiği üzere özgürlük onun kazanmak için mücadele eden kimsenin hakkıdır.

Gerçek özgürlük, başkaları gibi, ya da herkes gibi düşünmeye mecbur olmama hali, ve her zaman farklı düşünenlerin özgürlüğüdür.

* * * * *

Nihayetinde daha güzel bir yerkürenin özgürlüksüz gerçekleşemeyeceği açıkken; insanlar iktidardan korktuğu zaman, zorbalık; iktidar insanlardan korktuğu zaman özgürlük öne çıkar.

Bu nedenle de özgürlük cesur olmayı elzem kılarken; "*Paranın egemen olduğu bir toplumda, emekçilerin yoksulluk içinde kıvrandığı, bir avuç zenginin de onların sırtından asalaklık ettiği bir toplumda gerçek özgürlük olamaz… Devlet varsa özgürlük yoktur. Özgürlük olduğunda devlet olmayacaktır,"* der *V. İ. Lenin*…

Sonra da ekler *Karl Marx*: "*Özgürlüklerin şu ya da bu biçimine karşı olanlar, bütün özgürlüklere karşıdırlar… Özgürlük; köleler için değil, köle olduğunu bilenler içindir… Emek kara tende ezildiği sürece, Beyaz tende asla özgür olamaz…*"

Yani özgürlük ancak topyekûn kurtuluş uğruna mücadeleyle mümkündür.

* * * * *

İnsan(lık)ın kendi seçimlerinden, eylemlerinden, kendi yaşam durumundan sorumlu olduğu özgürlük yapabildiklerimizden ziyade, yapamadıklarımızla ilgiliyken; efendisiz olmaktır.

Düşüncenin, isteğin ve iradenin olmadığı yerde özgürlük ol(a)mazken; kurtuluş özgürlükten doğar ve onu üretmek yetmez, paylaşmak, toplumsallaştırmak gerekir. Çünkü kolektif özgürlük, hayatın ta kendisi ve insanlık onurudur.

Bu bağlamda özgürlük; otoriteye/ iktidara "Hayır" diyebilme gücüdür; bunun sırrı da cesarettedir.

Ignazio Silone'nin altını çizdiği gibi, "*Özgürlük; kuşku duyma olanağı, hata yapma imkânı ve nereden gelirse gelsin, otoriteye hayır diyebilme gücüdür… Kendi kafasıyla düşünen insan özgürdür; doğru olduğuna inandığı şeyler için mücadele eden insan, özgürdür."*

Özgürlük mücadelesi, sadece özgürlüğe ulaşmak değildir; bu mücadele, insan karakterinin en güçlü, en kararlı ve en mükemme-

lini geliştiren bir kurtuluş mücadelesiyken; kapitalist toplumda özgürlük hakkında konuşmak saçmadır. Böylesi bir düzlemde özgürlük mücadelesi acı verse de; en radikal biçimiyle, insan(lık)ın gidişatını değiştirme iradesiyken; "*Özgürlük daima isyana açılan bir kapıdır," Georges Bataille*'ın işaret ettiği gibi…

* * * * *

Kurtuluş mücadeleleriyle müsemma dünya tarihini yazan özgürlük bilinçliğinin gelişmesiyken; özgürlük hiçbir zaman oy pusulasında olmayıp; elimizde pankart taşıyarak, dilekçe yazarak gelmeyecek, gelemeyecektir.

José Martí, "Özgürlük düşmanları yüksek sesle yargılarlar," derken; köleliğin olduğu yerde özgürlük ol(a)maz ve de özgürlüğün olduğu yerde de kölelikten söz edilmeyip; özgürlük için bilincinizi, vicdanınızı, satmamanız ve sınıfsal öfkenizden vazgeçmemeniz yeterlidir.

Kolay mı? *Rıfat Ilgaz'ın, "Açların boyun büktüğü memlekette / Kişi özgürlükten laf etmemeli,*" biçiminde tarif ettiği tabloda özgürlük, emeğin haklarına müdahale edilmemesi ile ölçülür.

Çünkü "*Özgürlük; hayatı bütünüyle yaşamak demektir, yeterli beslenme, giyinme ve barınma konusunda, bedenin gereklerini karşılamak için ekonomik olanak, ayrıca aklın faaliyet alanını genişletmek, kişiliği geliştirmek ve kişiliğimizi ortaya koymak için etkin fırsat ve olanaklara sahip olmak demektir," Leo Huberman*'ın saptamasıyla ve o, devamla şunları da ekler:

"*Yalnızca bir avuç insan için değil, tüm insanlar için özgürlük"…*

"Zaruret içinde olan insanlar, özgür değildir"…

"İhtiyaçların pençesinde kıvranan insan, özgür insan değildir"…

"Kitaplardaki özgürlükler gerçek yaşamımızda her zaman bizim olmamıştır"…

* * * * *

Stefano D'Anna, "Size öğretilen ve anlatılan dünyanın, anlatıldığı gibi olduğunu söyleyenler sadece anlatanlardır. Korkmanız, çekinmeniz, endişe etmeniz gerektiği söylenen her şey, bu betimlemenin pençesindeki insanların fikirleridir. Oysa bunlar olumsuz duygulardır ve hiçbiri dünyaya geldiği hâliyle insanın mayasında olan hisler değillerdir. İnsan korkusuz doğar. Korku, zorla öğretilir," diye haykırırken; özgürlüğün gerçek temeli itaatsizliktir; ezen hiçbir zaman özgürlüğü gönüllüce vermez; ezilenler onu istemeli ve uğruna mücadele etmelidirler.

Özgürlük nihai kertede, insanın kendi seçimlerinden, eylemlerinden, kendi yaşam durumundan sorumlu olduğu anlamına gelirken; *Ursula Kroeber Le Guin'in, "Hiçbir şeyiniz yok. Hiçbir şeye sahip değilsiniz. Hiçbir şey sizin malınız değil. Özgürsünüz. Sahip olduğunuz tek şey ne olduğunuz ve ne verdiğinizdir,*" vurgusu kulaklara küpe edilmelidir.

Tıpkı "*İnsan, istediği an özgür olur,*" diyen *François Marie Arouet Voltaire*'in uyarısındaki üzere.

Malum: "*Özgürlük yalnızca onu savunacak cesareti olanlara aittir,*" dermiş *Pericles*…

* * * * *

Bunları gerçekleştirebilirsek; *Leo Huberman*'ın, "*Dünyayı kurtarıp, güzelleştirme umudumuz var*," sözlerine layık olabiliriz, her özgür insan gibi…

Dipnotlar

1- Louis Althusser.

2- Fyodor Mihayloviç Dostoyevski, *Budala*, çev: Nihal Yalaza Taluy, Can Yay., 2019.

3- Eduardo Galeano, *Tersine Dünya Okulu*, çev: Bülent Kale, Sel Yay., 2017.

4- Ursula K. Le Guin, *Mülksüzler*, çev: Levent Mollamustafaoğlu, Metis Yay., 2017.

5- Friedrich Engels, *Anti-Dühring*, çev: İsmail Yarkın, İnter Yay., 2000, s.167-168.

6- Henri Lefebvre, *Gündelik Hayatın Eleştirisi 1,* çev: Işık Ergüden, Sel Yay., 2012.

Ebru TUTU

BİZE HAKİKAT GEREK

Ya olduğun gibi görün
Ya göründüğün gibi ol
Bize hakikat gerek
Kabul görememe korkusundan mı
Binlerce yüzle karışıyorsun kalabalıklara
Yapma, bize hakikat gerek
Maskelerin karıştı
Acısı uykularını böler
Işıltısı söndü gözlerinin
Gülümseyişin buz kesti
Sevinçli sabahlara uyanmak
Benden geçti mi diyorsun
Dürüst ol kendine
Bunu gerçekten istiyor musun
Öyleyse sürüden ayrılıp
Basit yaşayacaksın
Hakikat divânında ismin okunduğunda
Belki yalnız olacaksın önceleri
Sonra baştan başlayıp
Sevinci paylaşacaklarla yeniden buluşabileceksin
Olduğun gibi göründün
Göründüğün gibi oldun ya
Özü görünüşle bütünledin ya
Hakikatin gözünün içine cesaretle bakıp
Gerçek bir yolculuğa çıkabileceksin

Çıkınında sevinç
Serpe serpe yol alırken
Yaşadım diyebileceksin

Adnan Öztel'in Şiirleri

"Yaralı Bir Asma Kütüğü"*

Hasan AKARSU

Ozan, yazar *Adnan Öztel*'i *İnsancıl* dergisindeki yazı ve şiirlerinden tanıyor, uzun bir hapis yaşamı olduğunu anlıyoruz. "Yaralı Asma Kütüğü 1-2" adlı iki kitapta şiirleri yayımlanan *Öztel*, bu kitabını "…*Beni şiire yürüten, şiirlerime özsuyu veren, emeğini esirgemeyen değerli şiir ana Berrin Taş'a adıyorum"* diyerek değerbilirliğini gösterir. Ayrıca şiir yolculuğunda onu yalnız bırakmayan *Neriman Çelik*'le kitabın hazırlanmasında emekleri olan *Hüray Kılıç* ve *Özden Özütemiz*'e de teşekkür eder. Sunu yazısında *Öztel*'in şiir evrenini değerlendiren *Berrin Taş,* onun yaratıcılığının birikim yoğunluğundan geldiğini, gerçek bir şiirin ardına düştüğünü, böylece kendi yaşamını kurmuş bir ozan olduğunu belirtir.

Kitabın adının "Yaralı Bir Asma Kütüğü"[1] olması boşuna değildir. Ozanın yaşamına bakıldığında bu ad büyük bir anlam kazanır. Ozan, çocukluğunu, gençliğini, kavgalarını, aşklarını, umutlarını, direncini, açık, yalın, akıcı bir anlatımla yansıtır dizelerinde. Ağır yüklerin altında ezilirken direnen ozan, şiirin ardında sürdürür yaşamını. Düşlerine ve aşklarına tutunur: *"… Açtım erdemin kapılarını / Gizli bahçemin / Okyanusta bir yelkenim / Düşlerimde süzülen"* (s. 11) der. Külü deşip közü çıkarmaktır amacı. Sevdiğini düşündükçe "bir uzun düşe" yaslanır, bayram sevincini bir şiirle yaşarken hapishane ortamının acımasızlığını yansıtır. Umutsuzluktan, acının içindeki umudu doğurmasını bilir. Görüş günü sevdiğinin gelmesiyle mutlu olur. Onun aşkı "yazgıya diz çöktüren" bir aşktır. Hüzün, özlem, yalnızlık, yaşama sevinci, karamsarlık, umut ve umutsuzluk karşıtlarıyla yer alır şiirlerinde. Kavgada, insanın acısını ve umudunu görür, türkülerdeyse kimsesizliğini: "*Öyle bir acı ki / Durmadan kanıyor içimde / Kimsesizliğim"* (s. 51). Diğer yandan sevgilisinin kokusuyla mutlu olur: "*Sevgilim kitap kokuyorsun / Mürekkep kokuyorsun / Özlem kokuyorsun / Özgürlük kokuyorsun // Sevgilim aşk kokuyorsun"* (s. 57). *Ozan*, yaşamının en güzel yıllarını dört duvar arasında geçirirse doğaya özlemi daha da çoğalır. Adaletsizliğe, haksızlığa başkaldırır, "Sürüyor Eylül" diyerek baskıların sürdüğünü belirtir. Meydanı hırsızlara, zorbalara bırakmayacağını vurgular. Kıyımlara karşı öfkesini dile getirir. Hapiste olsa da düşünceleri dışarda, haklının, direnenin yanındadır. Yüreği kan ter içinde olan ozan, ustalarına ve aşkına olan sevgiyi anlatır. "Bir yüzü kavga, bir yüzü sevda"dır onun. Karanlığa yumruk sallarken güneşe gülümsemek ister. Faşizme karşı birlik olmayı önerir. On dördüncü kışı hapiste geçirir ki *"… Yaralıyım / Körüm / Hem de kütük"* derken umutsuzdur, kırgındır.

Ozan, "Yaralı Bir Asma Kütüğü"[2] gibi duyumsar kendini. Yeni yol arkadaşları olunca umuda sarılır. Sevdiğinden de destek ister, insanlık yükünü dirençle taşımayı başarır. Dışarıda yaşananlardan ayrı düşmez hapis-

te olsa da. Gezi direnişini içinde yaşatırken çöküşe karşı "parkları, sokakları yeniden kuracağına" inanır. Eylül öfkesini büyütür çocuklarla birlikte. Düşleriyle zincirlerini kıracağını bilir ve alnının tüm ırmaklarını akıtarak kimsesizlikten kurtulmayı başarır. Sevgilisinin sevecenliğine sarılır, umutla sever, direncini yitirmez ringde bile: "*… Bekliyorum geleceği / Kolumda kelepçe / Bilekler morarmış"* (s. 51). Sözleri kanatlandıran ozan, ölüme karşı öfkesini büyütür, çoğaltır: "*… Boynunda tasmayla dolaşmamalı / Hiçbir insan / Özgürlük için savaşmalı"* (s. 67) der. Hapiste, bir ırmak gibi baharı bekler. Bir kenti yeniden kurma umudunu yitirmez. Gözlerindeki baharla karanlığı vuruşarak geçmeyi düşünürken yüreği uğultulu bir ormandır. Onun için şiir: *"Şiir bir işkenceci / Sözcükleri soyup sorgular // Şiir bir doktor / Yaraları sarıp sarmalar"* (s. 89).

Ozan *Adnan Öztel*, "Yaralı Bir Asma Kütüğü" adlı kitabındaki şiirlerinde insanlığı, umudu, umutsuzluğu, kavgayı, emeği, haklıyı, haksızı, ezeni, ezileni, aşkları, sevgileri, yaşama sevincini, uzun yıllar hapiste kalmış olmanın tanıklığı ve bilinciyle duyumsatır.

Dipnotlar

1- Adnan Öztel, *Yaralı Bir Asma Kütüğü1*, Şiir, İnsancıl Yayınları, 1. Baskı, Kasım 2020, 212 s.
2- Adnan Öztel, *Yaralı Bir Asma Kütüğü 2,* Şiir, İnsancıl Yayınları, 1. Baskı, Kasım 2020, 162 s.

Gökay ATAÇ

2002 yılında Kahramanmaraş'ta doğdum. 2020 yılında Ankara Pursaklar Fen Lisesi'nden mezun oldum. Şu an Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi 1. Sınıf öğrencisiyim. Edebiyat ve kültür konularına meraklıyım.

İŞ HANI

Bir renge sevdalıyım
Kimse bilmez, bilen de dalgasında işin
Antik caddelerde dolaşırken gelir
Epey eski iş hanlarında kimin
Sevdasını bağlamıştım kendime
Çok şey istemedim
Biraz karışmak istedim hayatın çerçevesine

Bir buluta sevdalıyım
Aylarca gözüm sokağın çatısında
Garip tutuldum dünyadan
Bulut da rüzgarında işin
Midem bulanarak devam ettim
Epey eski iş hanlarında kimin
Sevdasını bağlamıştım kendime
Canımdan etimi alan soğuklarda

Özsözler Günlüğü (14) Kasım 2020

Yusuf ÇOTUKSÖKEN

1 Kasım

"Gerçekleri çarpıtanların yüzünde, çok iyi biliniyor ki, gerçeklerin tokadı patlamakta gecikmez."

2 Kasım

"İnsanlıkla ilişkisini kesenler, yaşamla da bağlantısını yitirirmiş olurlar..."

3 Kasım

"Sabır, öfkenin en etkili ilacıdır; belki öfkeyi yok etmez, ama etkisini yumuşatarak insancıllaştırır."

4 Kasım

"Korku üreterek toplumu yönetmeye, evcilleştirmeye çalışmak boş bir çabadır; bir süre başarılı olsa da, son aşamada tepkiyi patlatır."

5 Kasım

"Korkmanın, korkunun sonu yok, hiçbir şeyi de düzelttiği görülmemiştir bunların, düzeltemez de... Geleceğimize sahip çıkmalıyız. Korkuyu bilginin verdiği cesaretle, dayanışmanın vereceği güçle yenebiliriz ancak..."

6 Kasım

"Yurt sevgisi, soyut bir sevgi değil, bir eylemdir; kamu yararına çalışmaktır, kamu yararına değer üretmektir."

7 Kasım

"Kültürel kodlar (inançlar, töreler, gelenek-görenekler, vb) sağlık sorunlarının yoğun yaşandığı dönemlerde, sağlığı görmezden gelip, uygulamada varlığını dayatıyorsa, felaketlere topluca hazır olalım..."

8 Kasım

"Yaşamın provası yoktur. Provasız yaşam, doğaçlama bir tiyatro gösterimi gibidir..."

9 Kasım

"Yaşamda kendilerini bulamayanlar, ne yazık ki, yaşamdan sürekli yakınırlar."

10 Kasım

"Yalnızca varoluşunun ayrımına varanlar, bütün varolanları sevebilenler, yaşamın tadına varırlar."

11 Kasım

"Başarılar için cesarete, yıkımlar içinse sabra gereksinmemiz vardır. Yaşam cesaretle sabır arasında salınıp durur."

12 Kasım

"Yaşamda, hem başarıyı, hem de yenilgiyi aynı duyarlı tepkiyle karşılayabilenler, mutluluğu hak ederler."

13 Kasım

"Kimi insanlar, pazarcı tezgâhına benzer: İyi yönlerini öne çıkarır, kötü yönlerini gizlemeye çalışır; ama alıcılar bunun farkındadır."

14 Kasım

"Düşünen, araştıran, sorgulayan, doğruların peşinde olan hemen herkes çağdaştır, laiktir."

15 Kasım

"Cehennem başkaları değil, kişinin kendisidir; yani yaptıkları, yapmadıkları, yapamadıkları, yapmak istemedikleridir..."

16 Kasım

"Seni anlayanla, sana katkıda bulunanla konuş, gerisi zaman kaybından başka bir şey değildir."

17 Kasım

"Eşitlik ile hakkaniyet arasında sıkı ilişki var; ama her hakkaniyet eşitliği içerirken, her eşitlik hakkaniyeti içermiyor olabilir..."

18 Kasım

"Şu ya da bu nedenle kalbini kırdığı kimselerden özür dilemesini bilmeyen bir kimse, ahlakını ve kişiliğini hoş olmayan sözlerle karşılaşacağı bir tartışmaya açmış olur."

19 Kasım

"Yaşam, yanlış anlaşılıp doğru yaşanabilen bir süreç değildir. Yaşamı doğru anlayıp yanlış yaşayanlarsa, aptallıklarına doymasın!"

20 Kasım

"Yanlış sorunun doğru yanıtı yoktur."

21 Kasım

"Şu insanoğlu, mutluluk ağacı ile düşkırıklığı ağacı arasına kurulmuş salıncakta sallanıp duruyor, bir ona bir buna!"

22 Kasım

"Aklını kullanmak yerine sorgusuz sualsiz inanmayı, boyun eğmeyi seçenler, kendi sonlarını da hazırlamış olurlar."

23 Kasım

"Yaşamak için bir nedeniniz varsa, yaşam sayfalarını size açar."

24 Kasım

"Çocuklarımıza örgün ve yaygın kurumlarımız aracılığıyla çağdaş, bilimsel, laik eğitim vermezsek, onlar evrensel (barış, hukuk, insan hakları vb) ve ulusal değerleri (yurt ve ulus sevgisi, bayrak, dil vb) gereği gibi öğrenemeyecek, kimileri de toplum düşmanı (anarşist, terörist, vb) olup ciddi sorunlar yaratacaktır. Tehlikenin farkına varalım artık!"

25 Kasım

"Asıl körler, çıkarlarına ters düştüğünde gerçekleri ısrarla görmezden gelenlerdir."

26 Kasım

"Düşünen, araştıran, sorgulayan, doğruların peşinde olan hemen herkes çağdaştır, laiktir."

27 Kasım

"Sizi anlamayanlar, anlamak istemeyenler, bilerek yanlış anlayanlar arasında yalnızlığınız daha da artar."

28 Kasım

"Yaşamına hazzı, haz almayı sokamayan bir kimse, mutluluğun nerede aranacağını bilmiyor demektir."

29 Kasım

"Başarısızlıklarından başarı üretme yeteneğini gösteremeyen bir kimse, akıllı ve zeki sayılamaz."

30 Kasım

"Toplumsal yaşamda, algı operasyonlarına başvurarak gerçekleri altüst etmek, dahası olupbitenleri kendi lehlerine çevirmek için özel çaba harcamak, alçaklığın dik âlâsıdır."

Binbir Renk Binbir Çiçek

“Yaşar Kemalli Anılar” (2)

Ali TAŞ Adn.

Sinemada “Selvi boylum Al Yazmalım”, “Kapıcılar Kralı”, “Maden”, “Otobüs”, “Köşeyi dönen Adam”, “Namus Borcu”, “sensiz Yaşayamam” ve “Piano Piano Bacaksız” gibi dönemin önemli filmlerine imza atar. Ayrıca kardeşi *Abdurrahman Keskiner*’in firmasının çektiği “Hazal”ın tüm yapım işleri ile “Yılanı Öldürseler”in tüm işleri dahil, senaryo çalışmalarına da katılır. Bunun yanı sıra, yine kardeşinin firmasına 5 film çeker. Daha sonra, “Anadolu Uygarlıkları” adlı 10 bölümlük filmden sonra iflas eden *Arif Keskiner* bu kez yazıhanesini bara çevirir. Böylece, bir ortakla birlikte 26 yıl işlettiği “Çiçek Bar” ortaya çıkar. Bu arada TRT’ye dışarıdan ilk dizi film olan “Bay Alkolü Takdimimdir”i, ardından “Bizi Güldürenler” adlı 5 bölümlük mizah dizisini ve *Nebil Özgentürk*’le birlikte “Yüzümüzü Güldürenler” adında 10 bölümlük belgesel dizi çekimini gerçekleştirirler. Tüm bunların ardında her biri 5., 6. Baskıda olan “Çiçek Gibi”, “Yine mi Çiçek”, “Elbette Çiçek” ve şu an elimizde olan “Binbir Renk Binbir Çiçek” adlı kitaplarının yazımını gerçekleştirir. İşte bu *Arif Keskiner.*

Yaşar Kemal’le Tanışma

Arif Keskiner, İstanbul Erkek Lisesinde okuyan arkadaşı şair *Ergin Günçe* kanalıyla *Yaşar Kemal* ile tanışır… O sıralar *Yaşar Kemal* Ayasofya’da, Yerebatan Sarayı’nın karşısındaki ahşap bir konakta bulunuyor *Cumhuriyet* gazetesinde. Bu bina bir dönem İttihat ve Terakki Partisinin merkezi olarak kullanılmış. *Yaşar Kemal,* “Yurt Haberler Servisi Şefi” olarak *Cumhuriyet*’te çalışıyor. Üst kata çıkıyorlar, *Yaşar Kemal* kendilerini karşılıyor… Gerisini *Arif Keskiner*’e bırakalım anlatsın.

"Vay vay vay! Kim gelmiş efendim, kim gelmiş!" diyerek Ergin'in boynuna sarılıyor: Sıcacık, candan kucaklaşıyorlar.

Bu delikanlı da kim?" diyor Ergin'e beni göstererek.

"Hemşerin, Yaşar Abi" diyor Ergin, "o da Osmaniyeli."

"Hoş geldin hemşerim. Kimlerdensin?"

"Hösem Ağalardanım" diyorum.

Ben sözümü bitirir bitirmez Yaşar Kemal küfrü basıyor, "Sülalesini…" diyerek.

Küfrü yiyince şaşırıp kalıyorum. Yüzüme al basıyor sanki. Kızardığımın farkındayım. Karşılık versem olmaz, vermesem yiğitlik elden gidecek. Ne de olsa delikanlıyız. Hemen anladı bozulduğumu. Elini omzuma koydu. Ve sevecen sordu bu kez:

"Söyle bakalım, kimin oğlusun?"

"Nalbant Hasan'ın."

"Haa" dedi gülerek, "baban hariç. Bak, Hasan Emmi'yi çok severim. Haydi oturun da biraz laflayalım. Bir çay içeriz herhalde." (s. 25)

Yaşar Kemal keyiflenir. Çiftliklerinde pamuk topladığı hemşerisi gelmiştir. *Yaşar Kemal*'in coşkulu ama küfürbaz hali, dostu olduğu şair *Ahmet Arif*'in "Küfür en çok Çukurova insanına yakışır" sözünü anımsatır *Arif Keskiner*'e.

Arif Keskiner, kimi çekemeyenler ya da kitap okumayanların onun çok uzun yazdığından, kitaplarının kalınlığından söz ederken, kiminin de bir karıncanın yürüyüşünü on sayfa, bir kelebeğin uçuşunu yirmi sayfa anlattıklarına değinip; "*Hatta bazen can dostu Ara Güler gibi, şaka yollu da olsa, 'adam öyle yazoor ki abi, bir damla gözyaşı, otuz sayfada yere zor düşoor' diyenlere de rastlarsınız. Oysa ben onun, bir çavlan gibi coşkulu akan diline, zengin Türkçesine hastayım. Onda sözcükler dans eder doğayla… Dile gelir… Kanatlanır uçuşur… Türkü olur, bozlak olur, ağıt olur… Bakarsın akarsularda çakıl taşı, obalarda Karacaoğlan, dağ başlarında Köroğlu, dingin yüreklerde Yunus, kavgada Dadaloğlu olur., Nâzım olur, Pir Sultan olur… Çukurova'da pamuğa, çeltiğe dönüşür. Bir de bakarsın yeleleri örgülü, alnı akıtmalı, üç ayağı sekili bir yağız küheylan olmuştur yaylalarda… Kimi zaman hoş kokulu püren olmuştur sevdalara… Destan olmuş, dengbej olmuş, Fırat suyu Kan Akıyor Baksana olmuş…*" (s. 26)

Yüksek Ticaret'te okuyan *Arif Keskiner*'in çevresi zamanla genişler. Sanatçıların ilk durağı olan, o dönem aydın kesiminin buluştuğu Baylan Pastanesinde *Edip Cansever, Attilâ İlhan, Fethi Naci, Demirtaş Ceyhun, Metin Erksan, Yılmaz Güney, Atıf Yılmaz, Fikret Hakan, Demir Özlü, Doğan Hızlan, Ahmet Oktay, Sevda Ferdağ, Yüksel Aslan* ve *Cemal Süreya* gibi arkadaş ve dostlar edinir.

Yaşar Kemal'in Yazara Desteği

Arif Keskiner, yürümeyi seven *Yaşar Kemal*'in yürürken romanı kafasında kurguladığını belirtir. "…Satır satır kafasında yazar önce, sonra kâğıda döker. Onlarca yıldır böyledir bu. Aynı anda beş roman dolaşır aklında. Hangisini isterse onu düşünür. Onu geliştirir. Onu yazar…

Hatta *Ferhan Şensoy*'un "Başkaldıran Kurşunkalem" adlı kitabından bir alıntı giriyor bu yürüyüş meselesiyle ilgili olarak.

"*Ferhan, ilk kitabını Şile Değirmen Otel'de yazmaya başladığında tanışmış Yaşar Kemal'le. Yazdıklarını vermiş hemen Yaşar Abi'ye okusun diye. 'Ben şimdi kitap yazıyorum. Seninkini okumaya vaktim yok.' demiş Yaşar Abi. Ama "Gel seninle biraz yürüyelim' demiş Ferhan'a. Sonrasını Ferhan şöyle anlatıyor.*

…Değirmen Otel'in önündeki kumsaldan yürümeye başlıyoruz. Birkaç kilometre süren yürüyüş, dönüşüyle birlikte şehirlerarası yolculuğa dönüşüyor. Yürüyecek halim kalmamış, ayaklarıma kara sular inmiş. O hem anlatıyor, hem de hiç yorulmadan tamamlıyor maratonu. "Çehov okuyacaksın! Ben

her şeyi Çehov'dan öğrendim. Dönüp dönüp okuyacaksın Çehov'u!" diyor.

İki gün sonraki kahvaltıda, kitabımı okuduğunu ve beğendiğini söylüyor. Dünyalar benim oluyor. Yaşar Kemal beğenmiş, kim beğenmese ne yazar? Kanatlarım var. Birden kahvaltı masasından bir martı olarak uçup tur atmaya başlıyorum Karadeniz dalgası üstünde…" (s. 28)

Yürüme ve yol gösterme konusunda *Yaşar Kemal* üstüne kimseyi tanımadım diyen *Arif Keskiner,* aynı şeyi kendisinin de yaşadığını söylüyor... İlk kitabı olan "Çiçek Gibi"-nin tanıtım kokteyline gelerek onurlandırıyor. Ona kitap imzalayıp vermiş. Birkaç gün sonra aldığı bir duyuma göre, *Yaşar Kemal, Nebil Özgentürk* ve *Zülfü Livaneli* ile konuşurken, "Öyle güzel bir anlatımı var ki bizim oğlanın bayıldım" demiş. Bu söz uçurmuş *Arif Keskiner*'i. Çok sevinmiş. Aslında kitabıyla da sürpriz yapmış ona. *Yaşar Kemal,* kendisinin kitap yazdığını bilmiyormuş. Bu haberden iki gün sonra da, kendisini Çiçek Bar'dan aramış:

"Ulan, Hasan Emminin oğlu. Aferin sana. Hemi de pravo."

Bir şeyi sevdiği zaman böyle konuşurdu. Tıpkı Teneke romanındaki Kadirlili Murteza Ağa gibi.

"Kitabın için söylediklerimi duydun herhalde?

"Yook, duymadım" dedim. Çünkü onun ağzındna duymak isityordum.

"*Ellerine sağlık, diline sağlık, aklına sağlık. Beni çocukluğuma götürdün. Çoktandır unuttuğum günleri bana yeniden yaşattın. Hele ki bir bir ağıt topladığım köyleri, pamuk topladığım tarlaları, Amcan Mehmet Ağa'yı, sizin Ağfatma çiftliğini, Burhanlı'daki okulumu, Cihanbekirli Kürt Ali Ağa'yı… Nasıl mutlu ettin beni, bilemezsin. Lan oğlum madem yazacaktın, niye bekledin bu kadar? Daha evvel başlasaydın ya…*"

"Ancak oldu be Yaşar Abi."

"Devam edeceksin değil mi?

"Sen de beğendikten sonra devam etmez miyim?"

"Yaz, yaz. Yemin ediyorum çok güzel olmuş."

"Eee" dedim gülerek, biraz da şımarıkça, "biz de Yaşar Kemal'in oğluyuz herhalde. O kadar genetik etkisi olsun artık."

"Evet" dedi, "bir genetik etki var, var olmasına da, bu senin bildiğin genetik değil. Bu Çukurova toprağının genetiği…" (s. 29)

Bu ara, yazılacak kitaplar üstüne konuşuyorlar. *Yaşar Kemal:* "Bırak şimdi tembelliği. Daha yazacağın çok şey var. Bu da birçok kitap demektir. Yandın oğlum sen! Yazmazsan da vebal altında kalırsın" diyor.

Yaşar Kemal, birkaç gün sonra Çiçek Bar'a geldiğinde de, *Rutkay Aziz*'e: "*Biliyor musun Rutkay, bu bizim oğlan öyle güzel kitap yazmış ki, tam adına yakışır bir kitap. Biz ona eskiden 'Komünist Arif' derdik. Sonra 'Çiçek Arif' oldu. Varsın olsun. Kitap da tam Arif'e layık: Çiçek Gibi. Çok gururlandım. Aferin ulan, sana Nalbant Hasan emminin oğlu. Zaten senin bir gün bir bok yiyeceğini biliyordum. Biraz geç oldu ama iyi oldu. Sen ne dersin Rutkay?"* (s. 31)

Bir gün, İsveç'te yaşayan Kürt romancı *Mehmet Uzun*'u da yanlarına alarak gittikleri bir yemekte Yaşar Kemal Mehmet Uzun'a: *"Bak Mehmet, Çiçek Gibi, anı yazacaklar için bir klasik bence. Anı yazmak isteyen, önce Arif'in kitabını okumalı. Ondan öğrenecekleri çok şey var."* (s. 36) diyor.

Tilda Kemal

12 Mart döneminde *Sabahattin Eyuboğlu,* eşi *Magdi, Azra Erhat, Vedat Günyol, Yaşar Kemal* ve *Thilda* gizli örgüt kurmaktan tutuklanmıştı. *Yaşar Abi* bir ay sonra salıverilse *Thilda* birkaç ay daha hapis yatmış. (s. 32)

Thilda Kemal 17 Ocak 2001'de vefat etmiş. (s. 33)

Yaşar Kemal'in eşi, eleştirmeni, çevirmeni, *Thilda* hastalananınca günlerce başında

beklemiş ve son defa gözlerini açtığında, *Thilda*'ya, "*Thildacığım, sevgilim, sana teşekkür ederim. Yaşadığımız bu güzel hayat için. Sana teşekkür ederim, sevgilim. Korkma, sakın korkma. Biz namuslu bir hayat sürdük"* demiş. (s. 33)

Yaşar Kemal, "*bu senin en güzel kitabın" diyen eşi Thilda'ya adam "Karıncanın Su İçtiği Yer"* adlı son yapıtını. (s. 34)

Hasan Ali Yücel-Can Yücel

Bu konuşmalar sırasında *Can Yücel*'in şiirini kitabın çok güzel bir yerine koyduğunu da söylüyor. Bu konuyla ilgili anı da edebiyat tarihinin önemli bir sayfasında yer alacağından kuşku yok. *Yaşar Kemal*'in söz ettiği *Can Yücel*'in şiiri de "*Hayatta Ben En Çok Babamı Sevdim"* adlı şiir. Onun hikâyesi de şöyle.

"*Can Yücel, bir zamanlar babasının büyük isminden rahatsız. Nedense orada burada konuşup duruyor. / Yaşar Abi bir gün ona diyor ki: 'Bak Can, sen babanı iyi tanımıyorsun. Ben senden daha iyi tanımıyorum.' / O sıralar Cumhuriyet gazetesinde çalışıyor Yaşar Abi, Hasan Âli Bey de emekli olmuş, yazılarını ona götürüyor. Oturuyor, sohbet ediyorlar; Çok seviyor Yaşar Abi Hasan Âli Bey'i. / Zaten adamın anası bellenmiş, herkes bir taraftan saldırıyor. Cumhuriyet tarihinin en önemli bakanı. Köy enstitülerini kurmuş, dünya klasiklerini dilimize kazandırmış; daha sayayım mı? Yaptıklarını kimse yapmamış, bir de sen saldırma adama.*" diyor *Yaşar Abi,* biraz da kızarak.

Bu konuşmadan 15 gün sonra gazeteye gidiyor *Can Yücel.* Elinde bir kâğıt. Masanın üzerine fırlatıp atıyor ve 'Şunu bir oku bakalım!' diyor *Yaşar Kemal*'e küstah ve özgüvenli. Karşısına geçip oturuyor. / Şiire bakıyor *Yaşar Kemal*: 'Hayatta Ben En Çok Babamı Sevdim'. Gözleri doluyor okuyunca. Kalkıp boynuna sarılıyor. 'Aferin ulan, şimdi oldu işte' diyor…Yaşar Abi'ye göre Can'ın babasıyla barışmasının şiiriymiş.

Hayatta Ben En Çok Babamı Sevdim

Hayatta ben en çok babamı sevdim,
Karaçalılar gibi yerden bitme bir çocuk
Çırpı bacaklarıyla -ha düştü, ha düşecek-
Nasıl koşarsa ardından ardından bir devin,
O çapkın babamı ben öyle sevdim.

***

Bilmezdi ki oturduğumuz semti,
Geldi mi de gidici -hep, hep acele işi!-
Çağın en gözlü maarif müfettişi.
Atlastan bakardım nereye gitti,
Öyle öyle ezber ettim gurbeti.

***

Sevinçten uçardım hasta oldum mu,
40'ı geçerse ateş, çağ'rırlar İstanbul'a
Bi helalaşmak ister elbet, diğ'mi oğluyla!
Tifoyken başardım bu aşk oy'nunu
Ohh dedim, göğsüne gömdüm burnumu.

***

En son teftişine çıkana değin
Koştururken ardından o uçmaktaki devin.
Daha başka tür aşklar, geniş sevdalar için
Açıldı nefesim, fikrim, canevim.
Hayatta ben en çok babamı sevdim.
(s. 30-31)

Can Yücel

Yaşar Kemal'in Oğlu Arif Keskiner!

Arif Keskiner-Yaşar Kemal'le zaman içinde samimiyetini ilerletiyor. Onun sayesinde giriyor Kulis Bar'a. Tam kabadayı yani adam, Kadirli'de beli silahlı dolaştığı günlerdeki gibi…

Galatasaray meydanında karşılaştıklarında Yaşar Kemal Kulis Bar'a gitmelerini teklif edince *Arif Keskiner* "Ben oraya gitmem. / Çünkü beni oraya almıyorlar" diyor. Vayy sen misin diyen. "*Nee! Kimmiş ulan seni almayan? Yürü gidiyoruz. Seni almayanın ben…"* Bara girince, her zaman karşısına çıkıp, kapı dışarı etmeye çalışan Kulis'in sahibi *Corc* hemen ortadan kayboluyor. *Yaşar Kemal* birden o gür sesiyle kükrer gibi bağırır:

- Kim ulan benim oğlumu buraya almayan!"

"*Sonra da, en sempatik haliyle sessizce yanına sokulup, oğlunuzun adı ne Yaşar Abi*" diyen Şef *Laz Hakkı*'ya şunları söyler:

"*Arif ulan, Arif! Sen şimdi bana şunu söyle: Nerede o Corc deyyusu? Nereye kaçtı? Çağır gelsin. Ben ona yapacağımı biliyorum. Benim oğlumu nasıl almazmış buraya?"*

Daha sonra da yanlarına gelen Kulis Bar sahibine:

"*Gel buraya Corc Efendi. Bak bu delikanlı benim oğlum. İyi tanı. Bundan sonra onun buraya alınmadığı gibi bir şey duymayayım sakın. Yoksa burayı başına yıkarım adamın. Her zaman gelecek. Ona sahip çıkacaksın. Parası olmazsa da yiyecek içecek. Parasını ben ödeyeceğim anlaştık mı?*" (s. 38-39)

"*Emriniz olur Yaşar Bey" dedi, o güne dek hiç sevmediğim Corc efendi. Ancak, sonrasında ölünceye kadar iyi dostum oldu.*" (s. 39)

Yaşar Kemal, diğer barlar olan Divan Oteli, Park Oteli, Hilton, Tokatlıyan barlarına da takılıyor ama Kulis başka diyor *Arif Keskiner.* Mezesi, yemeği olmayan Kulis'te bilgi yarışmaları yapıldığı belirtilir…

"Kulis'in bar tezgâhı ayrıca çok eğlenceliydi. Herkes birbirini tanıdığı için olay olmazdı. Bu barda bir de bilgi yarışmaları da yapılırdı. Yarışmalar basitti. Biri cebinden 25 kuruş çıkarır ve sorusunu sorardı. Örneğin, Leningrad şehrini kim kurdu, Mozart nerede doğdu ya da Tolstoy'un üç kitabının adını say? Bilene 25 kuruş. Siz cevap vermeyi kabullenirseniz hemen çıkarıp 25 kuruşu tezgâha koyarsınız. Soruyu doğru yanıtlarsanız 25 kuruşu siz alırsınız. Yanıtlayamadığınızda da paranız yanar. Soruyu soran bu parayı alır. Bazen yarışma öyle bir iddialı hale gelirdi ki, soran ya da yanıtlayan anlaşamadığında, iddiacılardan biri taksiye binip evine gider, ansiklopediyi yüklenir, iddiasını kanıtlardı. O zaman taksi parasını kaybeden öderdi.O günün parasıyla bir votka iki, bir viski üç liraydı." (s. 40)

"*Kulis'in kendisine sanatsal ve kültürel yönden katkısını hiç unutmayan, "iyi ki de Yaşar Abi beni Kulis'e götürmüş ve iyi ki de Hilmi Bey aracılığıyla Mustafa Kemal'i tanımıştım. Bundan daha büyük bir mutluluk olur mu, bu memlekette doğmuş, büyümüş insan için*" diyen *Arif Keskiner*, Kulis Bar'da bir gün armatör *Hilmi Daregenli* (Yelkenli) ile tanışır. *Keskiner* 20 yaşlarındadır, daha çok Rus edebiyatından Sovyet Devrimi'ne uzanan kitap okuma trafiği vardır. Hilmi bey ile konuşması sonrasında, Hilmi Bey'in önerisi üzerine bir kez daha Nutuk'u okur ve Atatürk'e nankörlük ettiğini fark edip, kendinden utanır… (s. 41-42)

"*Sonrasında Hilmi Bey'le iyi dost olup, onun önerdiği Milli Mücadele ve Cumhuriyetin kuruluşu, devrimler, Mustafa Kemal ve Osmanlı'nın son dönemiyle ilgili ne kitap bulduysam okudum. Şimdi kitaplığımın yüzde yetmişi bu konularla ilgili kitaplarla doludur. Bu konuda Hilmi Bey'e ne kadar teşekkür etsem azdır. Sonunda 'Komünist Arif' isminin yanına bir de 'Mustafa Kemalci' adını taşımayı hak ettim sanırım. Rahmetli can arkadaşım yazar Demirtaş Ceyhun beni başkalarıyla tanıştırırken, 'Adı Komünist Arif'tir, ama Mustafa Kemalcidir haa' derdi. Böyle olmakla da hep onur duydum.*" (s. 42)

Hatta daha sonra *Adnan Polat* ile birlikte, *Attilâ İlhan* ve *Ziya Öztan*'ın senaryolarını yazdıkları "O Sarışın Kurt" adlı bir *Mustafa Kemal* filmi çekmek için çalışmalara başlarlar. Kokteyline, adı geçen isimlerle birlikte *İlhan Selçuk* da gelir. 1999 yılında yaşanan İzmit depremi nedeniyle projeyi ertelerler, finansmanın bir bölümünü devlet karşılayacağı için teklif etmeye utanırlar. (s. 42)

(Sürecek)

Sevda TOPALOĞLU

BÜYÜK İNSANLIK (!) I

Bazen hiç başlamayacak
mutlu hikâyelerin
yasını tutarsın

Yaşanamadan biten ömürlerin
Ve belki de
Hiç kurulamamış hayallerin matemi
Kamburun olur sırtında
ezilirsin
ezilirsin
ezilirsin!

Dehşeti görmek değil de
Dehşete çare olamamak
Ve dehşeti yaratanın
Kendi türün olduğunu bilmek
Ne başlangıç olduğunu
Ne de son olacağını idrak edebilmek
İşte en büyük acıyı doğuran:
Umutsuzluğun
tırnak aralarına dek
sinmesi
Yazsan
Sözcükler kaleminden döküldüğüne
Lanet eder
Düşünsen
Bir hançer deşer yüreğini
Paramparça eder
Hançerin paslı yüzsüzlüğünden
Suskunluk kesilir bütün cümleler
Sussan da ne çare
kanar ellerin
kanar dillerin
kanar şiirlerin!
Damlayan her kan
Utanmaya çağrıdır büyük insanlığa
Ama öylesine
büyüktür ki insanlık:
Utanmaz!

Sevda TOPALOĞLU

BÜYÜK (!) İNSANLIK II

En büyük acılar dilsiz de olsa
susamazsın sonunda
Ellerine zincir vurulur
sesine pranga
Bu sefer çaresizliğin
siner tırnak aralarına

Eee ne de olsa hayatı tırnaklarınla değil
Yalanlarla kazıman gerekirdi
Tabi yüzsüzlük için maskeyi de
Ahlaksızlık için kılıfını da unutmadan

Sahi…
Bu yüzden mi
böylesine büyük
insanlık.

BÜYÜK (!) İNSANLIK (!) III

Ağır bir ölüm kokusu siner göğe
Büyük insanlık tarihinin biriktirdiği
Ağırlıklardan da ağır
Karanlık bir kibir bulutundan
Vahşet yağar yeryüzüne
Avuçlarını açar
büyük insanlık:
Tapar bu dehşete.

Yıkıntıların içinde bir bebek ağlar
Bir kurşun sesi
Hayat veren ormanda bir sincap yanar
Bir kaç güne otel temeli
Berrak sularda bir balık ölür
Su değil balık zehirli
Sokakta yürür saçı uzun bir kadın
Tecavüzü o istedi

Sevda TOPALOĞLU

Çocuk bir çocuğu doğururken ölür
Eceli gelmişti…

Kıyıya vuran bir çocuk bedeni
Sahi…
Bunu kim seçti?
Büyük insanlık bunları görmedi mi?
Bu yüzden mi örtebildi üzerini!
Evrenin merhameti
Utanmaya çağırır büyük insanlığı
Ama öylesine
büyüktür ki insanlık:
Utanmaz!

Binlerce yıllık dehşetlerin çaresizliği
En derin acıların
En haklı haykırışları
Gecelerden de kara gözyaşları
Kusan toprağın kan birikintileri
Zift yağan gökyüzü
Açlıktan ölen bir çocuğun yüzü
Küresel dünya utanmaya çağırır
Büyük insanlığı
Ama öylesine
büyüktür ki insanlık:
Utanmaz!

Kemal Özer Buluşması (1)

Hayrettin GEÇKİN

NOT:

1- Kemal Özer Buluşması, Kepez Semt Evi Tarafından düzenlenmiştir. Buluşma, pandemi nedeniyle Zoom üstünden elektronik ortamda gerçekleşmiştir. (10-01-2021)

2- Etkinlik öykü yazarı *Reyhan Yıldırım*'ın açılış konuşmasıyla başlamış, etkinliğin sonunda soru soranların, düşünce belirtenlerin söz almalarının ardından *Reyhan Yıldırım* tarafından *Kemal Özer*'in 1999'da kaleme aldığı 21 Mart Dünya Şiir Günü Bildirisi'nin okumasıyla son bulmuştur.

3-Konuşmacı: *Hayrettin Geçkin.*

4-Konuşmacıya konuşması sırasında *Reyhan Yıldırım*'ın yönelttiği sorular, etkinliğin sonunda konuşma akışı içindeki uygun yerlerine eklenerek tarafımdan yeniden düzenlenmiştir.

İyi okumalar.

Hayrettin Geçkin

Yüzlerini tam olarak göremesem *de, buradan yüreklerini görebildiğim, duyarlıklarını hissettiğim Kemal Özer* dostları, şiirsever dostlar, arkadaşlar, yoldaşlar merhaba!

İnsancıl edebiyat dergisinin kasım sayısında düşünür, felsefeci, yazar *Cengiz Göndoğdu; Yıldız Güncesi* köşesinde, Çağdaş Alman Edebiyatının kurucularından sayılan *Schiller*'den söz açarak; "*Schiller'i düşünüyorum. Onun gibi arkadaşım olsun isterdim. Oturup konuşurduk. Böyle arkadaşım olmadı değil"* dedikten sonra *Kemal Özer, Ruşen Hakkı, Güngör Gençay* gibi birkaç arkadaşının ismini verir ve şöyle devam eder: Hepsinin sanatları güçlüydü. Bugün hiçbiri yok, hepsi öldü… Arkadaşsız kaldım… Böylelikle *Cengiz Gündoğdu; Kemal Özer, Ruşen Hakkı, Güngör Gençay* gibi dostlarının kaybından ötürü dinmeyen acısını açığa vurur… *Kemal Özer* "buluşma" sözcüğünü çok severdi. Bu buluşmada *Kemal Özer* şiirinin ve edebiyatının, sol düşünceye kattığı boyutu konuşacağız öncelikle. Ama onun arkadaşlığı ve dostluğu da konuşulmaya değer. Umarım bir gün bunu da gerçekleştiririz.

Elisabeth Kubler Ross şöyle diyor:

"*Tanıdığım en güzel insanlar, yenilgiyi, acıyı, mücadeleyi ve kaybı yaşamış olan ve diplerden çıkış yolunu kendileri bulmuş romantik ve anarşist olan insanlardır. Bu kişiler yaşama karşı geliştirdikleri kendine has takdir, direniş, duyarlılık ve anlayışla; şefkat, nezaket, bilgelik ve derin sevgiden kaynaklanan bir ilgi ve sorumlulukla doludurlar. Güzel insanlar öylece ortaya çıkmazlar; onlar oluşurlar…"*

Kemal Özer de böyle biri işte, Modern Türk Şiirinin *Yunus, Karacaoğlan, Pir Sultan, Dadaloğlu* ve *Nazım Hikmet* şiir zincirine en sağlam ve en geniş halka olarak eklenen;

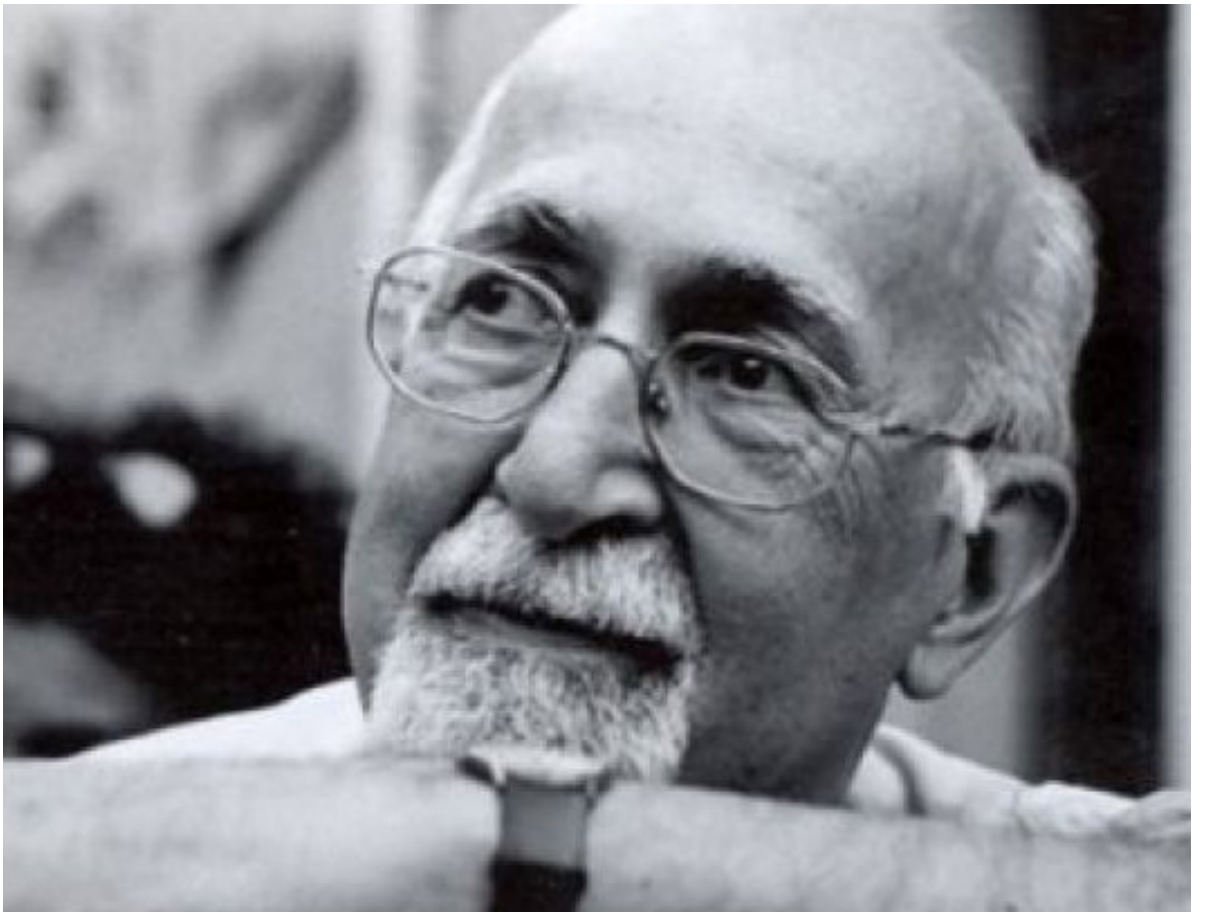

Türkçenin olanakları ile, dil içinde bir öte dil ve bir üst dille; bizlere adil, demokratik, eşitlikçi ve özgürlükçü bir dünyanın mümkün olduğunu duyumsatan ezilenlerin şairi, sınıf şairi. Yoldaşımız…

Bana kalsaydı *Kemal Özer*'le ilgili kendi yaşanmışlıklarıma hiç değinmeyecektim doğrusu. Ancak *Reyhan* arkadaş beni 16'lı, 17'li liseli yıllarıma doğru yolculuğa çıkardı birden bire… Okumaya meraklıydım ama yayın takip edecek, kitap alacak param hiç olmadı öğrencilik yıllarımda tesadüfen bulunduğum bir yerde bir şiir okudum. O şiir beni allak bullak etti. Duygulandırdı, düşündürdü, alevlendirdi, söndürdü, yaraladı, iyileştirdi… Ne derseniz deyin… Şiiri apar topar bir kağıda geçirdiğim gibi görevlisi olduğum okulumuzun Kültür Edebiyat Kolunun panosuna astım. Çok sürmedi nöbetçi geldi, dersin tam ortasıydı edebiyat öğretmenimize beni idareden çağırdıklarını söyledi. Öğretmenimizin oluruyla hemen gittim. Beni çağıran eğitim şefimizdi, acı bir gülümsemeyle ayakta karşıladı beni… Panoya astığım şiire gözüm ilişti, yarı buruşuk halde masasının üzerindeydi. Hemen tanıdım. O kadar muhteşem bir şiirdi ki onun sakıncalı olacağı hiç mi hiç aklıma gelmemişti. "Bunu panoya sen mi astın" dedi… Büyük bir gururla evet dedim. Bir sağ yanağımdan bir sol yanağımdan yediğim iki şiddetli şamarı asla unutamam. O gün Cuma günüydü ve hafta sonunu karakolda geçirdim. Pazartesi okula döndüğümde edebiyat öğretmenim panoya astığım şiirin kime ait olduğunu sordu… Şiirin altına şairinin adını yazmamıştım, daha doğrusu böyle bir gerekliliği de bilmiyordum o güne kadar "Hayır" dedim kimin olduğunu bilmiyorum, ben de yazmadım dedim korkuya karışık bir güvenle… Edebiyat öğretmenimden öğrendim panoya astığım şiirin *Kemal Özer* adlı bir şaire ait olduğunu…

Kemal Özer'le bir yığın yaşanmışlıklarımıza, buluşmalarımıza rağmen, ölümünden iki yıl önceye, beni kendisinin yönettiği bir şiir etkinliğine konuk ettiği güne kadar hiçbir şekilde hiçbir şekide söz etmedim. O okulda benim o zaman yaşadığım acıdan çok beter acılar yaşandı. Orası 12 Eylül'de askeri kışlaya dönüştürüldü. Çok sayıda devrimciye o binada işkence yapıldı. Beni *Nazım, Ahmed Arif, Hasan Hüseyin, Kemal Özer, Özkan Mert* gibi çok sayıda şairin şiiriyle tanıştıran, okuduğu şiirlerle, yaptığı ateşli konuşmalarla kitleleri havalandıran köylüm şair-öğretmen *Enver Karagöz* de bundan bundan nasibini aldı. Uykudayken boğazına kaynar su dökerek bir daha konuşmasın, bir daha şiir okumasın diye sesini aldılar orada. Bu olay benim için travmadır. *Enver Karagöz*'e atfettiğim *Göze* adlı bir şiirim vardır. O şiir, kitaplarımdan birine ad oldu ve 2019 yılında *Kemal Özer Şiir Ödülü* aldı. Geçmişimdeki bu iki acıklı olay, bu ödül aracılığıyla yaşamımda önemli yer tutan iki şairi-iki büyük devrimciyi *Kemal Özer* ve *Enver Karagöz*'ü ölümlerinden yıllar sonra bile olsa bir bakıma buluşturdu diye düşünüyorum.

Kardeşlerim bu buluşma, içinde çok önemli bir soru taşıyor bana göre: *Kemal Özer* kavranmalı, ama nasıl, nerden başlamalı?

Sol okurların toplumcu şiirleriyle tanıdığı *Kemal Özer,* kavganın ön saflarında yer alırken, kişisel yaşamı öne çıkmamış bir şairdir. Onun *Yordam* Kitaptan çıkan anı kitabı, bu açığı kapatacak ve sorumuza yanıt verecek niteliktedir. Bunun akılda tutulması gerekir öncelikle. Onun kitaplaşmış anıları, onun şiirini ve kavgasını daha iyi anlayabilmemiz için önemli verilerle dolu çünkü. İyi ki bu anılar onun sağlığında hazırlanabildi. Bu kitabın kendi kurduğu *Yordam* Yayınlarından çıkması da ayrı bir güzellik kuşkusuz. Bir yaşam pratiği, bir sosyalistin, bir sosyalistin el kitabı ve bir şiir okulu olarak değerlendirilebilecek anılarının kitaplaştığını keşke o da görebilseydi.

Onun anılardan oluşan kitabını da, diğer kitaplarını da burada ayrıntılı olarak anlatma ve tartışma şansımız yok ne yazık ki. Kaldı ki onun her şiiri, her kitabı hem bir yazı konusu, hem bir söyleşi konusu, hem de araştırma ve inceleme konusu kardeşlerim.

Şunu da hemen belirteyim: Sizlere anlatacaklarımda ister istemez *Kemal Özer*'in şairlik yönü öne çıkacak. Bu da işin doğası.

Diliyorum ki bu buluşma Modern Türk Şiirini kavrayabilmek, mücadelemizi daha iyi örebilmek, geleceğe sağlam halkalar atabilmek için *Kemal Özer*'in bıraktığı külliyatı yeniden ele almamıza ve incelememize bir vesile olsun.

Yürüdükçe öğreniyorum ayaklarımızın da konuştuğunu
yürüdükçe sorular sorduğunu, yankılar bıraktığını ardında
öğreniyorum gök ne uçsuz bucaksız,
ne göründüğü kadar mavi
bulut değil rüzgârın taşıdığı bir tek,
vakti gösteren saat değil
yürüdükçe öğreniyorum, kendiliğinden ışımıyor sabah bile

Söylendiği yerde kalmıyor söz, durmadan ilerliyor alevi
- içinde bir yürek varsa bir sözün,
içinde bir alev varsa yüreğin -
bir alan bir başka alanın, bir kent bir başka kentin
yürüdükçe katıyor sınırlarına kendi sabırsız genişliğini

Yürüdükçe öğreniyorum, elimize neyi alırsak alalım
- bir somun parçası, aşınmış bir çift ayakkabı, bir bayrak -
yeni bir dili konuşuyor tutup kaldırdıkça havaya
öğreniyorum bir kıvılcıma yol verdiğini parmaklarımızın
neyi tutarsak tutalım ellerimizin her biri bir şalter

Yapıtlarından ve yaşam pratiğinden, rahatlıkla; "Geleceğin beklenen bir şey değil yapılan ve yaratılan bir şey olduğuna" ilişkin çıkarımlar yapabileceğimiz *Kemal Özer* 1935'te demiryolu işçisi bir babanın oğlu olarak İstanbul'da dünyaya geliyor kardeşlerim.

Kemal Özer'in gelecekteki yönelimlerine uygun bir ergenlik dönemi geçirdiğini söylemek mümkün. Örneğin lise yıllarında onu yazına ve şiire yönlendirecek öğretmenleri ve lise arkadaşları (Adnan Özyalçıner, Konur Ertop, Ergin Günçe, Önay Sözer) gibi öğretmenleri ve arkadaşları vardır… Yine İstanbul Erkek Lisesini bitirip İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde Türk Dili ve Edebiyatı okurken edindiği şair ve yazar dostları *Onat Kutlar, Erdal Öz, Demir Özlü, Ferit Öngören, Doğan Hızlan, Ülkü Tamer, Ece Ayhan, Hilmi Yavuz* gibi isimlerden söz edebiliriz.

Yazıları, henüz öğrenciyken yayımlanmaya başlar *Kemal Özer*'in. *Harika, Kaynak, İstanbul, Şairler Yaprağı, Yenilik, Pazar Postası* ve *A* dergilerinde çıkan ve II. Yeni Kuşağı edasını taşıyan şiirleriyle adından söz ettirmeyi başarıyor. Onun, solcularla tanıştığı yıllar da bu yıllardır.

Üniversitedeyken arkadaşlarıyla birlikte, 1956-1960 yılları arasında *A* dergisini çıkarıyorlar. Bu dergi, kısa sürede modernist bir akım olan II. Yeni'nin şair ve yazarlarının biçimci ve kapalı bir anlayışla şiirlerinin yayımlandığı bir dergiye dönüşüyor. Bu dergiye ileri yaşlardaki *Edip Cansever, Yusuf Atılgan* gibi isimler yazılarıyla ve maddi olanaklarıyla destek veriyorlar. Dergideki baş yazıları takma bir adla *Asım Bezirci* yazmaktadır.

Kemal Özer'in ilk şiir kitabı "Gül Yordamı" 1959'da, aşk sonelerinden oluşan ikinci şiir kitabı 'Ölü Bir Yaz' 1960'ta, babasının ölümüyle onun anısına yazdığı şiirlerden oluşan üçüncü şiir kitabı 'Tutsak Kan' ise 1963'te yayınlanıyor.

1962'de evlendiğini, bir süre köy öğretmenliği yaptığını, aynı yıllarda "Özler" olan soyadını mahkeme kararıyla "Özer" olarak değiştirdiğini, şu an yaşamını akademisyen olarak sürdüren kızı Simge'nin 1963'te dünyaya geldiğini, üniversite öğrenimin tamamlamadığını onun özel yaşamına ilişkin kısa bilgiler olarak aktaralım ve onun edebiyat dünyasına doğru açılmaya çalışalım isterseniz:

Kemal Özer II. Yeni Hareketi içindeyken yayınladığı kitaplarında yer alan, farklı bakış açısı ve ona bağlı olarak yeni bir sanat anlayışı ile yazdığı şiirleriyle edebiyat çevrelerinde ilgi çekmeye başlamasını, kimi eleştirmenler bu bakış açısının toplumsal sorunlara yeni bir yaklaşımla yeni bir bakış açısıyla yapılan farklı bir yaklaşım olduğu yönünde değerlendirirler. Hatta *Ülkü Tamer*'le şiirlerinin tema, söyleyiş, benzetme ve çağrışım özellikleri bakımından benzerlik taşıdığı için İkinci Yeni'nin ikinci kuşağı olarak de nitelendirilirler.

İkinci Yeni Hareketi içindeyken yayınladığı, derin simgesellikle yazılan şiirlerden sonra *Kemal Özer* 10 yıl sessiz kalır. Bu sessizlik dönemi sol düşüncelerle tanışması ve onları en ince ayrıntılarına kadar içselleştirmesiyle geçer. Sol kesimlerde tanınan pek çok kişi ile kurduğu arkadaşlıklar, TKP'ye girmesi bu dönem içinde gerçekleşir *Kemal Özer*'in.. Bu arada şiirini de yeniden kurar. Bu gelişmeler onu zorunlu olarak Toplumcu Gerçekçi Akıma yakınlaştırır. Uzun yıllar *Cem, Varlık* ve *Cumhuriyet* gazetesinde düzeltmen olarak çalışır ve bu yıllarda solcu kesimler ile irtibatını daha bir sıkılaştırır.

1973'te yayınladığı *Kavganın Yüreği* adlı şiir kitabı ile sessizliğini bozması edebiyat dünyasında yankı uyandırır *Kemal Özer*'in. *Hilmi Yavuz* bu geçiş ve kopuş dönemini; "*Ozanın dünya görüşünde, ideolojik olandan bilimsel olana doğru bir kopma ile gerçekleşen bir geçiş niteliği"* olarak yorumlar. Ama gerçek şu ki *Kemal Özer* İkinci Yeni Hareketi'nden tamamen kopmuş ve bambaşka şiirle karşımızdadır artık.

(Sürecek)

Şairime Mektuplar (13)

Sevgili Şairim

Edibe ŞİRİN

Sevgili Şair'im Halit,

Sana, senli benli bir mektup bırakmamı umarım saygısızlık olarak görmezsin; çünkü benim için mektup her şeyden önce samimiyettir. Tehlikeli de bulsam bu samimiyeti özellikle mektupta, insanın biricik dostu olduğunu düşünmeme engel olmamakla beraber, bütün fikirlerimi düşüncelerimi duygularımı toplayıp hava ne olursa olsun bütün şartlara rağmen benim nazarımda, kalbimin bütün atışlarına, dokunan parmaktır...

Halit Asım

Bu yüzden bu mektubu bir gazetenin sayfasına gidecek gibi yahut bir vücutta sadece güzelliğiyle heykel, manzarasıyla donuk, sadece bir biçim olarak bırakamazdım sana.

Mevzusu sadece kalbimle dilimin arasında bir mürekkep olmakla beraber, bir de burada şu anda bu mektubun içinde, birisine göre açık diğerine göre kapalı samimiyetim, büyük bir sükûtla, uzaktan bir haber olsun dilerim dostluğuna...

Sana bugünden ve bugünün akşamından, saatlerinden, gurbetten ve devrinden bahsetmeden önce, kitabını okuduğumu ve şu an bu yüzden burada olduğumu bil istiyorum.

Yalnız bu mektubu sana mı yazıyorum; yoksa seni bahane edip kendime mi yazıyorum yahut şu an gözlerini bu mektupta görmek isteyen, ağzını burnunu yüzünü yoklamak isteyen veyahut kendinden kurtulmak isteyen, belki de istemeyen, mektuplara, kitaplara dalmış bir okuyucuya mı gönderiyorum...

Bir mektup kime gider? Kendi içimizde yüceltilmiş bir düşünceye mi? Yoksa bu düşünceyle körü körüne bağlanıp kaldığımız anlayışıma mı gider? Manası nedir? Adresi kimdir? Üstelik ellerim kalem tutmadan, pulları elime alıp saatlerce bakamadan,

yazdıklarım ne kadar girer bir zarfa açılmak için? Yalamadan dil ucuyla. Gerçek mektup bu mudur, sahih midir?

Bu mektubu yazmadan önce gerçeğe dokunan nice mektuplardan geçti gözlerim. Şimdi kalkıp bir *Ahmet Haşim*'in mektubundan *Refik*'e gidersek, -Güzel Yazılar, Mektuplar (Türk Dili Kurumu Yayınları, 1997) kitabından, *Ahmet Hamdi Tanpınar* demez mi *Mehmet Kaplan*'a "*deniz uğultusu, bazen lodos yahut keşişleme, kabaran rüzgâr...*"

Ya *Yahya Kemal* tutar da Varşova'dan *Ahmet Hamdi Tanpınar*'a: "*Burada ömrüm masa başında geçiyor. Çok okuyor ve çok yazıyorum. Birkaç kitap projem var. Yazmaya başlamadan önce elimi nesre alıştırdım.*" deyip de Varşova'nın, "düz ovada bir şehir olduğunu ve etrafında dağ veya deniz ufku olmayınca insanın sıkıldığını,- okuyup da o hayli güzel edebi dilinden, *Nurullah Ataç*'ın, *Yaşar Nabi*'ye yazdığı mektupları, *Behçet Necatigil*'in, *Cevdet Kudret*'e "Her şey bir vakti bekler" sözünü- sözlerini şimdi boş mu geçmeli o dönemleri ve dönemde yazan nicelerini... Bu kadar doluyken bir zarf, bu bir mektup sayılır mı pek emin değilim; ama bir kere yolumuz düştü madem, *Selim İleri*'nin "Hatırlıyorum" kitabında dediği gibi "Ben Seni Hiç Unutmadım" başlığından bakmamız gerekir belki her mektubun adresine...

Ve sevgili *Halit*'im, senin *Niyazi*'ye yazdığın mektupları okuyup da *Niyazi*'nin sana yazdığı mektupları okuyamamış olmak benim için hayal kırıklığı olmuştu ilk zamanda. Fakat sonrasında; *Hamit Macit Selekler'*den tut da, *Baki Süha, Kemal Durmaz, Arif Damar, İlyaz Bingül, Evren Erem, Orhan Kahyaoğlu, Mehmet Fahri, Kenan Yücel* ve *Murat Batmankaya,* bu hayal kırıklığımı ziyadesiyle hafiflettiler. Ve Yayınevinin basmış olduğu "Ömür" adlı kitabının son sayfalarında "Hakkında Yazılanlar"ı keşke okuyabilseydin. *Niyazi*'ye, son yazdığın mektupta, son satırda şöyle demişsin: "Beni yalnız bırakmamaya çalış! Olmaz mı"?

Benim gibi her yere İzmir marşıyla gidip mehter marşıyla dönen birinden, bir cevap almak hayli zor olsa da "olur" demek istedim işte sana biraz da bu mektupla. Hem - "olmaz olur mu" bilmem ama sana unutkanlığımı ve karmakarışık görüntülerle hatırlamayı ama en önemlisi de seni ilk tanıyışımı, göz göze gelişimi ve o geç tanımış olmanın sarı rengi- ilk duraksayışımı, anlatmadan olmazdı...

Bir ilkbahar günü, çiçekler açmış, rüzgâr mikroskobikle yapraklar üzerinde geziniyor ve gürültücü yazın geldiğini haber ediyordu, demeyeceğim tabii ki...

Bugüne kadar kitap okumayı geceleri yapmış biri olarak çok sade bir gündüze denk gelen okumanın devamında rastladım sana. Belki de bir sıkıntımın noktasını gökte ararken o gün gündüz, bir geceyi temsil etti de hafızamı yine bir kitapla korumaya çalıştığım bir gün olmuştu benim için.

"Geçmiş Zaman Tesellileri"nde 111. Sayfayı açtığımda -*Murat Batmankaya*'nın- "Ömür Adında Küçücük Bir Kitap- Yahut Acı: Hayat Pastasının Üzerindeki Garnitür!" adlı kitabının içindeydim artık ve seninle ilgili şu ana kadar hiçbir şey duymamıştım.

Ta ki o sayfaya gelene kadar. Sonra gece bir daha okudum, bir daha...

İşte bilirsin arkasından meraklar araştırmalar derken...

Kaçırdığım bütün renkler tek tek başka sayfaların saatleri oldu.

Tam bundan iki yıl önceydi.

İşte sen - 111. Sayfada Murat Hoca'mın geçmişinden, tesellisinden, derinleşmesinden ve kıskanılası üslubundan bir mektup gibi atılmıştın okura. Bu mektubu okuyan kaç kişi oldu bilmiyorum ama bir aksamını bırakmam gerekirse şöyle diyordu Murat Hoca'm: "Cerahati akıtmakta yarar var: Asım, 'sağır cemiyet' in kayıtsızlığı karşısında çırpınmaktansa, 'iyi şiir er geç okurunu bulur 'un havuzunda yüzmüş, *Hüseyin Karakan*'ın *Şiirimizin Cumhuriyeti: Yeniler* (İstanbul 1958) antolojisinde kendine yer bul-

masına mukabil *Muzaffer Tayyip Uslu* ya da *Rüştü Onur* kadar yüzü gülmemiş -kıymeti bilinmemiş, demeye dilim varmıyor-, Korsan Yayıncılık'ın suni teneffüsü ile 42 yıl sonra okurla buluşma talihine(!) ermiş, kimilerine göre kuru mâna ve vuzuhtan kaçmak isteyenlerin, kimilerine göre de vehmin şairi olarak yenilmiş (!), önce dergi sayfalarına, peşi sıra anılara sıkıştırılmış, Türk yazınında -yakıştırmamı mazur görün- ender görülen bir vakıadır (Onca ilgisizliğe rağmen şiirinin ille de *Yahya Kemal* ya da *Necip Fazıl*'la ilintilendirme çabası, 'eninde sonunda ikincil bir şair' demenin usturuplu hali midir, bilinmez; terli atları koşturmaya çalışırlar yine de."

Sonrası mı? Unuttum seni... Her insan gibi... Araya nice şeyler girdi.

Bir düşme, bir karanlık, bir pervane gibi dönen o manzara, bir dizenin kafamdaki çıplak sesleri, ülkenin gündemi, ölüleri, bazen şiddet içeren bir filmi aratmayacak insan sahneleri, bazen de edebiyat içi acı gülümsemeler, bu resimleri hafızamın tırtıklı makasıyla kessem de, daha cazip değildi bugün ve yarına bakan günlerin mefhum geleceği...

Evet, ben seni unuttum *Halit*'im bu bir itirafsa, itiraf... Hadi madem böyle bir itirafta bulundum ve mademki payesini bu mektuba şırıngaladım.

Bugüne kadar ne unutmaktan ne de başka duyguların, düşüncelerin hayatıma girmesinden rahatsız oldum. Nedense her duygu ve düşünce bende incelemeye tabii bir şeydi. Bir yaşlı adamın-kadının gözleriyle bakıp, bir gencin gözlerine uğrayıp bir çocuk olmak, ruhu ve gövdeyi bir arada tutmaktı çünkü. Yani unutmak hem benden hem değildi... Ama *Nietzsche*'nin kulaklarına doğru bir Bach müziğiyle gidersem "unutan iyileşir" sözünü de yabana atamayız değil mi?

Ta ki bir gün "orman" adlı şiirin önüme çıkana kadar(iyileşemedim). Bu hatırlamanın bir hafta sonrasıydı sanırım, sevgili *Seçkin Zengin* "Şairime Mektuplar" adlı kitabı için, "mektup" teklifi ettiğinde doğrusu önce elimdeki çalışmalarımı bitirmem gerektiğini düşündüysem de sonra her şeyi bırakıp, bu mektubu sana göndermemin bir gönül borcu olduğunu hatırladım bir daha unutmak üzere...

Bugüne gelecek olursam sevgili *Halit*'im,

Ben bu çağa "çiğ"le beraber "on beş dakikalık" çağ diyorum. Sen olsan ne derdin acaba bu muazzam hızlı yaşamaya, daha da ziyadesiyle yaşamaya mı ölmeye mi- işte burası muamma.

Geldiğimiz noktada ne edebiyatın aşamalarını takip edeceğim kadar zaman bulabiliyorum ne de ülkenin mühendislerine yetişecek kadar hızlı yaşayabiliyorum. Her şey on beş dakikada oluyor *Halit*'im. Ölümler on beş dakika; kadın cinayetlerinden tut da teknolojinin ışığında doğa, bilgi, ısınma, mekanizmaların işleyişi, sistemlerin inanılmaz güçlükleri derken son olarak bir de korona büyük bir hızla yaşam alanımızı işgal etti. Sadece on beş dakikada artık sosyal medyada birbirini okumadan beğenenleri mi çayırlara serersin, yoksa bütün varlarını yoklarını bir sahra gibi görüp teşhir edenleri mi konuşalım istersin? Edebiyat denen o aydınlık buzuldan artık her şey çıkarabilirsin, aydınlık (beş dakika) dışında. Çünkü görsellikte genişleyen ufkumuz, dünya üzerinde git gide yayılmakla beraber tam da bunun aksini düşünenlere meyve vermiyor. Zekâ da, üslup da, duruş da günden güne bir dış pazara açılma eğiliminde sanki...

Hal böyle olunca insan daha da yalnızlaşıyor. Belki bu yüzden bir ölüyü bir canlıya tercih ediyorum hep. Belki bundan geçmişle kendimi besliyorum. Belki belki belki... Her şey kendimi seyrettiğimde, *Cemil Meriç*'in "*Lamia Hanım*'a" yazdığı mektupta gördüğü gibi o "büyülü ayna da değil"

Diyeceğim o ki kimsenin eleştiriyi kaldıracak bir teknesi yokken, gemi oluyorsa her denizde insan, devir kimin elinde oluyor bu durumda? Bunu bilmiyorum. Daha doğrusu bilmek de istemiyorum galiba. Yorgunluk belirtisi.

7.8.1938 tarihli Antalya'dan, *Niyazi*'ye yazdığın mektuptan anlıyorum ki sen de bilmek istemiyorsun gibi...

"Ben üzüntülerimi azaplarımı, o kadar seviyorum ki onların içinde yalancı takma bir yüz ve ruhla bulunup onları aldatmak hiç istemem" diyorsun.

Ah *Halit*'im *Serol Teber*'in zarif "melankoli" derisinden çıkarsak bir sükûn içinde ve de *Dostoyevski*'ye kulak verirsek oradan beraberce- "okumaktan başka yapacak işim, gidecek yerim yok"- demekle mevzu, senin o küçücük hışırdayan kitabından döner döner de düşer:

"Sonra boşluk... Rüyalar, sabun köpükleri gibi parlak içi boş hayaller... Unutmak kaçmak kaybolmak arzuları, deli niyetler kararlar, vazgeçmeler, hiçlik..." ile biter de bitmez de bu ömür öyle değil mi?

Ah *Halit*'im şu ömür dedikleri izafili bir sorudan başka ne ki? İnsan her soruda kalbinin cevabı mıdır? Belki de *Peyami Safa*'nın "Yalnızız" romanındaki karakterler gibi kimliklerimiz, bir üst kurmacadır da Simeranya diye bir şehir yoksa da var diyebilir miyiz? Belki. Nasıl olsa hayal kılavuzunda, ruhtan başka bir mucize yok öyle değil mi?

Şu an o şehrin yokuşundan, sanki bir trenin gelmesine on beş dakika varmış gibi bakıyorum sana. *Niyazi*'ye gönderdiğin mektupların ve de bir fotoğrafın var elimde, 1937 yılında ve yine *Niyazi Tunga*'ya göndermişsin ve fotonun arkasına bir not bırakmışsın:

"Niyazi; sağır bir cemiyet içinde ölmek korkusu var içimde"

Ah Halit ben bu fotoya nasıl uzun uzun baktım, baktım da o cümleyi nasıl defalarca

tekrarladım bilemezsin. Üstünde siyah bir takım var. Beyaz gömleğinle içli dışlı.

Ellerin ceplerinde.

Sanki insanın en iyi yönetmeni elleri, yönetemediği de. Ve evet, senin ellerin ceplerinde bir satırı bir akşama yazıyor, belki yokluğu belki deliği...

Arkandaysa eski bir ev var. Belli belirsiz bir baca ve bir balkon. Şiirlerinin malzemesi sanki ömrünün küçük müdafaası gibi fırlamış yüzünden. Durmuş yüzünde, durmuş da bir gölgeyle esinlenmiş mimiklerin, hareket ediyor gibi o zarif duruşunda. Yüz ne çok şey anlatıyor diye düşünüyorum şu anda...

Bana öyle geliyor ki senin de dediğin gibi

"*Rüyalarında uçan kuştüyü / yolculuk. Ömrün, bitmeyen uykun / Yolculuk. Mermerlerdeki büyü."*

Doğrusu şimdi bir mektubun alıcısı olacağını bilseydin hem de yüzyıl sonra ne düşünürdün acaba diye merak etmekten alıkoyamıyorum şu an kendimi.

Ama son olarak itiraf etmeliyim ki "Ömür" denen o küçücük kitap çoktan aldığım bir zamanmış meğer. Benzetmeye bir tabiat ve hakikat seyahatiyle bakarsam mektuplar bir yerde bitermiş, yeniden başlarmış ve yeniden eski olur ve yenilermiş dünyayı rüyalarla.

Şairlerse bir kez yatarmış o ölü uykuya, sonra çocuk olup da uyanırlarmış rüyalara.

Uyku içinde uyku. Rüya içinde rüya.

Ve şairler içinde şair.

İşte o uykuların uykusuz parçası, akşamı, gecesi,gündüzü...

Mektubunu alalı çok olmuş meğer yine de hatırlamak sana her daim borcum olsun ödeyemediğim...

Mektubu bitirmeye gelirsek eski mektuplarda derler ya hani: "mektubumu bitirirken gözlerinden öperim" diye... Ama onlar eski mektuplar tabii.

Ben on beş dakikalık çağdan seni ve Ömür'ünü ve yaşayamadığın tüm yaşlarınla, gözlerinden öperim sevgili *Halit*'im...

Hoşça kal...

Orhan Veli ve Garip Şiiri

Tamer UYSAL

Toplumcu Şiirimizde Garip İzleri…

"*Bu umut özgür olmanın kapısı;*
Mutlu günlere insanca aralık.
Bu sevinç mutlu günlerin ışığı;
Vurur üstümüze usulca ürkek"...

Oktay Rıfat

Her geçen gün biraz daha fazla baskı altına alındığımız toplumsal koşullarla yaşamaktayız. Ekonomik koşullar, hayat pahalılığı, sık sık karşılaştığımız zam haberleri, enflasyon denilen canavar ve bir türlü sonu gelmeyen ekonomik paketler hangimizi garipleştirmiyor ki? Hangimiz biraz garip, hangimiz biraz şair değiliz? *Aziz Nesin*'in "Türkiye'de her üç kişiden beşi şairdir" demesi belki de bundan…

Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday ve *Ali Oktay Rıfat*'ın 1937'de *Varlık* dergisindeki çıkışları *Orhan Veli*'nin öncülüğünde "Garip" olarak meyvesini vermişti. *Orhan Veli* "İstanbul Türküsü" adlı şiirinde şöyle diyordu:

İstanbul'da, Boğaziçi'nde,
Bir fakir Orhan Veli'yim;
Veli'nin oğluyum,
Târifsiz kederler içinde.

Urumelihisarı'na oturmuşum;
Oturmuş da bir türkü tutturmuştum:
"İstanbulun mermer taşları;
Başıma da konuyor, konuyor aman, martı kuşları;
Gözlerimden boşanır hicran yaşları;
Edalı'm,
Senin yüzünden bu hâlim."

"İstanbulun orta yeri sinama;
Garipliğim, mahzunluğum duyurmayın anama;
El konuşur, sevişirmiş; bana ne?
Sevdalı'm,
Boynuna vebâlim!"

İstanbul'da, Boğaziçi'ndeyim;
Bir fakir Orhan Veli;
Veli'nin oğlu;
Târifsiz kederler içindeyim.

Orhan Veli ve arkadaşlarının şiiri sanat çevrelerinde sevildiği kadar eleştirilmiştir de… Şair *Murathan Mungan*'ın "Bir Garip Orhan Veli" adlı oyunu ilk kez 1981'de, daha sonra da defalarca sahnelenmiş, şiirleri de her dönem ilgi görüp tartışılmıştır. Son şiirinin karalamasını bir diş fırçasına saran *Orhan Veli*'ninki kısacık bir yaşamdı… Ardında etkili ve güzel şiirler bırakan *Oktay Rıfat*'ı 1950 yılında kaybetmişiz. Şairliğinin yanı sıra roman yazarı, denemeci ve oyun yazarı olan *Melih Cevdet Anday*'ı ise 2002'de çok yakın bir tarihte kaybettik (Kasım ayı içinde

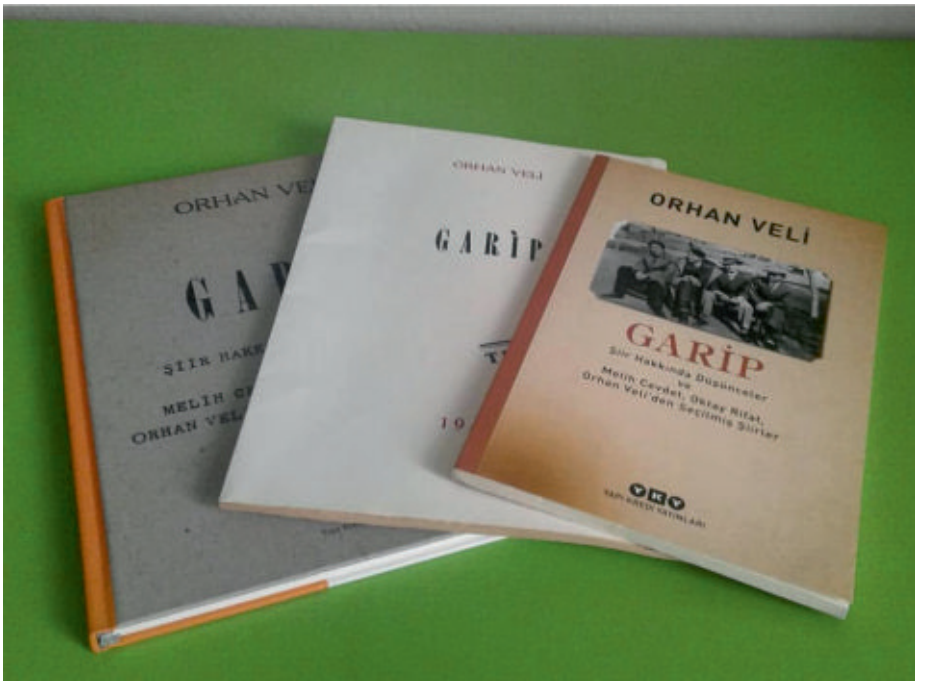

yitirilen *Orhan Veli* ile *Melih Cevdet*'in anısına geçtiğimiz günlerde de İstanbul'da bir şiir dinletisi gerçekleşti). Doğum tarihleri gibi ölüm yıldönümleri de yakın olan iki şairimizin anısına Garip şiirine farklı bir başlıkla bakmak yararlı olur umarız…

Garip şiir akımı ile ilgili birçok eleştiri yapılmıştı. Türkiye'ye arabesk ve argo dilin garip şiiriyle girdiği söylenmişti. Acaba bu böyle mi?

Arabesk, kültürümüzde özellikle 1970'li yıllarda başlar. Kırdan kentlere göç sonucunda özellikle kentlerde kır özelliği taşıyan ve kent sorunlarını da en çok hisseden insanların yaşadığı varoşlar ve gecekondu arabeskin çıkıp ülkeyi sardığı önemli bir geçiş kültürünün ürünü olmuştur.

Şiir akımı diyoruz, fakat *Metin Eloğlu* gibi Garip'ten etkilenmiş bazı şairler bile *Orhan Veli* ve arkadaşlarının şiir anlayışlarının bir akım olmadığını öne sürmüşlerdi. Garip şiiri birçok şair tarafından olumlu ya da olumsuz biçimde eleştiri aldı. Kimine göre şiirimize değişim ve yeni bir soluk getirmiş, şiire olan ilginin çoğalmasını sağlamıştı. *Metin Eloğlu, Erdoğan Alkan* gibi şairler, yazarlar Garip'in şiire olumlu olumsuz özellikler kattığını belirtmişlerdir. *Erdoğan Alkan* arabesk tutumla Garip şiiri arasında bir yakınlık duyumsarken, *Metin Eloğlu* Garip'in bir akım olmadığını, şiirimizde yavanlıkları, yıpranmışlığı, boşunalığı öteleyen doğal bir aşama olduğunu söylüyordu…

Metin Eloğlu'na göre Garip'in tutumunu anlamayanlar onu bir moda sanarak değerlendiriyor, gerçek kökenini sezenlerse onu ustaca yorumlayanlar, katkıda bulunanlar oluyordu. *Ahmet Hamdi Tanpınar* ise *Orhan Veli*'yi yenilikçi olarak değerlendirmekle birlikte popülizmin temsilcisi olmakla nitelendiriyor ve şiirde yarattığı tipi benliksiz, sadece varolmakla yetinen birisi olarak görüyordu. Ancak *Tanpınar*'a göre de Garip akımı şiirde, hem dilin hem de amacın birlikte değişmesini istiyordu.

Orhan Veli, ilk önsözlerinde, yazılarında hiçbir çizgi sorununa değinmiyor, salt şiirin şaşmaz ilkelerini tanımlamaya çalışıyordu. Aslında bu ilkeler, yasallaşamaz, kurallaşamaz, çağdaş, gündeş ilkelerdi. *Metin Eloğlu*'na göre bu açıdan şiirimize sarılanlar bir gelişim gücünü yansıtabiliyor ama ille de kendi toplumsal, düşünsel, sanatsal kişiliklerini, özgünlüklerini saptayarak var kılınmışa öykünmeden…

O dönemden adları anılanlar da onlardı, değerleri anlaşılan da onlardı… Zira *Metin Eloğlu'*nu tanımlarken de Garip'ten etkilenişini, özgünlüğünü korumuş olmasına bağlayanlar vardı. Örneğin onunla konuşan *Behzat Ay* gibi…

Garip ülkeye soktuysa ya da en azından ilk olarak oraya uzanıyorsa, arabeske biraz değinmek gerek; Kültürümüzde özellikle 1970'li yıllarda başlayan kırdan kente göçle özellikle varoşlarda başlayan arabesk önemli bir "geçiş kültürü" sayıldı. Bu saptama sosyolog *Emre Kongar*'a ait. O zaman varolan istatistiksel bilgiler halen 3 kişiden birisinin gecekonduda yaşam sürdüğünü göstermekte idi. Bu oran 20-25 milyon kişiye karşılık olduğuna göre tutulmasının nedeni kolaylıkla açıklanabilirdi de...

Garip şiiriyle gecekondu şarkıları (sadece gecekonduların mı, o da tartışılır ya) arasında bir bağlantı kurulmasına dönersek; *Orhan Veli*'nin 1936-37 yılları arasında şiirlerini yayınlamaya başladığı sıralarda Türkiye'nin ilk Milli Eğitim Bakanı *Hasan Ali Yücel* döneminde klasikleri çeviren yazarlar arasında bulunduğu da kayda değer. Göç ile arabesk olgusu ise özellikle 1950'lerden sonra başlıyor…

Çağdaş şiirimiz *Nazım Hikmet*'in ilkini yurtdışında yayınlandıktan sonra 1929'da Türkiye'de çıkmış ikinci şiir kitabı "835 Satır"la başlar. 1941 yılında görünen Garipçiler ise şiire yenilik ve yaygınlık getirmiş, şiiri geniş kitlelere benimsetmişti. Ancak birinci yeni olarak da adlandırılan Garip'in ardından *Nazım Usta*'yla başlayan toplumcu şiire yeniden dönülmüş, 1950'li yılların sonundaysa İkinci Yeni adıyla farklı bir şiir anlayışı gelişmiştir. Fakat 1970'li yıllarla beraber bu şiir akımını da terkeden veya içinde yeralmak istemeyen şairler toplumsal sorunlara dönük toplumcu şiiri öne çıkarmışlardır.

1940-50'li yıllar faşizmden bütün dünyanın giderek bütün insancıl değerlerin etkilendiği yıllardı. Türkiye'de sanat-edebiyat alanında o yıllarda şiirimiz de iki kümeden oluşuyordu. Bunlardan biri toplumcu şiirimize göre farklı, küçük burjuva içerikli *Orhan Veli* ile yandaşlarının Garip Şiiri, ikinci küme ise toplumcu şiir; topluma yönelik devrimci şiirdi. İkinci gruba girenler bilimsel bilgiyi genç yaşta sindirmiş dünyadaki devrimci eylemle birleştirmiş *Nazım Hikmet, Enver Gökçe* ve *Ahmed Arif* gibi şairlerdi. Onlar fa-

YAPRAK

Her ayın biriyle onbeşinde çıkar
Fikir, Sanat Gazetesi
Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare
eden: Orhan Veli KANIK

Yıl: 1 Sayı: 3

1 Şubat 1949

15 kuruş

Abone: 6 aylığı 150 kuruş
Adres: Posta Kutusu 179, Ankara

Ar Basımevi - Ankara

Aydın Kişinin Acısı

Bir köyden dönüyorum. Savcı ile gittik. Bir adamcağız eşeğini, bir de eski av tüfeğini alıp, sabah erkenden ormana odun kesmeye gitmiş, köye dönerken düşmüş, kendi tüfeğiyle uyluğundan vurulmuş. Olay, kısaca bu. Köye gittiğimde adamcağızı ölü bulduk. Teneşire uzatmışlar, kara bir kazanda su kaynıyor, biz göreceğiz, ondan sonra yıkayıp gömecekler. Suçlu av tüfeğini de gördük. Bir kaval tüfeği, hani üflesen horozu düşüverecek, derme çatma bir şey. Köylünün düştüğü, yaralandığı yere kadar gittik, savcı tanıkları dinledi. Ölünün iki de kardeşi var, onlar da dinledi: "Allah böyle ölmesini istemiş, o da ölmüş!".

İşimizi bitirdik. Tanıklar imza edecekler, yazı yazmasını bilen [illegible]

Toplum İçinde Sanatkâr

M. FIRTINALI

Bugün artık "sanat, sanat içindir" fikrini "sanat toplum için değildir" şeklinde anlayıp savunanların sayısı epey azaldı. Çünkü sanatkârın toplum dâvalarıyla ilgilendiği, hattâ bu dâvalarda bir tarafı tuttuğu zaman da gerçek sanat eserleri ortaya koyabildiği anlaşıldı. Sanat anlayışının daha sağlam ve müsbet temellere dayanmasını sağlayan bu [illegible]

şizme karşı pratikte de direniyor ve emekçi kitlelerin yaşamlarını ileriye götürecek devrimci bildiriyi sağlam bir estetik yapıyla okura sunuyordu.

Orhan Veli, Melih Cevdet Anday ve *Oktay Rıfat*'ın Türkiye'deki toplumsal koşulların dayatması ile gerçeküstücülük ve dadaizm şiir akımının etkisinde şiirler yazdıklarını görürüz. Bu etki Fransız şairlerden yapmış oldukları çevirilerle başlar ki bunlar içerisinde başı çekenler *Charles Pierre Baudelaire, Paul Verlaine, Arthur Rimbaud, Stephane Mallarmé* ve *Gerard de Nerval* olur. *Orhan Veli'*nin 1936-1937 yılları arasında yazdığı bazı şiirlerde bu izleri açıkça görmek mümkündür. Ancak bu şiirler tamamen yazınsal kurallar ve kalıplar içinde yazılmış yani ölçülü ve uyaklı şiirlerdi.

Fakat 1937'den sonra yazdığı şiirlerde gerçeküstücülüğün ve dadaizmin etkilerini görürüz. *Orhan Veli*'nin şiirindeki bu değişimin nedeni Garip'in önsözünde kendisinin de belirttiği gibi ölçü ve uyağı kaldırmak, eski biçimleri atmak, özde şiiri burjuva beğenisinden kurtararak daha geniş kitlelerin yani halkın beğenisine sunmaktı. Tıpkı sembolist şair *Rimbaud'*nun gibi, İsviçre'de de bir grup genç şair toplumsal kurumlara başkaldırdılar ve bu başkaldırı Fransa'da 1916'da her şeyi alaya alan bir tarz olarak şiire girmişti. 1924'te de *Andre Bréton* öncülüğünde yine Fransa'da ilk bildirisini yayınlamış olan gerçeküstücülük yani sürrealist şiir akımı ortaya çıkmıştı. *Orhan Veli, Oktay Rıfat* ve *Melih Cevdet Anday*'ı etkileyen bu iki şiir akımı başlangıçta iç içe geçmiş ve benzer özellikler gösteriyordu.

Gerçeküstücülük giderek toplumsal gelişmelerin ve sanattaki arayışların etkisiyle değişir. Önceleri bireyci ve imgeci olan bu tarz 1930'lardan sonra ikinci gerçeküstücülük bildirisinin yayınlanmasıyla toplumsal ve gerçekçi bir biçime dönüşür. *Louis Aragon* ve *Paul Eluard*'ın başını çektiği bu ikinci gerçeküstücüler çıkardıkları dergiye de "Devrimin Hizmetinde Gerçeküstücülük" adını verirler. *Orhan Veli, Oktay Rıfat* ile *Melih Cevdet Anday* da bu ikinci gerçeküstücülüğü izlerler. Onlar da artık toplumsal baskıların etkisiyle toplumcu dizeleri ancak bireyci olanların arasına da olsa sıkıştırıp şiirlerinde kullanmaya başlarlar.

Sovyet devriminin şairi *Vladimir Vladimiroviç Mayakovski'*nin deyişiyle şiir toplumsal bir soruna çözüm getirmeliydi. *Orhan Veli, Melih Cevdet* ve *Oktay Rıfat*'ın çabaları Türkiye'ye böylesi şiir getiriyordu. Üstelik şiiri getirmekle kalmıyor, *Eluard* ve *Aragon* gibi gerçeküstücülükten kopan iki büyük şairin etkisiyle Türkiye'de eleştirel gerçekçiliğin zeminini de hazırlıyordu.

Garip şiirini *Orhan Veli, Melih Cevdet* ve *Oktay Rıfat*'ın yaşadığı toplumsal koşullara bakarak ele almakta yarar var. Türkiye'de komünistlerin baskı altına alınıp ağır bedeller ödediği yıllar onları gerçeküstücülüğe zorlar. Aslında eleştirel gerçekçiliğe bir adım olan ikinci gerçeküstücülük *Orhan Veli, Melih Cevdet* ve *Oktay Rıfat'*la birlikte *Nazım Hikmet'*in şiirlerinde görülür. *Nazım Hikmet* kendisine yönelik yapılan değerlendirmeye karşılık "Mayakovski'den etkilendiğim ileri sürülüyor, eğer etkilendiğim bir şair varsa o Mayakovski' den çok Paul Éluard olabilir" diyordu. Eleştirel gerçekçi şiirden etkilendiğini belirtiyordu. *Oktay Rıfat* da "Ben materyalist ve sosyalistim" diyor ve sanata bakışını açıklıyordu *Varlık* dergisinde. Eleştirel Gerçekçilik, İkinci Gerçeküstücülük ile Sosyalist Gerçekçilik arasında bir sanatsal tutumdu. Ve bu tutumun adı da Fransa'da *Paul Éluard* ile *Louis Aragon* tarafından konmuştur.

Atom insanlığı tehdit etmeye başlamış uygarlığın yerini barbarlık almıştır. Sanayileşme yüzünden göç büyük bir sorundur. Bütün bu dış etkenler ve sorunlar gerçeküstücü ozanları etkiler. En çok da kendi iç dünyalarını, çocukluklarından kaynaklanan nevroz bunalımını etkiler.

Peki nasıl kurtulacaklardı bu bunalımdan? Tabi bilinçaltını boşaltarak. Yani acı gerçeklerle mutlu çocukluk günlerine uzanan tatlı düşleri kaynaştırarak. Gerçeküstücüler 1924 tarihli Birinci Gerçeküstücülük Bildirisi'nde şiir etkinliğini şöyle tanımlıyorlar: "*Gerçeküstücülük şimdiye dek ihmal edilmiş belli çağrışım biçimlerinin yüce gerçeğine, rüyanın büyük gücüne, düşüncenin özgür oyununa inançtır. Tüm diğer ruhbilimsel mekanizmaları yıkmak ve yaşamın temel sorunlarının çözümünde başka ruhbilimsel mekanizmaların yerini almak amacını güder".*

Tanımdan şu sonuç çıkartılabilir: Düşünce gerek yazılı veya sözlü gerekse başka bir tarzda olsun aklın denetimi olmadan, hiçbir estetik amaç ve toplumsal kural tanımadan doğrudan aktarılıyor. Böylece bilinçaltındaki ürünler özgürce verilebiliyor. Peki bilinçaltı sanatta neden böyle birden ağırlık kazanıyordu? Çünkü gerçeküstücülüğün doğduğu, sürdüğü yüzyılda bunalım ve çelişkiler keskinleşmiştir. Gerçeküstücülüğü ortaya çıkartan *André Breton* ve *Louis Aragon*'un; her ikisinin de tıp öğrencisi olmaları da rastlantısal değil. Bu dönemin koşullarının ortaya çıkarttığı bir şey. Breton 19 yaşında askere alındığında Birinci Dünya Savaşı sürüyordu. Tıp öğrencisi olması 1915 yılında askere alınmasından sonra çeşitli nöro-psikiyatrik kliniklerde çalışarak ruh hastaları üzerinde inceleme olanağı bulmasını sağlamıştır.

André Breton, Louis Aragon, Philiphe Soupault, Robert Desnos ve *Paul Éluard* gibi ozanların içinde yeraldıkları gerçeküstücülük, kurucularının ve bu akımı tutmuş olanların savlarına göre "gerçek yaşamı deneme ve anlatma biçimidir". Şiirde *Comte de Lautréamont ve Arthur Rimbaud*'nun önceden sezdiği şeyi, yaşamın tüm yanlarını, görünümlerini üstlenen bir varolma davranışını eylemli olarak ele geçirmenin deneysel başlangıcıdır. Gerçeküstücülük alışılmamışın doğurganlığıydı.

Şiirsel değeri bilinmeyeni işleme tekniğinden gizemli iletişimlere göre evren ve insan bilincinin kilit altına aldığı tüm öteki şeyleri işleme tekniğinden doğuyordu. Gerçeküstücülükten önce onunla paralel gelişen başta *Orhan Veli, Melih Cevdet Anday* ve *Oktay Rıfat'*ın da etkilendiği bir akımın, dadaizmin öncüsü *Tristan Tzara*'nın deyişiyle yaşama bir başkaldırı değil toplumun tüm değer yargılarına, sanatına bir başkaldırıdır. Gerçeküstücülük nasıl geleneksel ve aktüel olanı aşarak bilinçaltının, düş ile hayal gücünün özgürlüğünü isteyen bir görüşse dadaizm de insanların yıkılışından, dünyadaki karışıklıktan umutsuzluğa düşmüş hiçbir şeyin sağlam ve sürekli olduğuna inanmayan kimselerin ruhsal durumlarının sonucunda ortaya çıkmış bir görüştür.

Dadaist görüş fazla uzun ömürlü olamadı. Yerini gerçeküstücülüğe bıraktı. Öte yandan *Orhan Veli, Oktay Rıfat* ve *Melih Cevdet* ile gerçeküstücülüğün Türkiye yazınına da girmesini sağladı, tabi ardından eleştirel gerçekçiliğinde. Dadaizmin amacı, savaşa etken bir tavırla karşı çıkmak, savaşa neden olan burjuvazinin yozlaşmış değer yargılarına ve bozulmuş yapısına onur ve ahlaka uygun yeni bir anlam kazandırmak olarak özetlenebilir. Dadaistlere göre, insancıl olan her şeyin üstüne çöreklenip onu örten ve gizleyen aşırı duyarlılık ve yapmacıklık, yukardan atıp tutan kötü bir zevk sanatın her alanında egemen olduğundan burjuvaziye ait bütün kurum ve kuruluşlarla birlikte sanatının da yıkılması gerekmekteydi.

Orhan Veli 1941 yılında yazdığı ve Garip Şiirinin manifestosu sayılan önsözde görüşlerini şöyle açıklıyordu: "*Bugüne kadar burjuvazinin malı olmaktan ve yüksek sanayi devrinin başlamasından evvel de dinin ve feodal zümrenin köleliğini yapmaktan başka hiçbir işe yaramayan şiirde değişmeyen tek şey egemen sınıfların zevkine hitap etmiş olmaktır. Egemen sınıfları yaşamak için çalışmak zorunda bulunmayan insanlar teşkil ediyor, şiir de onların zevkine sunuluyordu. Ama yeni şiirin dayandığı zevk artık azınlığın oluşturduğu o sınıfın zevki değildir. Bugünkü*

dünyayı dolduran insanlar, yaşama hakkını sürekli bir didişmenin sonunda buluyorlar, şiir de onların hakkıdır, onların zevkine hitap edecektir. Fakat bu kitlenin ihtiyaçlarını eski edebiyatın aletleriyle anlatmak demek değildir. Mesele bir sınıfın ihtiyaçlarının müdafaasını yapmak değil, sadece zevkini aramak, bulmak ve onu hâkim kılmaktır. Şimdiye kadar edebiyatımıza şekil veren bütün kalıpları atmalı, yapıyı temelinden değiştirmeliyiz"…

Orhan Veli yazısında sembolistleri birinci sürrealist manifestoda sözü edilen ruhsal otomatizmi salt sözcük oyunlarına başvurarak düşünce ve sanatın çıkış noktası olarak ele almalarını eleştiriyor, zekâ hokkabazlığına düşmek yerine bilinçaltını kullanmakta ustalığın mühim olduğunu belirtiyordu. O'na göre şiirde şairânelik değil tamamındaki anlam önemliydi. *Melih Cevdet Anday*, Garip şiirini düşünceden yola çıkan duygu yüklü şiir olarak tanımlandırıyor ve "Telgrafhane" adlı şiirinde;

Uyuyamayacaksın
Memleketinin hali
Seni seslerle uyandıracak
Oturup yazacaksın
Çünkü sen artık o eski sen değilsin
Sen simdi ıssız bir telgrafhane gibisin,
Durmadan sesler alacak
Sesler vereceksin
Uyuyamayacaksın
Düzelmeden memleketinin hali
Düzelmeden dünyanın hali
Gözüne uyku girmez ki
Uyumayacaksın
Bir sis çanı gibi gecenin içinde
Ta gün ışıyıncaya kadar
Vakur metin sade
Çalacaksın

diyordu. Garip'te biçimden öte toplumsal koşullara karşı gittikçe özellikle *Melih Cevdet Anday*'la artan bir tepki vardı. Sonuç olarak da evrim geçirdi ve tarih içinde yer aldı. Doğal olması gerektiği gibi yerini toplumcu şiirimize bıraktı. Tepkilerimizin özünde varolması gereken aldatıcı, yanıltıcı, sabun köpüğünden olmamak, kalıcı, temel bir direnç gösterebilmek değil midir? Buna bir tür başkaldırı da denebilir. Şiirde de, sanatta da, soluklandığımız her alanda zaten yaşamak gecenin tüm karanlığına rağmen buğulu bir cama güneşi çizebilmektir, özetle *Albert Camus*'nun dediği gibi "Yaşamak Direnmektir"…

Temel Kaynak:

Erdoğan Alkan, *Şiir Sanatı,* Yön Yayıncılık 1995 (Yeni baskı İnkılap Kitabevi 2005).

Öykü

Kaşıntı

Fehim YURDAL

Marketten eli, kolu dolu olarak evine girdi. Öncelikle maskesini çıkardı, masaya bıraktı. Sonra kabanını balkona astı. Ardından banyoya girdi, ellerini otuz saniye antibakteriyel sabunla yıkadı. Artık ne zamandır onu huzursuz eden burnunu kaşıyabilirdi. “Oh be” dedi seslice, burnunu kaşırken.

“Keyfince burun kaşımak bile ne önemli bir şeymiş meğer.”

Ev giysilerini giydikten sonra işe girişti. Poşetlerdeki sebzeleri, meyveleri, abur cubur yiyecekleri, temizlik malzemelerini çıkardı. Bütün poşetleri iç içe koyarak çöp kutusuna attı. Meyveleri, sebzeleri hazırladığı sirkeli suyla dolu bir kapta bekletti. Ambalajlı ürünleriyse çamaşır suyuna batırılmış bir bezle iyice sildi. Sebze ve meyveleri durulադı. Ardından hepsini kağıt havluyla kuruladı ve buzdolabına yerleştirdi. Bu iş de bitti diye içinden geçirdi. Ancak elleri iyice kurumuştu. Yine de önce limon kolonyasıyla ellerini ovuşturdu, sonra krem sürdü.

Koronavirüs salgını başladığından bu yana alışveriş düzeni böyle değişmişti. Eskiden alışkanlıkla yaptığı şeyler artık başka bir çağa ait davranışlardı. Sarılmalar, tokalaşmalar, öpüşmeler, yan yana durmalar geçmişte kalmıştı. Maske takmadan dışarı çıkmıyor, dışarıda hiçbir yere dokunmuyordu. Eğer bir yere dokunmak zorunda kalırsa hemen elini kolonyalıyordu. Sokakta yürürken birisiyle karşı karşıya gelmemek için hemen yönünü değiştiriyordu. Bir yerden bir yere giderken zorunlu olmadıkça toplu ulaşım araçlarını kullanmıyordu.

Üç aydır iş yerine gitmiyor, evden çalışıyordu. Ne zamandır arkadaşlarıyla, ailesiyle yüz yüze görüşmez olmuştu. Ya telefonla, ya da internet üzerinden görüntülü görüşüyorlardı. Bu yüzden yeni bir giysi ya da ayakkabı almaya gereksinim duymuyordu. Daha çok evde zaman geçirdiği için evde giyecek şeylere gereksinimi oluyordu. Onları da internetten sipariş veriyordu. Eskisi gibi, AVMlere gitmeye gerek kalmamıştı.

Taze sebze ve meyvelerin virüse karşı olan direnci artırdığı söyleniyordu. Geçen gün evine yakın bir manav keşfetmişti. Artık sebze ve meyveleri oradan alacaktı. Aslında hastalığı kapmamak için çarşı, pazar alışverişlerini de internetten yapmak en iyisiydi. Ama bu kez evden hiç dışarı çıkmayacaktı. Sürekli evde kalmak da psikolojisini bozabilirdi. Biraz hava almak, değişik bir ortama girmek, biraz da oyalanmak için alışverişe çıkıyordu.

Salgından ölenlerin sayısı arttıkça içindeki korku da büyümeye başlamıştı. Küçüklüğünden beri bünyesi zayıf olduğu için yılda birkaç kez hastalanırdı. Bu yüzden her yıl grip aşısı olurdu. Yine de bu virüsün bu ka-

dar öldürücü olmasına inanamıyordu. Bilim ne kadar ilerlemiş olsa da bu minicik canlıyı yok edemiyordu işte. Bu yüzden her türlü önlemi, titizlikle ve büyük bir dikkatle uyguluyordu. Asansöre tek başına biniyor, ortak alanlarda fazla bulunmamaya çalışıyordu. Haberlerden okuduklarına, çevreden duyduklarına göre virüse karşı gerekli önlemleri almayanlar hemen hastalığı kapıyordu. Kendi şirketlerinde, apartman komşularında hastalığa yakalananların sayısı hızla artıyordu. Hastalığı kimisi çok hafif geçirirken, kimisini süründürüyor, dahası öldürüyordu. Gün geçmiyordu ki koronadan ölen siyasetçi, sanatçı, sporcu haberleri çıkmasın.

Aylar sonra dört çeşit aşının bulunduğu ve bunların hızla kullanıma gireceği haberleri çıktı. Kendisine ne zaman aşı yapılacağını bilmese de aşıların bulunması onu çok rahatlattı. Artık bu sıkıntılı süreç sona erecekti. Birkaç ay daha sabır edip, önlemleri bir süre daha aynı ciddiyetleri sürdürmesi gerekiyordu. Sonrası kurtuluştu ve sonsuz huzurdu.

Bir gün yine manav alışverişini yapmış ellerinde torbalarla eve dönüyordu. Her zamanki gibi asansöre tek başına bindi. Asansörün düğmesine bastıktan sonra burnu müthiş bir biçimde kaşınmaya başladı. Dayanamadı, elindeki bir torbayı bıraktı. Maskenin altından burnunun kenarlarını kaşımaya başladı. O sırada maskenin sol kulağını tutan bağı koptu. Maske sağ kulağından aşağıya doğru sallanıyordu. Neyse diye içinden geçirdi, bir dakikaya kadar eve gireceğim nasılsa. Kendi katına geldiği sırada iki torbayı da eline aldı. Asansörün kapısı açılır açılmaz karşısında bir adamın olduğunu gördü. Ne olduysa o anda oldu. Adam birden yüzüne doğru hapşırdı. Yüzüne gelen tükürük damlacıklarını duyumsayınca, yaşadığı şaşkınlık ve korkudan dolayı kendinden geçti. Elindeki torbalarla birlikte yere yığıldı kaldı.

ACI BİR KAYIP

Arkadaşımız Canan CİHAN'ın annesi

Müfide CİHAN

yaşamını yitirmiştir.

Yol arkadaşımıza ve ailesine başsağlığı diliyoruz.

insancıl

İNSANCIL'A MEKTUP

Sevgili Berrin Taş hocam,

İnsancıl'la başlamadım yazmaya
Ama İnsancıl'la başladım yazdıklarımı paylaşmaya.

İnsancıl'la başlamadım sorgulamaya
Ama İnsancıl, sorgulamanın yarattığı boşluklarda sığındığım liman oldu.

Yaşamın sancısında emeği güzelleştiren soluk oldu.

Yoldayken yolumu ve kendimi yaratmamda cesaret oldu.

"Mücadele etsen de bedel ödeyeceksin, etmesen de. Seçimini yap." dediğinizde, özgürlüğü duyumsatan oldu.

Saygılar, sevgiler...
Mutlu yıllar.
Sevda Topaloğlu

Merhaba, Berrin Taş ...

Merhaba... Cengiz Gündoğdu...

Bu sabahın ilk aydınlığında sizleri gördüm...

Karanlığı deliyorsunuz yıllardır...

Ben böyle muhteşem bir savaş görmedim...

Sağlıcakla kalınız...

Müyesser Eren Karaibrahim

Hep Yolda

Berrin TAŞ

Kadın yöneticilerin sayısı…

Paris belediye başkanı bir kadın. *Anne Hidalgo*.

Paris belediyesine para cezası kesilmiş. 2012 yılında çıkan bir yasaya aykırı davranıldığı için kesilen para cezası 90 bin Euro.

Yasa'ya göre "*Kamu kurumlarında üst yönetimde bir cinsiyetin oranı yüzde 60'ı geçemez.*"

Dikkatinizi çekerim. Kadın ya da erkek olmak değil sorun. Bir cinsin ağırlıklı bir biçimde kamu kurumlarında yer alması sorun.

Anne Hidalgo ne yapmış.

Belediyeninin 16 üst düzey kadrosunun 11'ine kadın yönetici getirmiş.

Şehir meclisi toplantısında bu haberi duyurmuş *Anne Hidalgo*. "*Size büyük bir gururla hükümet tarafından 90 bin Euro cezaya çarptırıldığımızı duyurmak istiyorum.*"

Gururla bildiriyor çünkü *Fransa*'da kamu yönetiminde kadın oranı yüzde 31 iken *Hidalgo* göreve geldikten sonra bu oranı yüzde 47'ye çıkarmış. Ne güzel öyle değil mi. İstenirse başarılıyor.

Ülkemizin egemen erkeklerine duyurmak isterim. Yakında ülkemizde erkek düşmanlığı ortaya çıkacak. Her sabah gazetelerde okuduğumuz kadın cinayetleri böyle devam ederse ülkemiz erkeklerini zorlayacak. Kadının insani hakları ve insanca yaşamını sürdürebilmesinin önündeki engeller kaldırılmazsa sonuçta siz de esenlikli yaşayamayacaksınız. Bu nedenle zihinsel bir değişim geçirmek zorundasınız. Bilincinizdeki köhnemiş erkek imgesini çöpe atın. Arkadaş, dost, sevgili, eş olmayı öğrenin. Kadınları cezalandırma hakkını kendinizde görmeyi bırakın. Kendinizi yasaların yerine koyup cezalandırmayın kadını. Ara sıra aynaya bakın. Kendinizle konuşun. Kendi yanlışlarınızı Kabul etmeyi öğrenin.

Anne Hidalgo

Kadın kendi gücünün bilincine vardıkça sizin sorunlu yanlarınız tel tel dökülmeye başlayacak. Kaçacak yer bulamayacaksınız.

Yararlanılan Kaynak: 18 Aralık 2020 tarihli Hürriyet Gazetesi, Ertuğrul Özkök.

Maraş Katliamı… 19 Aralık-26 Aralık 1978

Uğur Şahin soruyor. Katliam sırasında ilkokul öğrencisi olan *Orhan Gazi Ertekin* yanıtlıyor.

Sorulardan biri "*Katliamın üzerinden 42 yıl geçti, "katliam" yerine "pogrom" diyorsunuz. Hatta bunun "soykırım tehdidi" olduğuna dikkat çekiyorsunuz. Bunu biraz açar mısınız?*"

Yanıt. "*Pogrom etnik, kültürel, dinsel-mezhepsel ve sınıfsal hiyerarşilerin bulunduğu siyasal rejimlerde olur. Çünkü pogromda şiddet ideolojik-politik bir zemini, bu zemini besleyecek bir teşkilat yapısını ve bunların da toplumsal alandaki hâkim pratikler, gelenekler ve zihniyet kalıpları ile üst üste geçmesini gerektirir. Yani pogrom devletsiz yapılamaz ve sadece toplumsal, etnik-kültürel, mezhepsel tarafların çatışmasına atfedilebilecek bir 'şiddet festivali' değildir. Devlet şiddeti ile toplumsal şiddetin iç içe geçtiği yerlerde yaşanır*."

Devlet şiddetiyle toplumsal şiddet içiçe geçmeseydi bu katliam yaşanmayacaktı. Aslında bu yorumun açık anlamı ülkemiz insanının etnik-dini-sınıfsal aidiyetleriyle ilgilidir. Bu aidiyetler onların insanlıklarını, insan oluşlarını nasıl etkilemektedir. Ülkemiz gerçeğine bakıldığında kendine benzemeyeni dışlama eğilimi ağır basar. Yalnızca insan oluşumuz bile bizleri bir araya getirmeye yetmiyor. Yetersiz kalıyor. Köhnemiş yargılar ki halkın yaşamında varlığını sürdürüyor. Bu köhnemiş yargılar toplumsal yapılarımızın içinde yer alıyor. Bu yapılar devlet, aile, tarikatlar, kimi kamu kurumlarında etkinliğini sürdürüyor. Kişi etnik aidiyetini kendine yabancı bulduğunu düşman belliyor. Düşman bellemese başka birileri de ona düşman oluyor. İşin içinden çıkamıyor. Dini sınıfsal aidiyetler de düşmanlığı besliyor. Kimileyin politikanın, politikacıların kendi çıkarları için kullandığı ayrıştırıcı dil toplumun bilincinde harekete geçiyor. Eyleme geçiyor. Düşman olduğunu yok etmeye doğru yönlendiriliyor. Sivas kırımına da böyle bakılabilir. Maraş Katliamı'na da böyle bakılabilir. Ülkemizin kırım kültürü insani kültürün geliştirilmesiyle kırılabilir.

Orhan Gazi Ertekin "*Maraş Katliamı da tam bu ikisinin kesiştiği yerde gerçekleşmiştir. Bu da kaçınılmaz olarak soykırım tehdidini daimî kılar. Çünkü pogrom aynı zamanda zayıf toplumsal, kültürel ve sınıfsal grupların aralıksız ve farklı tarihsel anlarda sürekli saldırıya açık olması demektir. Kaldı ki Maraş Katliamı, özellikle Alevilerin ve Alevi Kürtlerin sırf kimliklerinden dolayı katledildikleri bir katliamdır ve bir soykırım olarak da değerlendirilebilir*" demektedir.

Devlet şiddetiyle toplumsal şiddetin kesiştiği yerin anlamını da bir sonraki soruya verdiği yanıtta anlatıyor.

"*Katliamı kim yaptı" sorusu da önemli. Ülkücülerin devlet desteğiyle gerçekleştirdiği ortada. Fakat siz, sanıkların önemli bir kesiminin orta yaşlı kadınlar olmasına dikkat çekiyorsunuz. Bunun verdiği mesaj nedir*" sorusuna verilen yanıt toplumsal şiddetin komşulardan geldiğini gösteriyor. Şiddet en yakınındakinden geliyor. Şiddetin cinsiyeti yok.

Orhan Gazi Ertekin soruyu yanıtlıyor. "*Maraş Katliamı'nda üçü çok yaşlı, 30 civarında orta yaşlı ama toplamda 60'a yakın kadın var. Sanıkların yaş ortalamaları ise 34. Bu sadece orta yaşlı kadınların değil, tüm sanıkların çok önemli bir kısmının orta yaş ve üzerinde olduğunu göstermekte. Yaşlı ve orta yaşlı kadınlar ise hemen tümüyle mahallelerdeki suç eylemleri ile ilgilidir. Merkezde neredeyse hiç yok. Bunun anlamı, yaşlı ve*

orta yaşlı kadınların suç eylemlerini hemen yanı başındaki komşularına yönelttikleri gerçeğini ortaya koymasıdır. Aynı durum yaşlı ve orta yaşlı erkekler için de geçerlidir."

Korkunç bir durum. Yeri geldiğinde evinizin anahtarını bıraktığınız, yeri geldiğinde çocuklarınızı emanet ettiğiniz komşularınız size yok etmeye çalışıyor.

Ertekin "*Bir başka önemli mesaj ise 'Allah için savaşa' gittiklerini söyleyen bu kimselerin, gerçekte büyük oranda 'talan' için şiddete başvurduklarıdır. Maraş Katliamı'nda 'iman' ile 'talan' iç içe geçmiştir ve hangisinin sahte olduğunu düşünmek gereksizdir. Çünkü her ikisini yan yana getiren, üst üste geçiren bir pratik oluşmuştur karşımızda*" demektedir.

İman ile talanın içiçe geçmesi de bir başka gerçekliğe işaret ediyor. *Orhan Gazi Ertekin*'in Maraş Katliamı'nı anlatığı bir kitabı yayımlanmış. Bu söyleşiyi okurken yayınevi bilgisini göremedim. Meraklısı bulur okur diyorum. (Yararlanılan Kaynak 22 Aralık tarihli Birgün Gazetesi)

Uğur Şahin, Orhan Gazi Ertekin ile söyleşmiş.

29 Aralık 2020

Atatürk'ü neden sevmiyorlar…

Bu sabah Ayşe geldi.

Ayşe evlere temizliğe gidiyor. Korona başladığından bu yana her eve gitmiyor. Sokağa çıkanların, otobüse binenlerin evini temizlemiyor. Bize de geliyor. Maskesini takıyor. Dikkatli yaşıyor.

O geldiğinde haberleri izliyorduk. *M. Kemal* adı geçince sordu. "*Berrin abla, Kürtler neden Atatürk'ü sevmiyor*" dedi.

Ben de "*onu bilmem ama bence İslamcıların çoğu sevmiyor*" dedim.

"*Aa … yok biz seviyoruz. Yalnız bizim bir amcamız var o sevmez. Biz de onun yanında sevdiğimizi söylemiyoruz. Sevmiyoruz diyoruz*" dedi.

M. Kemal'i sevmenin yasaklandığı ortamlar cehaletten besleniyor diyeceğim de bunu demek bile yetmiyor. Bu denli ağır bir kin yasaklarla sürdürülmeye çalışılıyor.

Ah ah… insan kendi için doğru olanı bilebilseydi. Kin ve nefretin kucağında soluk almayı insanlığına yakıştırabilir miydi.

10 Ocak 2021

Yeni yılın ilk yazısı…

Ben yazayım diyene dek on gün olmuş bile.

Bu yıl koronanın gölgesinde girdik yeni yıla.

Geçen yıl -2020'ye girerken- benim için güzel başlamamıştı. *C.G.* yoğun bakımdaydı. İçim kırıktı. Yalnızlığı keskin bir kesinlikle duyumsadım. Yalnızlığı kimsesizliği öğrenmiştim yaşamımın bir döneminde. İnsan unutuyor işte. O yalnızlığı bir daha yaşamayacağını sanıyor. Ne büyük yanılgı. Yaşamın gerçekleri düşlerle örtüşmüyor. Avutuyoruz kendimizi. Yalnızlığı yaratıcılığınla beslemeyi seçmemiş miydin sen kadın. Bırak şimdi anıların gölgesinde yaşamayı.

C.G.'ye dedim ki "*Bak bu yıl birlikteyiz. Hasta değiliz. Bu güzel değil mi*" "*Evet*" dedi *C.G*. Geçen yıl hastanede uyanınca hastabakıcı "*Yeni yıla girdik*" demiş. "*Bak ömrün uzadı artık bir yıl daha yaşaman garanti.*" *C.G*. o günü hüzünle anımsadı.

Yeni yılla birlikte yaşamımızda bir değişiklik olmadı. Yine koronanın gölgesindeyiz. Haftanın iki günü gidiyoruz *İnsancıl*'a. İnatla *İnsancıl*'ı yaşatma mücadelesi sürüyor. Şiirler, yazılar…

Bu arada iki bir yaş daha aldım iki gün önce. 64 yıl.

İçimde küçük bir kız çocuğu yaşıyor. Bu 64 yıl da nesi dedim güldüm kendi kendime.

Büyüklerin işlerine burnunu sokan küçük bir kız çocuğuyum ben. Bütün yapıp etmelerim küçük kızın düşlerini yaşanılır kılma çabasından başka bir şey değil. Bu umarsız

bir çaba. Bunu biliyorum. Bu acımasız dünya kolay değişmez. Kendine yabancılaşan insan birbirinin kuyusunu kazmayı sürdürür. Kapitalizmin çarklarında kendini öğütür. Daha çekilecek çok acı var. Hiç kuşkum yok.

George Sand'in *Gustave Flaubert*'e yazdığı bir mektubu anımsadım birden. *Sand Palaiseau*'daki evini *Alexandre Monceau* ile birlikte yaşamak için hazırlamıştır. Sevdiği 21 Ağustos 1865'te ölmüştür. 22 Kasım 1866'da yazdığı mektupta "*Küçük evimde işte yapayalnızım. Bahçıvan ailesiyle beraber bahçedeki kulübede oturuyor, evimiz köyün en son sayfiye evlerinden: hoş bir ıssızlığı var; tıpkı Normandiya'da imiş gibi kırlar korular elma ağaçları içerisinde. Ne bir vapur sesi, ne de zincir gürültüsü. Sadece, söğüt ağaçları arasında akan sessiz bir derecik… Sanki bakir bir ormandasınız gibi… (…) Ama gene de burada keder içindeyim. Şimdiye kadar benim için dinlenme ve eğlence yeri olan bu inzivayı, şimdi burada mum gibi sönen onca hayali yine burada yaşayan bu ölmüş insanla paylaşıyorum. (…) Ama ne yaparsın! Kederden zarar gelmez, bizi katılaşmaktan kurtarır.*"

Evet, acı keder bizi katılaşmaktan kurtarır. Kapitalizmin çarklarında soluk almaya çalışan ülkemizin yoksulları açlıkla, işsizlikle boğuşuyor. Bir de kovid geldi yaşantılarımıza. Bunca sorunu görüp de acılanmamak olanaksız. Bu dünya adil değil. Bu adaletsizliği görüyorsan şen şakrak yaşayamazsın. Kimi tıka basa yiyor. Kimi ekmek parasını hesaplıyor. Pazar tezgahından yerlere dökülenleri toplayanlar da insan.

(Yararlanılan Kaynak: *Gustave Flaubert-George Sand- Mektuplar*. Fransızca aslından çeviren: Bedia Kösemihal, Anahtar Kitaplar Yayınevi, Kasım 1992)

15 Ocak 2021

Nazım Hikmet 119 yaşında…

Bugün doğum günüydü.

Sabah haberlerinde bestelenmiş şiirlerini dinledik. İçlerinden biri *Karlı Kayın Ormanında* şiiriydi. *Melihat Gülses* ekibiyle birlikte gelmişti. Kızı da çello çalıyor. Sesi de güzelmiş. *Karlı Kayın Ormanında*'yı o söyledi. Adını anımsayamadım. Üzgünüm.

N. Hikmet'e ilişkin konuşmaları dinlerken bir yerde takıldım. Kimsenin yalan diyemeyeceği laf ola beri gele yorumlar işte. Memleketin yetiştirdiği büyük sanatçı dedi biri. İçim titredi. Kendi kendime yanıtladım. Yok hayır. Memleketi ona çok büyük eziyet etti. Onca acıya karşın dik duruşundan ödün vermedi. Memleketini oğlunu çok özledi ama yolundan milim sapmadı. Kendime bir kez daha sordum. *N. Hikmet*'in kavgası neydi diye. Kısa, az ve öz birkaç başlıkta yazmak isterim.

- İnsanın insanca yaşayabileceği bir dünya düşü. Bu düşün gerçekleşebilmesi için bütün yapıp ettikleriyle kavgaya katılıyor.

- Şiirdeki kavgası güzel dizeler yazmakla sınırlanamaz. O yaşadığı dünyayı düşlerindeki dünyayla buluşturarak yazar şiirlerini. Bütünlüklü bakar.

- Kavgasını şiiriyle verir.

N. Hikmet şiiriyle bu dünyayı söyleyebileceğini bilerek yola çıkmıştır. Bu dünyayı söyleyebilmek için öncelikle estetik bir kavga vermesi gerekiyordu. *N. Hikmet* de öyle yaptı. *Cevap 1, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nu taşlamak amacıyla yazılmıştır. Cevap 2, Ahmet Haşim'in İkdam gazetesindeki 5, 10 ve 11 Haziran 1929 tarihlerinde çıkan yazılarına karşılık yazılmıştır. Ahmet Haşim, Şairler, Gülünebilir, Bir Estetik Meselesi yazılarıyla N. Hikmet'in Putları Yıkıyoruz mücadelesine yanıt vermiştir. Şiir Resimli Ay dergisinin Eylül 1930 tarihli sayısında İmzasız Adam imzasıyla yayımlanmıştır. Cevap 3, N. Hikmet'in Putları Yıkıyoruz makalesinin ardından başlayan eski-yeni mücadelesi sürecinde yazılmıştır. Yakup Kadri ve Ahmet Haşim'in saldırılarının ardından o dönem milletvekili ve Türk Ocakları başkanı Hamdullah Suphi Tanrıöver de Türk Yurdu der-*

Nazım Hikmet

gisinde saldırıya geçmişti. Putlar Nasıl Yıkılır makalesiyle, İstanbul'da Türk Ocağı'nda üniversite gençlerini toplayarak bu gençlere "Nazım Hikmet ve arkadaşlarını tel'in ettirmek süretiyle hücuma geçmişti." Cevap 3 bu nedenle yazılmıştı. Şimdilik birkaç örnekle yetineyim. Estetik kavga vermek böyle zorlu süreçlerden geçmek anlamına geliyor ülkemizde. Yalnız sözle saldırmak yetmedi. Hapisaneye tıkıldı. Böylece susturulmak istendi. Önümüzde *Nazım Hikmet* örneği varken süslü dizelerle avunamayız. Dünyayı söyleyecek bir dil gerek bize. *Nazım Hikmet* cesur bir şairdi. Yürekliydi. İnsanı seviyordu. Şiirinin coşkun gücü insanlığından kaynaklanıyor. (Yararlanılan Kaynak: Nazım Hikmet, J*akond ile Si-ya-u / Varan 3 / 1+1 =1 / Gece Gelen Telgraf / Portreler,* Cem Yayınevi, Üçüncü Basım, 1978.)

19 Ocak 2021

Shere Hite

1942 doğumlu. *Amerika*'da *Missouri*'de doğmuş.

Klasik müzik bestecisi olmak istiyor. Okula başvurduğunda sormuşlar. "*Sen hiç büyük bir kadın besteci gördün mü.*"

Aşağılayıcı, incitici bir yaklaşım. Cinsiyetçi bakış.

Bir kadın için tarih okumak daha uygundu. O da öyle yapıyor. Önce *Florida Üniversitesi*. Sonra lisansüstü eğitim için *Colombia Üniversitesi*.

Bu arada tatsız bir olay daha yaşıyor. *Colombia Üniversite*'sindeyken *Olivetti* daktilo makinesinin tanıtım flminde poz vermiş. İlanın amacı daktilonun kızlara iş olanağı yarattığını anlatmaktı. *Playboy* dergisi reklamı şu alt yazıyla yayımlamış. "*Daktilo o kadar akıllı ki onun akıllı olması gerekmiyor.*"

Shere Hite bir kez daha aşağılanmıştı. Bu aşağılanma onun feminist harekete katılmasına yol açtı. *Colombia Üniversite*si "*Yaptığı işler okulumuzun ahlaki normları ile uyuşmamaktadır*" diyerek okuldan attı. Üzerinde çalıştığı konu kadın cinselliğiydi.

Shere Hite için zor bir dönemdi. *Playboy* dergisinin tutumunun aksine bir eğitim dergisi ona kapılarını açar. *Quaker* adlı dergide kadınlara sorulmak üzere 58 soruluk bir anket hazırladı. Bu anketin sonuçları 1972 yılında yayınlanır. *Hite Raporu. Kadın Cinselliği Üzerine Ulusal Araştırma.*

Shere Hite

Ankete verilen yanıtlar erkekler dünyasında şoka neden olur. "*Dokunduğu kadını kendinden geçiren*" güçlü erkek imajı sarsıntı geçiriyor. Kadınların yüzde sekseni "*Tatmin olmak için bir erkeğe ihtiyacı olmadığını söylüyordu.*"

Kitap yayımlandıktan sonra hem akademik çevrelerde hem popüler yayın organlarında yerden yere vuruldu. Ölüm tehditleriyle karşılaştı. *Alman* vatandaşlığına geçmek zorunda kaldı. 9 Eylül 2020'de *Londra*'nın *Tottenham* bölgesindeki evinde yaşamı sona erdi.

Shere Hite ülkesinden uzakta yaşamak zorunda bırakılan bir kadındı. Maço erkek kültürünün ezemediği için eziyet ettiği kadınlardandı o. Egemen erkek kültürüyle çok sert karşılaşmıştı. Kadın cinselliğini konuşabilme cesareti ona pahalıya ödetilmişti.

(Yararlanılan Kaynak
Hürriyet Gazetesi, 3 Ocak 2021 tarihli Ertuğrul Özkök yazısı.)

22 Ocak 2021

"*Büyük Kadın Sanatçılar*"

Akbank Sanat'ın yeni yıl armağanı. *İtalya*'da 1500 adet *Türkçe*, 500 adet *İngilizce* basılmış kitap.

İçinde hiç Türk kadın sanatçı yok. Yalnızca *Fahrelnisa Zeid* var. O da *Türkiye* doğumlu, ailesi *Türk*. *Zeid* soyadı *Iraklı* biriyle evliliğinden kaynaklanıyor. Ömrünü yurtdışında geçirmiş. Yani onun adını bu kitaba almak kolay. Yurtdışında biliniyor.

Yazgülü Aldoğan anlatıyor.

Hasan Bülent Kahraman kitabın önsözünü yazmış. "*Özetlersek HBK diyor ki sanat tarihi içinde adı anılan tüm sanatçılar erkek ve çok büyük kısmı figüratif bir tuval resmi etrafında çalışırken kadın sanatçılar buna arkalarını dönmekle kalmamış, mekânı, tekniği, malzemeyi çok daha farklı yöntemlerle birleştirerek yerleşik kurumları, kimlikleri, koşulları ve kuramları sorgulayan derinlikli*

yapıtlar üretmişler. Ve tam da bu nedenle sanat dünyasından (o buna kanon diyor) dışlanmış, geriye itilmişler. Büyük sanatçı unvanı sadece erkek sanatçılara verilmiş. Bu kitapta ise "Unutturulmuş Kadınlar" yer almakta, çünkü onlar aynı zamanda sadece sanatçı değil, dönüştürücüdür."

Görünüşte ne güzel sözler. Öyle değil mi. Okuyunca kadınlara hak veren eşitlikçi bir yaklaşım izlenimi uyanıyor. Gerçeklik öyle değil ama.

Kitapta hiç *Türk* sanatçı yok. Bu durumu nasıl açıklayacağız. Günümüzde kadınlara eşitlikçi davranılmadığı söylenecekse *Büyük Kadın Sanatçılar* başlığıyla yayımlanan kitabın kapağında kadının üstü çizilmemeliydi. Bu haksız tutumu sürdürerek kadınlara destek olunamaz.

(Yararlanılan Kaynak
Cumhuriyet Gazetesi, 6 Ocak 2021 tarihli Yazgülü Aldoğan'ın "*Kadın Sanatçılarımız Büyük Değil mi*" başlıklı yazısı.)

23 Ocak 2021

Yazgülü Aldoğan bir soru sordu…

Kadın Sanatçılarımız Büyük Değil mi başlığıyla yayımlanan yazısıyla soru sormuştu *Yazgülü Aldoğan*.

Hasan Bülent Kahraman'a *Akbank* aracılığıyla sorular sormuşlar. Sorular ona ulaşmadığı için yanıt gelmemiş. Sonra ondan bu tartışmaya katılmak isteyen yazısı gelmiş.

Yazıyı anlamak isteyerek okudum. Doğrusunu isterseniz önsöze bakarak daha derinlikli bir açıklama beklerdim. Kibirli bir dille karşılaştım. İşte tam da söylediğimiz bu. Bu kibirli dil kadını savunamaz.

Kendi yazısından iki örnekle anlatmak isterim. "*Yapısalcılık sonrası anlayışın bilince getirdiği tanımla söyleyelim. Kadının bizatihi varlığı bir muhalefetin bir sökümün göstergesidir. Kadınların yaptığı sanatın iç dinamikleri onları öncü konumuna yükseltir. Tartışılan kitap tam da bunu söylüyor. Eleştirenler ne söylediklerini ayağa kalkıp kendileri yanıtlasın.*" diyor. Hiç eleştirilmek istemiyor. Hep onaylanmak ister bu kibirli dille yazan bir erkek yazar.

İkinci örnek şu. "*Hakkımda söylenenleri ise cevap verecek önem ve değerde bulmuyorum*" diyor. Ne denmiş ki ona. Bu denli abartacak ne var. Kendisine sorulan soruya yanıt vermiyor. O soruyu bir kez daha soralım. *Yazgülü Aldoğan*'ın yazısından alıntılayarak sorayım. "*Kadın sanatçıları duyurmak, onlara değer vermek için tasarlanmış ve hazırlanmış bir kitabın tasarımında kapaktaki KADIN kelimesinin üstü niye çizili? Seçilmiş olan kadın sanatçılar, devrimci ve dönüştürücü olabilir, ama nedense hepsi gelişmiş zengin Avrupa ülkelerinden ve Amerika'dan. Başka ülkelerden çıkmıyor mu devrimci? Ve tabii asıl soru, Akbank Genel Müdürü Hakan Binbaşgil'in de tanıtımında yazdığı gibi sanatın 500 yıllık yolculuğuna eşlik eden hiç mi "büyük Türk kadın sanatçı" yok.*"

E…. kolay değil bu sorulara yanıt vermek. Kibir daha kolay.

(Yararlanılan Kaynak
- Cumhuriyet Gazetesi, 6 Ocak 2021 tarihli Yazgülü Aldoğan'ın "*Kadın Sanatçılarımız Büyük Değil mi*" başlıklı yazısı.
- Cumhuriyet Gazetesi, 12 Ocak 2021 tarihli Hasan Bülent Kahraman'ın "*Popülist kültür anlayışıyla patolojik linç*" başlıklı yazısı.)

Yıldız Güncesi

Sayıl Cengiz GÜNDOĞDU*

24 Aralık Perşembe

Kazancı Bedih'i dinliyorum. Türkü şöyle

Nemrudun kızı yandırdı bizi
Çarptı sillesini felek misali
Sil yazımızı kurtar bizi
Çarptı sillesini felek misali

Ocağım söndü nasıl beladır
Bıraktı gitti bu ne devrandır
Dünya gözümde kerbeladır
Allah'tan bulasın

Aşk, güçlü bir biçimde dillendiriliyor bu türküde. "*Allah'tan bulasın*" derken gülüyorum ben. Güçlü bir aşk görüyorum bu türküde.

Kazancı Bedih'in yanık, derinlerden gelen sesi, türküye güzellik katıyor.

Bu türküde ayrıca insanımızın tinsel varsıllığını görüyorum. İnsanımızın bu varsıllığı beni sevindiriyor. İnsana güvenimi pekiştiriyor.

Nedir bu güven.

Doğru bir eğitimle bizim insanımız evrensel güzellikler yaratır. Bizim insanımız aşkına Tanrı'yı kanıt gösterir. Bundan hiç çekinmez. Bunun yanısıra sevgisini doğayla eş tutar. Güneştir sevgilisi… aydır sevgilisi…

Yalvarır… dil döker sevgilisine "*Şu dağlarda kar olsaydım*" der.

**Cengiz Gündoğdu* adı-soyadı birçok kişiye verilmiş, dolayısıyla Cengiz Gündoğdular karışıklık yaratıyor. Bu karışıklığı önlemek için ben, ilk adımı da kullanmaya karar verdim.

Sayıl Cengiz Gündoğdu.

25 Aralık Cuma

Birkaç gün sonra bitecek 2020… Geçen yıl bugünlerde ağır sayrıydım. Doğrusu, sayrılığımın nedenini bugün bile bilmiyorum. Anımsadığım bir sayrılarevinde çok kişinin yattığı bir koğuştaydım. Yemek yerine çorba veriliyordu. Saatim alınmıştı. Koğuşta saat yoktu. Su bile vermiyorlardı. O koğuşta her gün birkaç kişi ölüyordu… Yeni yıla orda girdim. Hastabakıcı "*Eski yılı atlattın. Bir yıl yaşarsın*" demişti.

Koğuştan kaçmayı düşünüyordum. Ama pencere bile yoktu. Bir sabah doktorlara "*Ben iyileştim, çıkarın beni burdan*" dedim. Ben olumsuz bir tepkiyle karşılandığımı sanmıştım. Ama ben hazırlanmıştım kaçmaya. Doktorların girdiği kapıdan kaçacaktım. Ama doktorların tavrı şaşırttı beni. Hepsi gelerek "*Ya öyle mi, çok güzel, hemen çıkaralım seni*" dedi biri. Biri de "*Sahibin kim*" dedi. "*Ben maymunmuyum ki sahibim olacak…*" dedim. Çok güldüler. Beni sayrılarevine yatıranı soruyorlarmış. "*Kim olacak, Berrin Taş*" dedim. Doktorun biri "*Berrin Taş neyin olur*"-dedi. "*Sevdiğim kadın, sevgilim*" dedim.

Hemen tek kişilik bir odaya aldılar beni. Orda *Berrin Taş*'ı bekledim.

Dikkat ettim. O koğuşta uykuda geliyordu ölüm. Hepimizin başucunda ölüm. Uyudun mu canını alıyordu. Ben uyumamak için zorluyordum kendimi. Gözlerim kapanırken "*Sıra bana geldi*" diyordum…

2020'ye böyle girmiştim.

26 Aralık Cumartesi

Atölye'nin 21 yılı kutlanacak bugün. *Atölye*'nin amacı neydi. Tek kelimeyle söylersem, aydınlanma… *Atölye* benim için genellikle hep üzüntü olmuştur. *Atölye*'den ayrılan, bizimle ilişkisini kesen her kişi için üzüldüm. Günlük değildi üzüntüm hiç bitmeyen üzüntü bu. Bugün bile o kişiler… ayrılanlar aklıma düştükçe üzülüyorum.

Üzüntüm kişisel değil. Hani sevdiğin biri ölür ya da ayrılır da üzülürsün ya, benim üzüntüm böyle değil. Söz gelişi annem öldüğünde çok üzülmüştüm. Ama bu üzüntü zamanla eridi gitti. *Atölye*'den ayrılanların bende bıraktığı üzüntü böyle değil. Zaman eritmiyor bu üzüntümü. Neden böyle bu. Üzüntüm kişisel değil de ondan. Ben *Türkiye* için üzülüyorum. *Atölye*'den ayrılmış bir kişi Türkiye için eksikliktir. Şu anlamda birçok tatsızlıklar oluyor *Türkiye*'de. Bilmem nerenin imamı kalkıp "*Şu kişiyi camiye sokmayın*" diyor, diyebiliyor.

Cami, bir imamın evi mi.

İmam bu gücü nerden alıyor.

İmam bu gücü, küçük burjuva bilincini kırmamış kişilerden alıyor. *İnsancıl* Atölyesini bırakıp gidenlerin hepsi, küçük burjuva bilincini aşamamış kişilerdir. *İnsancıl* Atölyesinin aydınlanma hareketini yarım bırakan, bu hareketten kaçan kişiler yüzünden aydınlanma *Türkiye*'de kök salmadı.

Üzüntümün kökeni… nedeni budur. Bunun anlaşılıp anlaşılmamasıyla kesinlikle ilgilenmiyorum. Bu benim karakterimdir. Karakterimin temeli bu ülke insanının aydınlanmasıdır. Nerde…. ne biçimde olursa olsun, bu ötelenirse ben orda acı çekerim, üzüntü duyarım.

Olağanüstü sıkıntılara katlandıysam bunun nedeni karakterimdir. "*Sağlık mı, İnsancıl mı*" diyen doktora, milim düşünmeden "*İnsancıl*" dediysem, bu karakterimdir.

Rönesansı başlatamadım, üzüntüm bunadır. Yine de *Berrin Taş*'la birlikte bir avuç insanla kavgayı sürdürüyoruz.

Kavgamızı sürdürdüğümüz bu bir avuç insan kimdi, tek tek saptadım bunu.

Kavgayı sürdüren bu bir avuç insanı, tarihin onurlu yapraklarına yazdıracağım. İnsanlık, tarihsel süreç içinde bu bir avuç insanı unutmayacak. Bu bir avuç insanın çocukları, torunları bu insanlarla övünecek, onlarla onur duyacaktır.

İnsanlık kendine katkı yapanları unutmaz.

İnsancıl'dan *Atölye*'den ayrılanlarla tarih ilgilenmeyecek. Toz toprak olup elenecekler.

Atölye'de şu kitaplar okunuyor;

- *Hegel-Felsefe Tarihi*
- *Bedrettin Cömert-Eleştiriye Beş Kala*
- *Asım Bezirci- Sosyalizme Doğru*
- *Eckermann-Goethe İle Konuşmalar*
- *Boccaccio-Decameron*
- *Serpil Çakır-Osmanlı Kadın Hareketi*
- *Shakespeare*
- *Fransa İhtilal Tarihi*
- *Zafer Toprak-Atatürk*
- *Lenin-Materyalizm ve Ampiryokritisizm*

27 Aralık Pazar

Dün gece *Atölye*'nin 21 yılını kutladık. Güzel oldu.

Hüseyin Şahin, benle ilgili şu olayı anlattı.

Seminerde felsefeyi anlatıyordum. Kalabalıktı. Birden yer sarsıntısı başladı. Dinleyenler hızla ayağa kalktılar. Kapıya doğru yürüyecekler. Ben, sağ elimi kaldırıp;

- Durun. Felsefe size ölmeyi öğretir.

Herkes olduğu yerde kaldı. Böylece olabilecek kargaşayı… en az on kişinin ölümünü engelledim.

Benim bu devinimim sonradan çok konuşuldu. Dilden dile çok cesur insan olduğum söylendi. Oysa yer sarsıntısında ben de

korkmuştum. Ama soğukkanlı davrandım, kargaşayı önledim.

Felsefe, insana ölmeyi öğretir sözünü bilerek söyledim. Yaşam sürecimizde ister istemez ölüm de vardır. Yaşam sürecinin içinde olduğu için ölümden korkmamak gerekir.

Felsefe yaşamı öğretirken ölümü de öğretir. Ölüm, kalanlar için bir tatsızlık yoktur. Ölen öldüğünü bilmez. Hele bir de uykuda gelirse ölüm.

Felsefenin öğretici yanıdır bu. Yaşamı doğru kavrayış, ama ölümle birlikte.

28 Aralık Pazartesi

Yeniden *Huzur*'u okuyorum. (Ahmet Hamdi Tanpınar, *Huzur,* Dergah Yayınları, İstanbul 2018)

Tanpınar, tırıl bir yazar değil, güçlü bir yazar.

Tanpınar Hakkında Birkaç Söz yazan *Mehmet Kaplan* şöyle der "*Batı edebiyatından Paul Valery ile Marcel Proust'u kendisine üstat olarak seçmiştir. Bu yazarlar edebiyatta güzellik ve mükemmeliyete ön planda yer verirler. Ahmet Haşim ile Yahya Kemal, Türkiye'de; Paul Valery ile Marcel Proust Fransa'da edebiyatın politik ve sosyal gayelerin emrinde bir propaganda vasıtası olmasına karşı çıkmışlardır.*"

Huzur böyle bir roman değildir. *Huzur*, propogandayı, politikayı içeren yazınsal bir romandır. Peki nedir bu politika, ya da ideoloji. *Cem Çomunoğlu*, bu ideolojiyi şöyle açıklar "*Ahmet Hamdi Tanpınar'ın bu romanı Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulma aşamalarında Osmanlı'nın yıkıntıları üzerinde yükseliş sırasında yaşanan Doğu-Batı çekişmesini konu alır. Yazara göre yeni Cumhuriyet bu iki uygarlık arasında kalmış, debelenmektedir. Bu çatışkılar Mümtaz karateri aracılığıyla romanda sunulur.*" (Cem Çomunoğlu, *Huzur, Romanda Estetik Kalkışma 2*, İnsancıl, İstanbul 2016)

Mümtaz Osmanlı kültürünü benimsemiştir. Yıl 1937'dir. Ama hiçbir Cumhuriyet dönemi şairi, yazarı gelmez aklına Mümtaz'ın. Hep Osmanlı'yı anımsar, hep Osmanlı'yı yaşar.

Ahmet Hamdi kimi betimlemelerde Osmanlı'yı bile yeterli bulmaz, Abbasilere kadar gider, şöyle "*Mümtaz, ömrünü ve hayatını ona (Nuran'a SCG) hediye ettikçe o (Nuran SCG) tıpkı eski ve cömert Abbasi halifeleri gibi hepsini kabul ediyor ve sonra yine ona iade ediyordu.*" (y. 153)

Nuran, kalıtımın etkisiyle aşık olacak, ancak sonra mutsuz olacaktır… Kalıtım dendi ya, *Zola*'yı anımsadım ben.

Suat, Mümtaz'a karşı çıkar, onu eleştirir. Ama Suat'ın geleceği yoktur.

Nuran'a göre "*Debussy'yi Wagner'i sevmek ve Mahur Beste'yi yaşamak, bu bizim talihimiz*" der.

Debussy, *Wagner*, *Mahur Beste* ideolojinin romanı yırttığı yer. (y. 149)

30 Aralık Çarşamba

Huzur romanında Nuran, Mümtaz'a sorar "*Niçin bu kadar eskiye bağlıyız.*" Mümtaz "*İster istemez onların bir parçasıyız*" (y. 181) der, daha sonra şunları ekler "*… Ben bir çöküşün esteti değilim.*"

Ahmet Hamdi Tanpınar, Mümtaz eliyle kendini aklar… Mümtaz, sevgilisini, türbelere, müzelere götürür, bunlardan estetik haz alır. Şiir dendi mi de divan şiirinin ötesine geçemez.

Aslında bu tam bir çöküş estetiğidir.

Yaşadığı çağı… dönemi değerlendiremez *Ahmet Hamdi*. Çöken bir dünyanın insanını yaşatmaya çalışır *Huzur* romanında.

Estetik, Marksist dünya görüşünün içinden çıkarsa ilerici bir nitelik kazanır, değilse geri bir estetiğin çemberinde kalır. Çıkış yolunu müzelerde, türbelerde arar.

Mümtaz'ın, Nuran'a aşkı da hiç inandırıcı değil. Böyle bir adam aşık olamaz.

Estetiği yüzyıl geride olan bir erkek, Nuran'a aslında "*kötü kadın*" diye bakar. Sevgilisine şu şiirle, böyle eski bir dille seslenir Mümtaz "*Ettik o kadar ref-i taayyünki Neşati /Ayine-i pür tab-ı mücellada nihanıali* " Sev-

gilisine böyle dillenen Mümtaz'ın aşkı boş sözler olarak kalıyor. O aşk bana hiç inandırıcı gelmedi. O aşktan hiç etkilenmedim.

Mümtaz kendisine ezberlettirilen düzmece bir insana dönüşmüş.

YIL 2021

2 Ocak Cumartesi

Dilek Türkan-Derya Türkan ikilisini dinliyorum. "*Bizi müzik birleştirdi*" diyor *Dilek Türkan*.

Şimdi *Dilek Türkan* söylüyor, "*Ruhumda neşe / Hayale daldım*" Tam bana göre… "*ruhumda neşe*" olmasa bile hayale dalmak benim işim…

Hep hayallerle gerçeklerin çatışmasıyla yaşadım ben. Bir yanda düşler, bir yanda gerçekler yaşamımın odak noktası oldu… Hep böyle yaşadım…

İnsancıl… *İnsancıl Atölyesi* yirmi yaşımın düşleriydi. Her düşüm *İnsancıl* gibi gerçekleşmedi. Bu, şu anlama gelir. Çok düş kırıklığı yaşadım. Çok şey beklediğim insanlardan büyük ihanetlere uğradım. Yine de suçlamadım o insanları. Sorumlu bendim… benim bitmez tükenmez düşlerimdi… avutamadım kendimi. Onulmaz üzüntüler yaşadım.

Üçlü bir çizgide yaşadım. Düşler… gerçekler… üzüntüler. Çok yaşadım bunu. Sonra şuna karar verdim. Son kalleşlikten sonra kimse üstüne düş kurmamaya karar verdim. Kişilerle ilgili düşüm yok. Kendim üstüne kuruyorum düşlerimi. Kendimi aldatacak değilim.

Milli Piyango bileti almadım. Almışım da büyük paralar çıkmış düşleri kuruyorum. Kimlerin yapıtı basılacak onlar bile belli. İlk başlarda olduğu gibi *İnsancıl* bütün Türkiye'de dağıtılacak.

Düş kurmam için özel zaman gerekmez. Yolda yürürken bile düş kurarım. Bu yüzden bir kez direğe çarpmıştım.

Roman okurken de düş kurarım. Mümtaz, Nuran'ı tiyatroya, sinemaya götürecek diye düş kuruyorum.

Mümtaz, Nuran'ı camilere, türbelere götürüyor. Buna bir diyeceğim yok. Ama bekliyorum, Nuran'ı tiyatroya, sinemaya götürsün.

Bakalım n'apacak Mümtaz. Beni düş kırıklığına uğratacak mı.

Karlı bir dağın yamacında bir kulübe… lapa lapa yağan kar… Dumanla birlikte yürüyorum dağlara doğru…

İşte bir düş… *Aristoteles*'i düşlüyorum. O dönemde yaşayabilseydim… *Berrin Taş* için bir senfoni yazabilseydim.

Sonra bir bisikletim olsaydı, *Berrin Taş*'la dünya turuna çıkabilseydim.

Düşler bitmez. Yağmurlar yağar. Ben sırılsıklam dolaşırım yağmurda.

3 Ocak Pazar

Birgün Pazar'da şöyle diyor *Oğuzhan Müftüoğlu* "*Bugün Türkiye siyasetinin temel sorunu mevcut muhalefet blokunun solunda yeterince güçlü devrimci bir muhalefetin bulunamayışıdır. Gerçekçi olalım, mevcut halimizle biz de düzen partilerini zorlayacak, baskı kurabilecek bir durumda değiliz. Bu durum ülke siyasetinin zeminini sağa kaydırmakta.*"

Oğuzhan Müftüoğlu doğruları söylüyor. Sol bir türlü güçlü bir biçimde örgütlenemedi. Bu durumda her alanda özellikle yazınsal alanda burjuva değer yargıları egemen. Bu egemenlik büyük bir kitleyi sağla ilişkilendiriyor. Bu, halkın bilinçlenmesini engelliyor.

Bugün bu noktadayız.

4 Ocak Pazartesi

Berrin Taş'ın kızkardeşi saygıdeğer *Handan Hanım,* geçende telefonda-görüntülü "*Ablacığım, ne zaman kavuşacağız, ne zaman kucaklaşacağız*" diye iki gözü iki çeşme… *Handan Hanım*'ın özlem yüklü gözyaşları yüreğimi dağladı.

Salgın hepimizi kırdı geçirdi. 77 yıllık yaşamımda birçok tatsızlıklar gördüm ama böylesini görmedim. Değil kucaklaşmak, tokalaşmak bile dokuncalı.

Perşembe'den beri evlerde tutulduk. Bugün *İnsancıl*'a geldik… Odamda yalnızım.

Handan Hanım'ın gözyaşları tekil değil. Bugün bütün dünyada milyonlarca insan özlemli gözyaşlarıyla yaşıyor, belli etmeseler bile. Hele bir kadının derin bir özlemle ağlayışından daha vurucu ne olabilir.

Sonradan düşündüm *Handan Hanım*'ın ağlayışı… gözyaşları… hıçkırıkları, niye bana bu kadar dokundu, dedim. Cellatlara kerpetenle götürülür…. sürüklenir gibi günler yaşadım ben. O günlerde sıktım dişimi… tuttum kendimi.

Handan Hanım'ın gözyaşlarında o günkü kendimi görür gibi oldum. Ağlıyordu, cellatlara karşı… kalleşlere doğru. O gözyaşlarında ayrıca ablasına… Berrin Hanım'a damıtılmış sevgiyi gördüm.

Handan Hanım bilmez ben gözyaşların dökülmediği kaskatı kavgalardan çıktım geldim. Ben katıksız ağlayışları özlemiş bir insanımdır. Ağır bir sayrılık geçiriyordum. Ölüm bir yanda doktorlar bir yanda uğraşıyorlardı. Annem bir köşede ağlıyordu…

Handan Hanım'ın gözyaşları bunları düşündürdü bana.

7 Ocak Perşembe

Huzur'u bitirdim. Mümtaz'la Nuran'ın aşkı bitiverdi. Nuran kocasına döndü… *Ahmet Hamdi* bir türlü aşık edemedi Nuran'la Mümtaz'ı.

Yazar, Nuran'ı da, Mümtaz'ı da canlı kılamadı. Kağıt üstünde kaldı her şey.

Yazarın bu romandaki başarısızlığı estetiğinden kaynaklanıyor.

Bu romandaki kişiler 1930'larda yaşıyorlar. Devrimler çağında. Ama yazar kişilerin zamanını yaşatmıyor. Yaşadıkları döneme ilişkin tek bir ipucu yok. Romandaki karakterler, Suat dışında geçmişin özlemiyle yaşıyorlar.

8 Ocak Cuma

Berrin Taş'ın doğum günü.

Olağanüstü güzel, olağanüstü incelikli, olağanüstü sorumlu bir kadın.

32 yıldır birlikteyiz. İncelikliği bir davranış biçimi değil, karakteri böyle. En zorlu tartışmalarımızda bile bir tek dakika kabalaştığını görmedim.

Sorumluluğu yüzde yüz… 32 yılda hiçbir gerekçeyle *İnsancıl*'ı aksatmadı.

Ailesindeki bir aksaklık yüzünden *İnsancıl*'daki görevini yerine getiremeyenleri gördükte, *Berrin Taş*'a rastlamakla "*Çok iyi*

oldu" diyorum. Çünkü sudan nedenlerle *İnsancıl*'ı aksatan biriyle bir adım atamazdım.

Beni en fazla kızdıran şey üstlendiği işi ne pahasına olursa olsun bitirmeyendir.

Berrin Taş kan kusarken bile *İnsancıl*'daydı.

Bir gün odasında oturuyordum *İnsancıl*'da. Telefon geldi. *İnsancıl'*dan kaynaklanan bir borç için evini icra edecekmiş, bunu haber veriyorlar. *Berrin Taş*, hiç unutmam şöyle yanıtladı "*Ben şu anda şiir yazıyorum. Rica ediyorum beni rahatsız etmeyin*" dedi telefonu kapadı. Ben şaşkınlıktan donakaldım.

Berrin Taş öncesi ben yazın dünyasına küsmüştüm. Çekip gidecektim bir köye. "*Sağ sol ne varsa cehennemin dibine demiştim.*"

Kimileri şöyle dediler. "*Ne yapıyorsun Cengiz Hoca. Toplumda genel bir yılgınlık var. Faşizm aldı süpürdü güzel olan ne varsa… edebiyatı bırakamazsın.*"

Varlık dergisine gidip gelen sessiz bir kadın vardı. *Berrin Taş*. Maddi açıdan dergiyi desteklermiş. "*Eh*" dedim "*Gelsin bakalım, görüşelim*".

O günü hiç unutmam.

"*Bir dergi çıkarmakla başınıza neler geleceğini biliyor musunuz*" dedim. "*Biliyorum*" dedi.

Gündoğdu dergi çıkarıyor haberi *Babıali*'de hızla yayıldı… Toplantılar başladığında kırk kişiydik…

İnsancıl öyküsü böyle başladı işte.

Sonra *Berrin Taş*, *İnsancıl*'la yaşadı… *İnsancıl*'la büyüdü…

10 Ocak Pazar

Yağmurlu bir Pazar… güzel bir Pazar. Ben yelle uğuldayan… pencereleri kamçılayan yağmurları severim. Eskiden böyle günlerde giyinir, coşkun bir sevinçle sokağa çıkardım.

Uğuldayan yel beni düşürecek gibi olursa gülümserdim. Uğuldayan yel… yüzümü kamçılayan yağmur görkemli düşlere götürürdü beni.

Düş kurmak için uğultulu yelleri… öfkeli yağmurları beklerdim.

Bugünkü yağmur pek sessiz… pek uysal. Bana göre değil bu havalar. Olsun bir yağmur var ya… çıkıp dolaşmasam da yine de kırık dökük düşler kurabilirim.

Şunu anladım. Ben düşsüz yaşayamam. Hemen hemen hepsi… belki hepsi değilse bile çoğu… yağmurlara kapılıp sular gibi akıp gitmişse…

Anam "*Oğulcuğum*" dedi "*Nedir bu düşler böyle… Korkarım bir gün sipsivri kalacaksın*" derdi… "*Eee, ana*" derdim "*Yıldızlarla düş kurmayı sen öğretmedin mi bana.*"

Ben böyle dedikte susar… düşlere dalardı. Sonra bana "*Hadi*" derdi "*Yıldız düşü kuralım…*" Bütün yıldızlar bizimdi…

Bugün… bu yağmurlu günde *Murat Karahan Limak Filarmoni* eşliğinde o güzel türküyü söylüyor. Bu türkü aşkı en ince, en güzel bir dille anlatıyor… olağanüstü görkemli düşleri tetikliyor. "*Divane aşık gibi çıkar dolanırım yollarda / Kız senin sebebüne kaldım İstanbullarda…*"

Bu türkünün en ince noktası "*Sen yağmur ol ben bulut / Maçka'da buluşalım*"

Hiçbir söz bir aşkı böyle inceliklerle anlatamaz.

Her zaman inanmışımdır, her zaman söylemişimdir. Bizim halkımızın estetiğini "*yapay sanatlılar"* bozdu.

Hele şu türkü "*Bahçada yeşil çınar / Boyu boyuna uyar/ Ben seni gizli sevdim / Bilmedim alem duyar.*"

13 Ocak Çarşamba

Bir tarihte yazmıştım… *Kemal Özer*, *Demirtaş Ceyhun*, *Güngör Gençay*, *Ruşen Hakkı*… bu insanların yokluklarının acısı, bütün yaşamımı kuşatan sıradağlar benzeri bir acıdır.

Kimseyi rahatsız etmeden… kimseye açık etmeden ben, bu acıları yaşarım. Doğanın da acımasız olduğunu düşünürüm. Bu insanlar bir on yıl daha yaşasalardı n'olurdu…

Bu zincire şimdi bir acıd aha eklendi. *Emin Karaca*.

Ne söylesem boş… ödün vermeden yaşadı. Şimdi anılar kaldı.

Emin Karaca'nın yaşamı sistemle savaşımla geçti. Bu yüzden yargılandı. Ayrıca değerli ürünler verdi. Sözgelimi, *Eski Tüfeklerin Sonbaharı*, *Nazım Hikmet'in Aşkları, Sevdalınız Komünisttir* yapıtlarının bir bölümü.

15 Ocak Cuma

Sabah bir baktım pencerede bir martı. Ben o sıra ölümü düşünüyordum… beni bırakıp gidenleri… Önce *Günay Akarsu*'yla başladı gitmeler… görkemli bir dostluğumuz vardı *Günay Akarsu*'yla… "*Bundan böyle hiçkimseyle dost olmam*" demişti. "*Ama sizle dost oldum*" dedi.

Gidiverdi… nasıl kötü günlerdi… ondan sonra durduramadım gitmeleri…

Dost bırakmadı ölüm, hepsini alıp götürdü.

Sabah öyle oturmuştum ölüm nasıl bir şey, onu düşünüyordum. *Günay Akarsu*… pırıl pırıl bilinç… bilgi dolu bir beyin… saniyede siliniyor… Niye ben ölemedim… ölen dostlarımın acısı için mi ölmedim ben.

Tıpatıp bunu düşünüyordum. Birden bir ses duydum pencerede. Baktım. Bir martı… göz göze geldik. Uzak denizlerden mi gelmişti… oralardan selam mı getirmişti bana… tutup onu sevmek istedim. Güzel gözlerinden öpmek istedim. Biliyorum, kıpırdasam uçup giderdi. Ak kanatlarıyla şöyle bir silkindi… ölüm düşüncesini ak kanatlarıyla sıyırdı, aydınlığa götürdü beni…

Ben kıpırdayınca uçtu… bir koşup pencereye vardım. Belki buralı değildi o martı. Uzak yollardan gelmişti, pencerede dinlenmişti… şimdi gidiyordu. Baktım ardından özlemle. Çok uzaklardaydı… sonra yitip gitti.

Dilek Türkan'ı dinliyorum. *Mazi Kalbimde Bir Yaradır.*

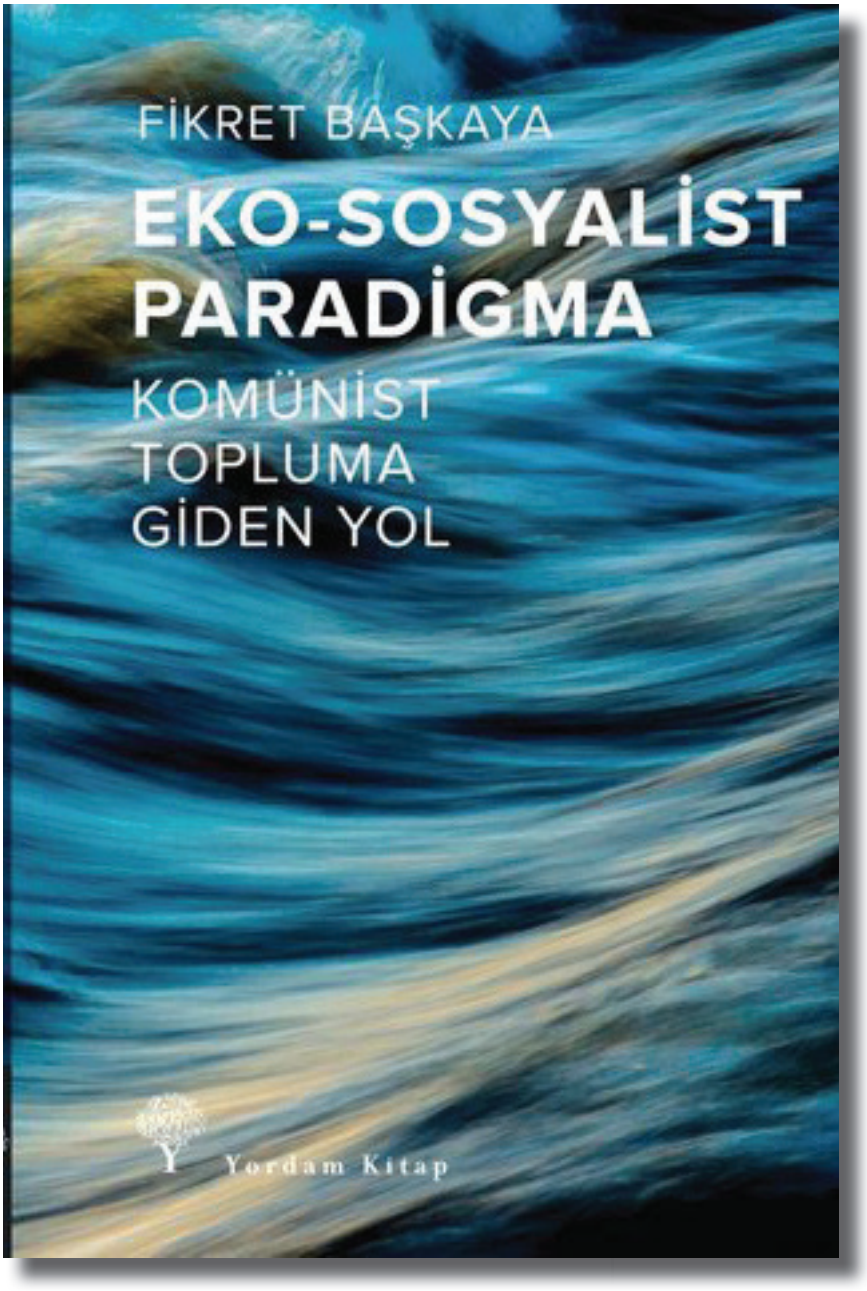

18 Ocak Pazartesi

Fikret Başkaya'nın yeni yapıtı. *Eko-Sosyalist Paradigma. Komünist Topluma Giden Yol* (Yordam Kitap, İstanbul 2020)

"*Artık bir sermaye uygarlığı olan kapitalizmin insanlara teklif edeceği bir şey yok. Her seferinde insani ve toplumsal sorunları azdırıyor, ekolojik yıkımı derinleştiriyor.*" (y. 11)

Fikret Başkaya yapıtına bu doğru saptamayla başlar.

Komünizmin tanımını şöyle yapar *Fikret Başkaya.*

"*Komünizm, burjuva özel mülkiyetinin lağvedilmesini varsayar. Zira burjuva özel mülkiyeti demek, bir sosyal sömürü ilişkisi demektir.*" (y. 13)

Sosyalizmin deneyleri başarısızlıkla sonuçlandı. Bu duruma nasıl bakmalıyız, ya da umudumuzu nasıl diri tutabiliriz. *Başkaya* bunu şöyle yanıtlar, "*Sosyalizmin başarısızlığı, kendilerinin ve hasımlarının komünist dediği, ama sadece komünizmle değil sosyalizmle de pek ilgisi olmayan Sovyetler Birliği 'halk demokrasileri' de denilen Sovyet sistemi dahil Doğu Avrupa ülkeleri ve Çin, Vietnam deneylerinin başarısızlığı, küresel oligarşi tarafından 1980 sonrasında neo-liberal gericiliğin dayatılması, işçi sınıfının mücadele yeteneğinin aşındırılması, bir ütopya zaafı ortaya çıkardı. Gerçi sosyalizm ve onun ileri bir aşaması olması gereken komünizmin ütopyası aşındı ama insanlar umutsuz ve ütopyasız yaşayamaz.*" (y. 15-20)

Fikret Başkaya 19. yüzyıldan 1980 yıllarına kadar işçi sınıfının toplumsal savaşımda kolektif politik özne olmayı başardığını gösterir. 1980'lerden sonra işçi sınıfı kolektif özne olmaktan çıkar. Burda önce liberalizmi dayatması vardır.

Bu durumda ne yapmak gerekir. *Fikret Başkaya* buna şu yanıtı verir. "*Aslında yapılması gereken bir sır değil. Antikapitalist mücadelenin ekolojik sorunu içselleştirmesi; ekolojik hareketin de radikal olarak antikapitalizmi içselleştirmesi gerekiyor… Bunu başarmak da daha önce söylediğim gibi bir kültür mücadelesiyle mümkün olabilir.*"

Fikret Başkaya asıl olanı görmüş. Sosyalizm için asıl olan bir kültür savaşımıdır. Ama bu savaşım savaşımların en zorlusudur. Milimetrik dikkat, milimetrik kavga ister.

Ben, kırk yıldır asıl sorunun kültür olduğunu anlatmaya çalıştım. Başarılı olamadım.

Bakalım *Başkaya* sosyalistleri bu zorlu mücadeleye inandırabilecek mi.

19 Ocak Salı

Sevgideğer *Fikret Başkaya*'yı düşünüyorum… *Eko-Sosyalist Paradigma*, kuşatıcı bir usun görkemli bir yapıtı.

Fikret Başkaya'nın kuşatıcı usu şöyle diyor, "*Kesin olan şu ki artık karşı karşıya olduğumuz oluşumun 'sıradan"bilinen' bir kriz değil, bir uygarlık krizi olduğunun bilincine varılmakta.*"

Bu saptama dirimsel bir biçimde önemli. Yaşanılan bunalım kapitalist-burjuva uygarlığının bunalımıdır. Bu teknik bir bilgide kalmamalı, içselleştirilmeli. Bu bilgi içselleştirildiği zaman *Fikret Başkaya*'yı anlarız. İşte o zaman, bunalımdan "*eski kafayla*" , "*eski anlayışla*", "*yaklaşımlarla*" çıkamayacağımızı anlarız… kavrarız.

Kapitalizme karşı kültürel çizgide verilecek büyük savaşım için şunları söylüyor *Başkaya* "*Antikapitalistin yeni aktörleri köylüler, çiftçiler, kadınlar ve gençler, tabii yerli halklar ve ırk ayrımcılığına maruz kalan kimlikler.*"

Fikret Başkaya'nın olağanüstü görkemli yapıtında katılmadığım bir noktayı belirtmek isterim. *Mustafa Kemal Atatürk*'ün *Kenan Evren*'le *Recep Tayyip Erdoğan*'la ortak bir çizgide gösterilmesi doğru bir saptama değil.

YouTube

Abone ol
insancıl yayınları

CENGİZ GÜNDOĞDU

YAZARLIK SEMİNERLERİ

1. BÖLÜM

Yazar adaylarının okuması ve bulundurması gereken kaynaklar nelerdir?

Estetik bilinçli olmak

CENGİZ GÜNDOĞDU

YAZARLIK SEMİNERLERİ

3. BÖLÜM

Başlayacak her savaşa sözcük taburları öncülük eder.

Yazar adayları edebiyat tarihini iyi bilmelidir.

insancıl

Yayınlarımıza ulaşabilirsiniz...

ISSN 1300-4158

D&R MUSIC BOOK STORE

babil com

idefix www.idefix.com

odakitap

eganba